

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

“วารสารไทย” ที่อยู่ในมือของท่านฉบับนี้ เป็นฉบับพิเศษที่ได้มีการอัญเชิญเรื่องราวเกิดพระเกียรติอันสูงส่ง ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระบารมีพร้อมเมตตาธรรมอันประเสริฐยิ่ง ทรงเป็นศูนย์รวมหัวใจของปวงชนชาวไทยทั้งชาติได้อย่างน่าอัศจรรย์ อันควรแก่การยกย่องเทิดทูนบูชาอย่างสูงสุด ใน “วารสารไทย” ฉบับนี้ได้มีเรื่องที่น่ารู้อัญเชิญมาไว้มากมายหลายทศนะ ให้ท่านผู้อ่านเลือกพิจารณาได้ตามประสงค์

ซึ่ง “วารสารไทย” ต้องขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อเจ้าของบทความในฉบับนี้ทุกท่าน ที่ได้กรุณาเรียบเรียงมาให้ในโอกาสนี้เป็นพิเศษ เช่น คุณขวัญแก้ว วัชโรทัย คุณทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา อาจารย์ประพัฒน์ ตริณรงค์ คุณบรรเจิด อินทุจันทร์ยง พันตำรวจเอก ดร ปิ่นเฉลียว ดร.เย็นใจ เลหาวิช คุณเนาวรัตน์ (ทองรัมย์) พลเดช คุณปัญญา นิตยสุวรรณ และคุณพันธุ์พิงค์ ธรรมธิ์ เหล่านี้เป็นต้น

จากบทความต่างๆ ในฉบับนี้ ถึงแม้จะเป็นเพียงบางทศนะ แต่คงเพียงพอที่จะยืนยันได้ชัดเจนว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดให้พสกนิกรเรียกขานพระองค์ท่านว่า “สมเด็จพระย่า” ได้นั้น ทรงเปี่ยมด้วยคุณธรรมอันประเสริฐยิ่ง จึงควรแก่การสักการบูชาเทิดพระเกียรติของพระองค์ท่าน ให้สูงส่งไว้ตราบชั่วนิรันดร์

และคงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ปวงพสกนิกรชาวไทยทั้งชาติ จะได้ร่วมกันแสดงความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอเนกประการของพระองค์ท่านด้วยความร่วมมือร่วมใจกันถวายเป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สืบสานผลงานต่างๆ ต่อไป เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ ตามที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงริเริ่มพระราชทานแนวทางแห่งความสำเร็จไว้ให้แล้วนั้นสืบต่อไปให้ดีที่สุดด้วย ก็จะเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อพระองค์ท่านได้อย่างน่าสรรเสริญ

ชาคริต จุลกะเสรี

๕ ราชสุดดี สมเด็จพระศรี-
นครินทราบรมราชชนนี

๖ พระราชจริยวัตรในทาง
พระศาสนาของสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนี

๗ สมเด็จพระบรมราชชนนี
สองรัชกาล

สารบัญ

๑๙ พระอาจารย์ภาษาไทยเบื้องต้น

๒๔ เจริญราชอิสริยาภรณ์เฉลิม
พระเกียรติสมเด็จพระศรี-
นครินทราบรมราชชนนี

๓๕ เจริญสมเด็จพระศรีนคริน-
ทราบรมราชชนนี

๔๖ พระมหากรุณาธิคุณของ สม-
เด็จพระศรีนครินทราบรมราช-
ชนนี ที่ทรงมีต่อตำรวจตระเวน
ชายแดน

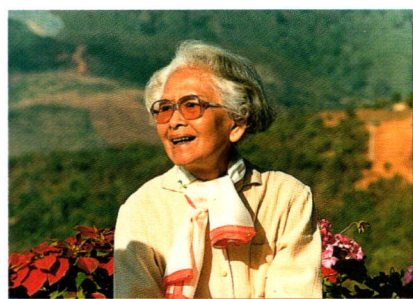
๕๕ “พอ.สว.” นำพระทัยจากสม-
เด็จพระย่าชุบชีวิตผู้ป่วย

๖๓ ความทรงจำในการรับเสด็จ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรม-
ราชชนนี

๗๑ ดอยตุงเขียวขจีเพราะพระ
บารมี “สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง”

๘๑ เพลงเทอดพระเกียรติสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราช-
ชนนี

๘๘ การบำเพ็ญพระราชกุศล
ถวายพระบรมศพ สมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราช-
ชนนี

๙๑ มหรสพงานออกพระเมรุ

ราชสีดดี

สีมเด็จพระศรีนครินทร์ราบรมราชินี

สีม	เอยนามแม่ฟ้า	ช้วนทลวง
เด็จพระ	ตั้งสุริยดอง	คู้หัด้า
ศรี	ยศยังเกียรติปอง	ปานหนึ่ง
	แกร่งเกษมกล้า	รุ่งรุ่งเรืองสมร
น	วรินทรปิ่นฟ้า	ปกเกศ
ค	ราชสีดรรคเทศ	รำไห้
ริน	คำทักตามเขต	โคกยั้ง
ทรา	นังนราดไร่	อ่างอ่างใจดล้าย
บ	ดินทร้องคั้งซั้ง	บารมี
รม	รินภิรมย์มณเฑ	ก้อแก้ว
ราช	ราชวรต์อรอยศรี	พระบาท
ชินนี	ตั้งประทับแพรว	เพริศพรังนรินทร์ลีลย์

ดัดแปลดัดยกรวมอม

ข้าพระพุทธเจ้า นางพันธุพิงค์ ธรรมธัช

พระราชจริยาวัตรในทางพระศาสนาของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ขวัญแก้ว วัชโรทัย

สม

เด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้เขียนเป็นผู้เชิญข่าวสารพระราชปณิธาน หรือบทความธรรมะที่ทรงปรับปรุงให้ผู้อื่นเข้าใจมากขึ้น ไปถวายสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ซึ่งได้ทรงปฏิบัติเช่นนี้เสมอมา ตั้งแต่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ยังทรงสมณศักดิ์เป็นพระสาสนโสภณ เมื่อสมเด็จพระญาณสังวรฯ ได้สนองพระราชปณิธาน หรือพระราชดำริเสร็จแล้ว ก็จะมอบให้ผู้เขียนนำบทความนั้นส่งกลับไปทูลเกล้าฯ ถวาย

สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงตรวจและทรงพินิจข้อธรรมะของพระพุทธศาสนาอย่างถี่ถ้วน ทรงศึกษาอย่างลึกซึ้งมามาก จึงทรงทราบว่าตรงไหนที่เป็นประเด็นสำคัญ หรือว่าเป็นข้อความที่ยังไม่ทรงแน่พระราชหฤทัย ก็จะทรงทำเครื่องหมายสัญลักษณ์ไว้ด้วยหมึกสีแดงบ้าง ทรงบันทึกข้อพระราชดำริไว้บ้าง พระราชอัธยาศัยเช่นนี้ ในทางธรรมเรียกว่า ทรงมีธรรมวิจยะ หรือธรรมวิจย หมายความว่า ในการทรงศึกษาธรรมนั้น มิเพียงแต่ทรงสดับ

ทรงจำ ไปตามที่ทรงประสบพบผ่านมาเท่านั้น แต่ได้ทรงวิจยหรือทรงพินิจพิจารณาข้อธรรมะนั้น ๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนด้วยพระปรีชาสามารถทั้งในเชิงอรรถและพยัญชนะ เพื่อความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องในธรรม เป็นเหตุให้สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงสามารถวินิจฉัยสารัตถะแห่งธรรมที่ทรงศึกษาได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนใช้เป็นแนวปฏิบัติอันเหมาะสมสมควร ดังจะเห็นได้จากแนวพระราชดำริใช้สำหรับการเรียบเรียงหนังสือทางพระพุทธศาสนา เรื่องต่าง ๆ คือ

- วิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องทางธรรมะ
- พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร
- ศิล
- อวิชา
- สันโดษ
- อปเสนธรรม ธรรมเหมือนพนักอิง
- กรรม โสสกสูตร ชันติ
- พรหมวิหาร ๔
- หลักการทำสมาธิเบื้องต้น ปัญญา นีรวรณ และกัมมัฏฐานสำหรับแก้
- การหลงตัวลืมหัก
- ศาสนาและทศพิธราชธรรม

หนังสือที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียบเรียงขึ้น ทรงตรวจพิจารณาเนื้อหาและถ้อยคำอย่างถี่ถ้วนหลายครั้ง เมื่อต้องตามพระราชประสงค์แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ ที่เรียกว่า “ทรงตรวจพิจารณา” นั้น มิได้หมายความว่า ทรงตรวจความผิดความถูกของเนื้อหาธรรมะที่ท่านผู้เรียบเรียงได้เรียบเรียงขึ้น แต่หมายถึงทรงพิจารณากระบวนการและความถ้อยคำสำนวนภาษาที่เรียบเรียงไว้นั้น ว่าจะยากง่ายอย่างไรหรือไม่ เพื่อเหมาะสมแก่ผู้อ่านที่มีใช้ผู้รอบรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยทรงถือเอาพระองค์เองเป็นเครื่องวัด กล่าวคือ ถ้าหากพระองค์ทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยได้อย่างแจ่มชัด คนทั่วไปก็น่าจะสามารถเข้าใจได้ ทั้งนี้เพราะทรงตระหนักว่าพระองค์มิใช่ทรงรอบรู้เชี่ยวชาญพระพุทธศาสนา แต่ทรงอยู่ในฐานะของผู้กำลังพยายามเรียนรู้ให้ถูกต้องลึกซึ้ง ทรงเข้าพระราชหฤทัยว่า อะไรบ้างที่คนทั่วไปน่าจะยังไม่รู้และควรได้รู้ และเมื่อรู้แล้วก็สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อความสุขความเจริญของชีวิตและจิตใจได้ด้วย เพราะฉะนั้นธรรมะที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียบเรียงขึ้นเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป จึงทรงเลือกหลัก

ธรรมและหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่อ่านหรือนำเข้าใจได้ง่าย เหมาะแก่ประชาชนทั่วไปจะพึงรู้ พึงปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้วค่อยเลื่อนขั้นไปสู่หลักธรรมสำหรับปฏิบัติขั้นสูง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ

ขอยกตัวอย่างในเรื่อง “หลงตัว ลืมตัว” เดิมใช้ข้อความว่า “หลงตัว ลืมตัว” ซึ่งเกิดขึ้นจากความประมาทขาด ปัญญา” ครั้งแรกทรงปรับปรุงว่า “หลงตัว ลืมตัว เกิดขึ้นจากความประมาท ไม่ใช่ ปัญญา” แล้วทรงพิจารณาอีกครั้งว่า “หลงตัว ลืมตัว” นั้น “หลงตัว ลืมตัว อย่างไร” ทรงเพิ่มเติมให้บริบูรณ์ว่า “หลงตัว ลืมตัว มีความอวดดีว่าตนเองเก่ง”

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงพระราชปรารภว่า ควรจะมีหนังสือแนะแนวคำสั่งสอนในศาสนาอิสลามสำหรับพระราชทานแก่ประชาชนในจังหวัดภาคใต้ ผู้นับถือศาสนาอิสลาม และผู้ประสงค์จะทราบทั่วไป จึงพระราชทานพระราชดำริและโปรดเกล้าฯ ให้ คุณหญิงสมร ภูมิณรงค์ เลขาธิการจุฬาราชมนตรีเรียบเรียงเรื่อง “ศาสนาอิสลามสอนอะไร” ตรวจทานโดย นายด่วน สุวรรณศาสตร์ จุฬาราชมนตรีในขณะนั้น แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์ขึ้น

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร” ว่า “พุทธศาสนิกชนย่อมสังคัมกับผู้นับถือศาสนาอื่นได้ตามมารยาทที่เหมาะสม เช่นเดียวกับแสดงความเคารพบิดา หรือมารดา หรือผู้ใหญ่ของคนอื่นได้ เหมือนกับ

เคารพบิดาของตนเอง” “ผู้นับถือนิยมสังคัมกับชาวโลกต่างชาติดังศาสนาได้สะดวก ทั้งไม่สอนให้ลบหลู่ใคร ตรงข้ามกลับให้เคารพต่อผู้ควรเคารพทั้งปวง”

สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงปฏิบัติพระองค์โดยสมควรและเหมาะสมปราศจากกิเลสตัณหา คือ โลภ โกรธ หลง ตลอดเวลาเป็นปกติวิสัยประจำอยู่ในพระราชหฤทัยของพระองค์ท่าน หรือจะเรียกว่าเป็นไปตามธรรมชาติก็ได้ แต่ก็มิใช่จะทรงวางเฉยเป็นอุเบกขาไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง เห็นได้จากทรงอบรมสั่งสอนทุกคนที่เป็นนักบริหาร นักปกครองว่า ผู้ใดกระทำความผิดก็ควรลงโทษ ผู้ทำดีควรยกย่องสรรเสริญ การที่ทรงปฏิบัติธรรมมิใช่เพื่อมุ่งสู่พระนิพพานเท่านั้น เพราะทรงถือว่ามนุษย์โลกผู้เจริญธรรมยังมีภาระหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อบรรดาชีวิตในการครองชีพ และมีหน้าที่การงานที่ต้องหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น จึงต้องทำหน้าที่ของตนตามความสมควร

ของคฤหัสถ์ธรรม และกำหนดปฏิบัติให้มีความเหมาะสมในทางโลกสัจจะด้วย (ซึ่งหมายความว่า ความเป็นจริงของโลกคือมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบต่อชีวิตเพื่อนมนุษย์ เพื่ออยู่ร่วมกันในโลกนี้ด้วยสันติสุข)

สมเด็จพระทรงยกตัวอย่างจากพระประสพการณ์ของพระองค์ท่านว่า เมื่อทรงปฏิบัติภารกิจแล้วก็ทรงเหน็ดเหนื่อย เนื่องด้วยทรงเจริญพระชนมายุมากแล้ว จึงต้องทรงพักผ่อนในห้องที่สามารถปรับอุณหภูมิได้ มีที่บรรทมให้สะดวกสบายพอสมควร เพราะยังไม่ทรงสามารถปฏิบัติภารกิจอยู่หลับนอนเหมือนกับพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งต้องปฏิบัติธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดได้ ในเรื่องพระกระยาหาร ก็เสวยให้เพียงพอกับความต้องการของพระวรกายเท่านั้น แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ ทรงสามารถปฏิบัติพระองค์ได้โดยปราศจาก โลภ โทสะ โมหะ ตลอดมาตราบจนเสด็จสวรรคต

สมเด็จพระบรมราชชนนี

สองรัชกาล

นายกองต่อ กล้วยไม้ ณ ออยุธยา

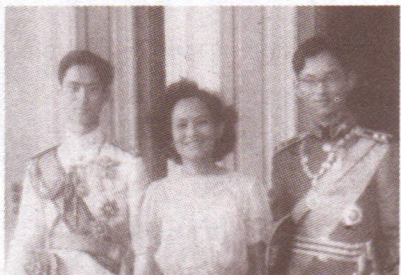
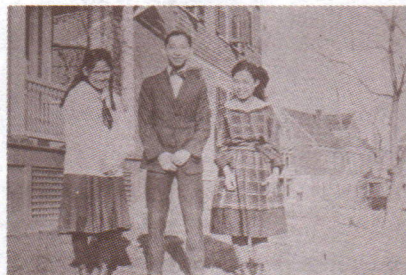
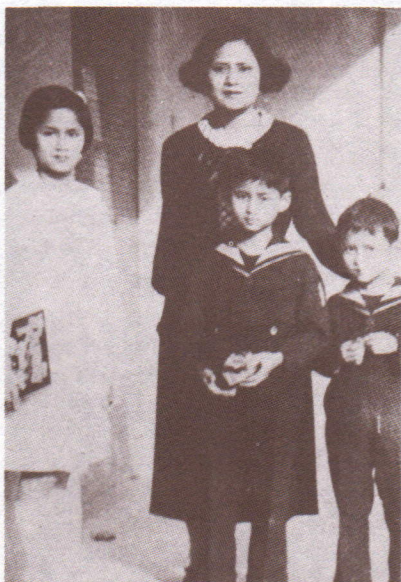

สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร

พระ

ราชประวัติในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีบริสุทธิ

งดงาม ประดุจดั่งพระพุทธสุภามิตที่ว่า คนดีเหมือนกับดอกบัว แม้เกิดจากโคลนตมได้น้ำ ก็ยังสามารถชูดอกขึ้นมาเบิกบานงามตาเหนือผิวน้ำได้ ทั้งนี้เพราะทรงถือกำเนิดจากครอบครัวสามัญชน พระนามเดิมสังวาลย์ มีพระราชสมภพที่เมืองนนทบุรี เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๔๓ ปีชวด ตรงกับ ค.ศ.๑๙๐๐ นับเป็นที่ ๓ ในพระชนกษุ พระชนนีคำ แต่แล้วก็ต้องทรงเป็นกำพร้าแต่ยังทรงพระเยาว์ ด้วยพระบุญบารมีของพระองค์ได้มีโอกาสถวายตัวเป็นข้าหลวงของสมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร และได้เข้าเรียนในโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่ง

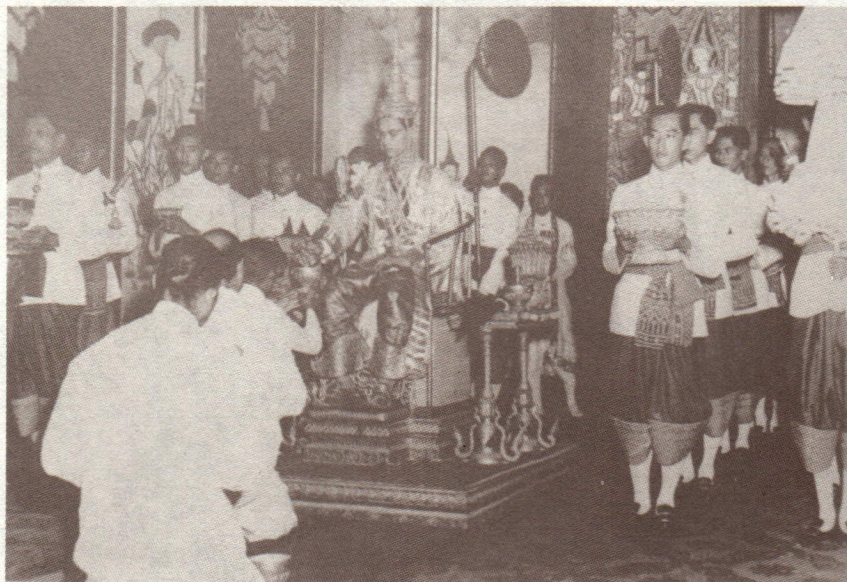
ศิริราชจนสำเร็จตามหลักสูตร ได้รับการคัดเลือกไปเรียนต่อที่สหรัฐอเมริกา จึงได้พบกับ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก แต่ยังทรงพระอิสริยยศดีเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ จนได้อภิเษกสมรสกันในปีที่สุด แต่พระราชสวามีได้ด่วนเสด็จสวรรคตทำให้พระองค์ท่าน ซึ่งมีพระชนมายุเพียง ๒๙ พรรษา ต้อง

ทรงรับหน้าที่อบรมเลี้ยงดูพระราชธิดา พระราชโอรสทั้งสามพระองค์เพียงลำพัง เหตุที่พระราชโอรสพระองค์ใหญ่เมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่นั้น พระอนามัยไม่สู้จะแข็งแรงนัก จึงได้ทรงพาครอบครัวของพระองค์มาประทับที่เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพราะเป็นเมืองที่มีอากาศดี ภูมิประเทศสวยงาม และพลเมืองมีอัธยาศัยดี

ด้วยพระบุญบารมีของพระองค์ท่านอีกเช่นกัน พระราชโอรสพระองค์ใหญ่คือ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลได้รับอัญเชิญขึ้นครองราชย์ พระราชภารกิจที่ใหญ่ยิ่งของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี คือ การอภิบาลพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่เสด็จขึ้นครองราชย์

หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย แต่แล้วหลังจากพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่๘ ทรงบรรลุนิติภาวะ พร้อมทั้งจะทรงรับผิดชอบในราชการแผ่นดิน ก็มีเหตุให้เสด็จสวรรคต เสียชีวิตของประชาชนทรงมไปทั่วเมือง ความทุกข์โศกเศร้าของสมเด็จพระราชมารดานั้นใหญ่หลวงจนไม่มีผู้ใดสามารถบรรยายได้ สภาพผู้แทนราษฎรได้ลงมติเป็นเอกฉันท์กราบบังคมทูลอัญเชิญ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์สืบไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จฯ หนีวัดประเทศไทยเพื่อประทับอยู่เป็นการถาวรในพุทธศักราช ๒๔๙๔ แล้วนั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนียังคงประทับที่เมืองโลซานน์ต่อไปอีก แต่ก็ได้เสด็จกลับประเทศไทยเป็นครั้งแรกไม่มีกำหนดเวลาแน่นอน โดยเสด็จกลับเมื่อมีพระราชพิธีและเหตุการณ์สำคัญในพระราชวงศ์หรือ

ด้วยพระราชกิจเกี่ยวกับบ้านเมือง เช่น เมื่อพระสุณิสาทรงมีพระประสูติกาล สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าทรงพระประชวรและสวรรคต หรือเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ พระองค์ต้องเสด็จมาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระราชภารกิจนี้บางครั้งก็เป็นระยะเวลาสั้นๆไม่กี่วัน แต่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปติดต่อกันหลายประเทศเมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓ ต้องทรงรับหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นานถึง ๖ เดือน

ใน พ.ศ. ๒๕๑๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ เป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และเฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ เป็น สมเด็จพระ

ศรีนครินทราบรมราชชนนี ดังความในกระแสพระบรมราชโองการ ดังนี้

“อนึ่ง ทรงพระราชดำริรำลึกถึง สมเด็จพระราชชนนี ว่าทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจอันได้บังเกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองและประชาชนเป็นอเนกปริยาย มีพระหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณาธิคุณ ทรงห่วงใยในความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไป ได้เสด็จออกไปสอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามจังหวัดต่างๆ อยู่เป็นนิตย์ แม้ว่าจะเป็นท้องที่ห่างไกล ทurenดารก็ทรงพระอุตสาหะเสด็จไปจนทั่วถึง โปรดให้จัดสร้างโรงเรียนชายแดนขึ้นเป็นหลายแห่ง เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ขึ้น และโปรดให้ออกไปทำการรักษาพยาบาลประชาชนในท้องที่ต่างๆ ที่ราชอาณาจักร เมื่อใดมีภัยพิบัติเกิดขึ้นก็เสด็จออกไปเยี่ยมเยียน ผู้ประสบเคราะห์์ประสบภัยโดยทั่วหน้า ประทานทรัพย์สินส่วนพระองค์แก่ทางราชการและ

(ซ้าย) พระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓

(ขวา) สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ทรงกล่าวปฏิญาณพระองค์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ก่อนทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เยือนสหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรป เมื่อพุทธศักราช ๒๕๐๓

องค์การกุศลต่างๆ ให้จัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค ตลอดจนยารักษาโรคเพื่อนำไปแจกจ่ายบรรเทาความเดือนร้อน นอกจากนี้ยังได้เสด็จออกเยี่ยมเยียนเจ้าหน้าที่ตำรวจทหาร และพลเรือน ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติราชการ ณ ชายแดนจนถึงฐานที่ปฏิบัติงาน โดยมีได้ทรงห่วงใยต่อความยากลำบากและภัยอันตรายใดๆ ด้วยทรงมุ่งหวังตั้งพระหฤทัยที่จะให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ

ในด้านการพระศาสนา นั้นก็ได้ทรงสนับสนุนการศึกษาและปฏิบัติ

ธรรมอย่างกว้างขวางและได้ทรงบริจาค วัตถุปัจจัยเกื้อกูลกิจการต่างๆ ในพระ บวรพระพุทธศาสนา และในศาสนา อื่นๆ อยู่เสมอ ในส่วนพระองค์เล่า ก็ ทรงเป็นอุปการณี่มีคุณูปการยิ่งกว่าผู้ใด เบื้องต้นแต่ได้ทรงอภิบาลบำรุงและ ทรงอนุสาสน์สั่งสอนความดีงามตาม ขัตติยราชประเพณีตั้งแต่ยังทรงพระ เยาว์มา และยังมีพระหฤทัยสืเนหาห่วง ไยอยู่มิได้ขาด ทั้งได้ทรงรับพระราช ภาระปฏิบัติราชการแผ่นดินในคราวที่ เสด็จพระราชดำเนินไปต่างประเทศเป็น หลายครั้ง บัดนี้ สมเด็จพระราชชนนี เสด็จเหลืออยู่พระองค์เดียว ที่ทรงเป็น เขตอันล้ำเลิศ อันจะให้เกิดสิริสวัสดิ์ พิพัฒนามงคลแต่พระองค์

จึงมีพระบรมราชโองการโปรด เกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศ เถลิมพระนาม สมเด็จพระราชชนนี ศรีสังวาลย์ ตามที่จารึกในพระสุพรรณ บัญว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรม ราชชนนี ให้ทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ

สรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล วิบุลศุภผล สกกลเกียรติยศ ปราบกฏมโหฬาร ตลอด จิรจิตติกาล เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๓ เป็นปีที่ ๒๕ ใน รัชกาลปัจจุบัน”

สมเด็จพระศรีนครินทราบรม ราชชนนี ทรงเริ่มเสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมราษฎรต่างจังหวัดในพุทธศักราช ๒๕๐๗ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์

เพิ่งสร้างเสร็จได้ปีเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเชิญเสด็จฯ ไปประทับ ที่ภูพิงคราชนิเวศน์ นอกจากจะได้ทรง พักผ่อนพระราชอิริยาบถแล้ว การ ทรงพระดำเนินตามป่าเขาและการเยี่ยม หมู่บ้านต่างๆ ทำให้ทรงพบเห็นความ ทุกข์ยากของประชาชนในท้องถิ่นที่ห่าง ไกลความเจริญ ขาดแคลนโรงเรียน มี ปัญหาด้านการอนามัย ไม่มีทั้งแพทย์ และพยาบาล แม้แต่เหล่าตำรวจ ตระเวนชายแดนที่ปฏิบัติหน้าที่ในท้อง ถิ่นทุรกันดาร ก็ยังมีสภาพความเป็น อยู่ที่แร้นแค้น ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ เปี่ยมไปด้วยพระเมตตา สมเด็จพระ ศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงได้ทรงเริ่ม เสด็จฯ ออกไปเยี่ยมเยือนตำรวจตระเวน ชายแดนและประชาชนในท้องถิ่นทุร- กันดารทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่นั้นเป็น ต้นมา ทั้งๆ ที่ขณะนั้นมีพระชนมายุได้ ๖๔ พรรษาแล้ว

ในการเสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมราษฎรต่างจังหวัด ทำให้ทรง ทราบว่ากองกำกับการตำรวจตระเวน

ชายแดนได้ดำเนินโครงการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมในพื้นที่ซึ่งหน่วยงานรับผิดชอบการประถมศึกษาเข้าไปไม่ถึง จึงทรงรับโครงการดังกล่าวไว้ในพระราชูปถัมภ์ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนนำไปจัดสร้างโรงเรียนถึง ๒๙ แห่ง และสร้างจากเงินที่มีผู้โดยเสด็จพระราชกุศล มีพระสหายคือ คุณเบ็ตตี้ ดูเมน เป็นอาทิ อีก ๑๕๖ แห่ง เมื่อโรงเรียนพระราชทานแต่ละแห่งสร้างเสร็จแล้วก็จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรียนเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง พร้อมกับพระราชทานสิ่งของต่างๆ แก่โรงเรียน เช่น พระพุทธรูป ภาปร.

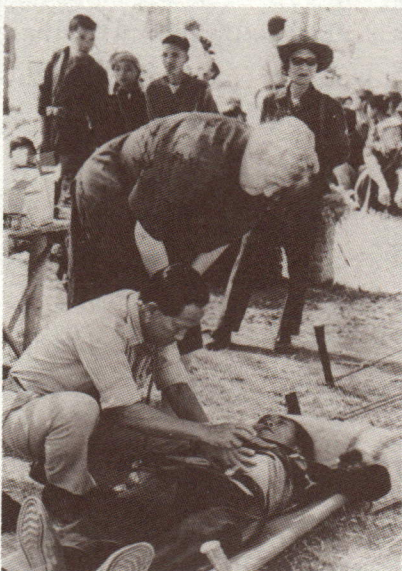
พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ธงชาติ อันหมายถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วก็ยังมีสมุด ดินสอ เครื่องแบบนักเรียน และของใช้อื่นๆ อีก

ในการเสด็จ เยี่ยมราษฎรในดินแดนห่างไกลนั้น ได้โปรดฯ ให้คณะแพทย์ในขบวนเสด็จฯ ออกรักษาพยาบาลประชาชนที่เจ็บไข้ได้ป่วยด้วยนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของหน่วยแพทย์อาสาเคลื่อนที่ในพระองค์ ทั้งนี้ ก่อนที่จะทรงเริ่มพระราชภารกิจนี้ได้ทรงสำรวจหาข้อมูลและปัญหาต่างๆ เป็นแนวทางช่วยเหลือประชาชนในพุทธศักราช ๒๕๑๑ ได้ทรงทอดลองให้แพทย์ในขบวนเสด็จฯ ออกไปตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ตรวจรักษาประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดาร แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการปฏิบัติงานด้วยพระองค์เอง

ในปีต่อมาพุทธศักราช ๒๕๑๒ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้มีพระราชปรารภเกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่กับ

พันตำรวจเอก นิรันดร์ ชัยนาม ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ในขณะนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดกับภริยาจึงได้ไปเชิญชวนบรรดาแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล เข้ามาเป็นอาสาสมัครทำงานในหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในพระองค์ ดังนั้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้อาสาสมัครเข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ มีการประชุมเพื่อจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ผลการประชุมทำให้เกิดหน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระราชชนนี ให้ชื่อย่อว่า “พอ.สว.” ใช้เฮลิคอปเตอร์เป็นยานพาหนะ โดยได้รับพระราชทานอาหารและยา และออกปฏิบัติการเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ในเขตปฏิบัติการของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕ จึงถือได้ว่า พอ.สว.ประจำจังหวัดเชียงใหม่ เป็น พอ.สว. จังหวัดแรกของประเทศไทย ก่อนกำเนิดเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๒

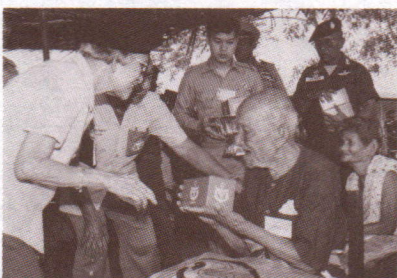
ในช่วงระยะเวลาเพียง ๑ ปี พอ.สว.ได้เพิ่มเป็น ๓๑ จังหวัด ทรง

วางหลักเกณฑ์ ในการรับจังหวัดเป็นจังหวัด พอ.สว. ขณะนั้นว่า ต้องเป็นจังหวัดชายแดน และผู้ว่าราชการในนามของแพทย์และประชาชนกราบบังคมทูลขอพระราชทานให้มี พอ.สว. ประจำจังหวัดนั้นๆ ครั้นถึงปลายพุทธศักราช ๒๕๑๕ มีพระราชดำริให้เริ่มทดลองใช้วิทยุรับ-ส่งสำหรับแพทย์ใช้ติดต่อกับคนไข้โดยตรง ผ่านสถานีอนามัยที่อยู่ห่างไกล เพื่อปรึกษาโรคและแนะนำการรักษาทางอากาศ เช่นที่ประเทศออสเตรเลียดำเนินการอยู่ในปีต่อมาจึงได้กำเนิดหน่วยแพทย์อาสาทางอากาศ พร้อมทั้งจัดยาพระราชทานไว้สำหรับจ่ายให้คนไข้ทันทีตามสถานีอนามัยที่ดำเนินการติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง แล้ว

เพื่อให้การดำเนินงานของพอ.สว. มีรากฐานมั่นคงและสามารถ ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง ในพุทธศักราช ๒๕๑๗ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนเริ่มแรก ๑ ล้านบาท เพื่อจัดทะเบียนหน่วยแพทย์อาสาเป็น “มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” โดยทรงเป็นนายกิตติมศักดิ์ด้วยพระองค์เอง และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธานกรรมการบริหาร ต่อมาในพุทธศักราช ๒๕๒๘ ได้มีการแก้ไข

ตราสารมูลนิธิขึ้นใหม่ กำหนดวัตถุประสงค์หลักของตราสารคือ จัดหาและส่งเสริมให้มีแพทย์และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคปฏิบัติงานช่วยเหลือให้การรักษาป้องกันส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพอนามัยของประชาชนและเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นทุรกันดารห่างไกลทางคมนาคม ตลอดจนจัดให้มีการรักษาพยาบาลผู้ป่วยใน

ท้องถิ่นทุรกันดาร โดยการสังการรักษาทางเครื่องมือสื่อสาร

อนึ่ง ในการจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ พอ.สว. นั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงสนพระทัยในเรื่องบริการทันตกรรมเป็นพิเศษ ได้ทรงกำชับไว้ว่า “ต้องมีทันตแพทย์ไปช่วยชาวบ้านทุกครั้ง เนื่องจากคนไข้ในท้องถิ่นทุรกันดาร เมื่อมีโรคฟันจะต้องทนทุกข์ทรมานและไม่สามารถช่วยตนเองได้ ดังนั้นต้องให้มีทันตแพทย์ไปช่วยโดยด่วน”

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่สมควรอัญเชิญมาเฉลิมพระเกียรติไว้ ณ ที่นี้ คือ แนวทางการอบรมปณิสัยเด็กและเยาวชน นอกจากจะทรงพระอภิบาลและอนุสาสน์พระราชโอรส พระราชธิดา ให้ทรงเจริญสิริวัฒนาและเพียบพร้อมไปด้วยพระคุณวุฒิพระคุณธรรมแล้ว ยังได้ทรงอุปถัมภ์พระญาติและข้าราชการบริวารเป็นจำนวนมาก องค์ ผู้สื่อสารพิเศษของวารสารวรรณคดี ประจำสวิตเซอร์แลนด์ ได้เขียนลงวารสารดังกล่าวฉบับเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐ บันทึกไว้ว่า เขาได้ไปเฝ้าฯ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ระหว่างที่กำลังทรงพรวนดินอยู่รอบๆ ต้นบานชื่น ที่ทรงปลูกไว้บริเวณพระตำหนัก

วิลลาวัฒนา แล้วพระองค์รับสั่งขึ้นว่า

“ต้นไม้มีมันคล้ายๆ คน ต้นบานขึ้นนี้ฉันไม่ได้ปลูกด้วยเมล็ด แต่ไปซื้อต้นเล็กๆ ที่เขาเพาะแล้วมาปลูก แต่มันก็งามและแข็งแรงดี เพราะอะไรหรือ เพราะคนที่เขาขายนั้นเขารู้จักเลือกเมล็ดที่ดี และดินที่เขาใช้เพาะก็ดีด้วย นอกจากนั้นเขายังรู้วิธีว่าจะเพาะอย่างไร ซึ่งฉันไม่สามารถทำได้ เช่นเขา เมื่อฉันเอามาปลูก ฉันต้องดูแลใส่ปุ๋ยเสมอ เพราะดินที่นี่ไม่ดี ต้องคอยรดน้ำพรวันดินบ่อยๆ ต้องเอาหญ้าและต้นไม้ที่ไม่ดีออก เดี๋ยวดอกไม้ที่เสียๆ ทั้ง คนเราก็เหมือนกัน ถ้ามีพันธุ์ดี เมื่อเป็นเด็กก็แข็งแรงฉลาด เมื่อพ่อแม่คอยสั่งสอน เดี๋ยวเขาของที่เสียออกและหาปุ๋ยที่ดีใส่อยู่เสมอ เด็กคนนั้นก็จะเป็นคนที่เจริญและดี เหมือนกับต้นและดอกบานขึ้นเหล่านั้น”

“คนดีของใต้ฝ่าพระบาทควรมีคุณสมบัติอย่างไรพระยะคะ” ข้าพเจ้ากราบทูลถาม

“คนดีของฉันทรี จะต้องเป็น

คนที่ไม่พูดปด ไม่สอพลอ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คดโกง และไม่มีความทะเยอทะยานอย่างบ้าๆ แต่พยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีในขอบเขตของศีลธรรม” ทรงอธิบาย

ท่านผู้ทรงบุญเรือน ชุณหะวัน ซึ่งเป็นพระญาติห่างๆ ทางพระบิดา ได้ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงที่วังสระปทุมตั้งแต่อายุ ๘ ขวบ และตามเสด็จฯ ไปประเทศสวีเดนแลนด์ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๖ ด้วย ได้กรุณาให้สัมภาษณ์แก่ผู้เรียบเรียงเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ กล่าวถึงการอบรมของพระองค์ท่านว่าไม่ได้ทรงสั่งสอนอย่างจ้ำจี้จ้ำไช โปรดตรัสสั่งให้คิดพิจารณาเอาเอง ทรงสอนให้เป็นตัวของตัวเอง ช่วยตัวเอง ใช้สมองให้มาก เคยขอพระราชทานพระอนุญาตออกไปข้างนอกวัง ตรัสให้คิดเอาเองว่าสมควรไปไหม ประการสำคัญที่รับสั่งอยู่เสมอคือ อย่าลืมตัว นอกจากนั้นยังทรงสอนถึงการใช้จ่าย พระราชทานเงินให้ใช้อาทิตย์ละ ๒๕ สตางค์ ต้อง

ทำบัญชีถวายให้ทอดพระเนตร ว่าใช้อะไรไปบ้าง และจะต้องเหลืออย่างน้อยอาทิตย์ละ ๒ สตางค์ เมื่อตามเสด็จฯ ไปอยู่สวีเดนแลนด์แล้ว ก็โปรดให้เรียนภาษาฝรั่งเศส และทรงส่งเข้าโรงเรียนประจำ ซึ่งเป็นโรงเรียนสอนการดูแลเด็กอ่อน คล้ายกับเรียนเป็นครูอนุบาล เคยเสด็จฯ เพียงลำพังพระองค์มาเยี่ยมที่โรงเรียน ทำให้ท่านผู้ทรงบุญดีใจถึงกับร้องไห้

“

คนดีของฉันทรี จะต้องเป็นคนที่ไม่พูดปด ไม่สอพลอ ไม่อิจฉาริษยา ไม่คดโกง และไม่มีความทะเยอทะยานอย่างบ้าๆ แต่พยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีในขอบเขตของศีลธรรม

”

พระราชธิดาและพระราชจริยวัตรอื่นๆ นั้น ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงบำเพ็ญทานบารมีอย่างเต็มที่ ขอแต่ให้มีเหตุผลอันสมควร นอกจากนั้น มีแนวพระราชดำริว่า เวลาเป็นของมีค่า จึงมิได้ทรงอยู่นิ่งเฉย โปรดการศึกษาค้นคว้า ทรงทำงานศิลปหัตถกรรมต่างๆ จนถึงการปั้นพระพุทธรูป ส่วนพระราชจริยวัตรก็เป็นที่ประทับใจแก่ข้าราชบริพารทุกคนว่า ทรงห่วงใยผู้น้อยในสภาพความเป็นอยู่และอาหารการกิน

พอ.สว. พลเอกทองสุข บุษสาย และ พลเรือเอก ศุภวาร มลิณทางกูร ซึ่งทำหน้าที่ราชองครักษ์สนองพระเดชพระคุณอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาช้านาน ได้เล่าถึงพระราชอัธยาศัยและพระราชจริยวัตรที่ท่านประทับใจไว้มาก ดังเช่น พระองค์ท่านมิได้มีพระเมตตากรุณาเฉพาะชาวบ้านที่ยากจนในห้องถิ่นทุรกันดารเท่านั้น ยังได้ทรงเอื้ออาทร ถึงข้าราชการบริพารในวังสระปทุมด้วย คือ ข้าหลวง ๕ คน มหาดเล็ก ๗ คน ได้รับพระราชทานอาหารจากโรงครัวทั้ง ๓ มื้อ ต่อมาเมื่อเหตุขัดข้องบางประการ ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานค่าอาหารเดือนละ ๒๘,๐๐๐-๒๙,๐๐๐ บาท และยังมีเบี้ยเลี้ยงวันละ ๑๘ บาท ต่อคน อีกต่างหาก

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนประชาชนในต่างจังหวัด มักจะทรงพระดำเนินไปตรวจโรงครัว ทรงสนพระทัยซักถามจำนวนคนที่ตามเสด็จ ว่ามีเท่าใด ออกไปจ่ายกับข้าวที่ไหน คนครัวมีพอไหม บางครั้งก็ทรง

เปิดภาชนะดูว่ามีอาหารอะไร ทรงถามว่าอาหารมีกี่อย่าง เขารับประทานกันได้ไหม ถ้าเป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปประทับตามเขื่อนกันน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือของกรมชลประทาน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ หรือกรมชลประทานจะประกอบอาหารเลี้ยง ผู้ตามเสด็จฯ และเจ้าหน้าที่ ที่ไปถวายอารักขาทั้ง ๓ มื้อ ถ้าเสด็จพระราชดำเนินโดยเรือของ

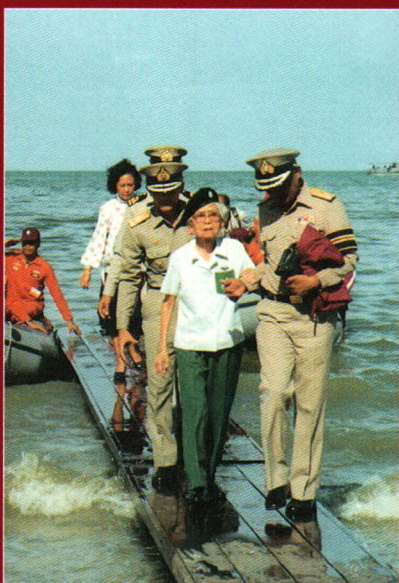
อยู่มิได้ขาด ทรงคำนึงถึงความรู้สึกของประชาชนที่ตั้งใจเดินทางมาคอยรับเสด็จฯ ในชนบทห่างไกล ดังนั้น แม้ฝนจะตกแดดจะออกหรือมีคลื่นลม เป็นอุปสรรคประการใด ก็ทรงพระอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินออกเยี่ยมเยียนประชาชนตามนัดหมายมิได้คลาดเคลื่อน

ผู้เรียบเรียงได้รับความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ นายแพทย์อุดม โปษะกฤษณะ เลขาธิการมูลนิธิ

กองทัพอากาศ กองทัพอากาศ เรื่องจะมึง-ประมาณค่าอาหารพร้อม แต่ถ้าเป็นเรือของตำรวจน้ำก็จะพระราชทานเงินเป็นค่าอาหารของทุกคน เดิมทีกันว่าถ้าเป็นนายตำรวจสัญญาบัตรได้รับประทานอาหารโดยไม่เสียเงิน ที่ต่ำกว่าสัญญาบัตรหักเบี่ยเลี้ยงเป็นค่าอาหารเมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทก็มีรับสั่งว่าไม่ยุติธรรม โปรดเกล้าฯพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าอาหารของเจ้าหน้าที่ทุกคน

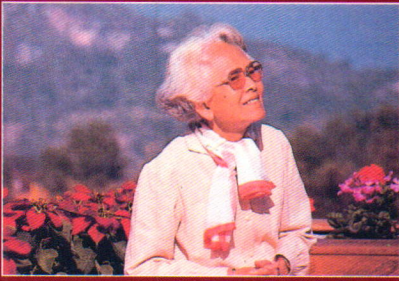
ในการเสด็จพระราชดำเนินออกต่างจังหวัด ทรงห่วงใยเจ้าหน้าที่ผู้น้อยมาก เมื่อเสร็จสิ้นพระราชภารกิจก็จะพระราชทานเสื้อผ้าเครื่องอุปโภคบริโภคแก่เจ้าหน้าที่พลเรือน ตำรวจทหารที่มาถวายอารักขา บางครั้งอากาศ

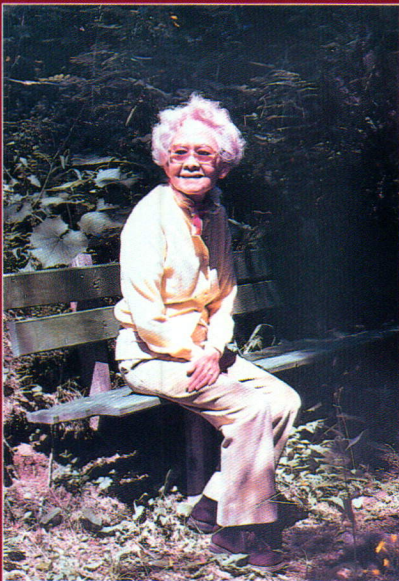
หนาวก็โปรดให้นำเสื้อผ้ามาพระราชทานก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับ ในยามศึกเมื่อทรงไต่ยันทหารตำรวจที่ยินยอมไอ ก็จะโปรดให้มหาดเล็กนำยามาพระราชทาน ทรงสอบถามว่าตำรวจทหารที่ยินยอมนั้นมีตัวหรือซุ่มพักอาศัยหรือไม่ เคยมีพระราชดำรัสว่า เฟื่องเล็กสำคัญ ถ้าเฟื่องเล็กไม่หมุ่นเฟื่องใหญ่ก็หมุ่นไม่ได้ จึงต้องปกป้องผู้น้อย

พระราชจริยวัตรที่ประทับใจประชาชนโดยทั่วไปคือ การไม่ถือพระองค์ ไม่ทรงรังเกียจคนยากจน และแม้ผู้เจ็บไข้ได้ป่วยที่เข้าไปใกล้ชิดแล้วอาจติดเชื้อโรคมาได้ เช่น เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมนิคมคนไข้โรคเรื้อรังที่จังหวัดเชียงใหม่ คนไข้คนหนึ่งกำลังทำงานแกะสลักเกิดผิดพลาดเครื่องมือไปบาดมือเลือดออกทรงจับมือคนไข้ขึ้นมาทอดพระเนตรแผล นายแพทย์ที่ตามเสด็จฯ ได้ต่อว่าราชองครักษ์ว่าทำไมไม่ห้ามพระองค์ท่าน ทรงถามแพทย์ว่าร่างกายคนมีภูมิคุ้มกันโรคเรื้อรังได้กี่ปี ได้รับคำกราบบังคมทูลตอบว่า ๒๐ ปี จึงตรัสว่าฉันตายก่อนที่จะเป็นโรคนี้

ข้าราชการที่ใกล้ชิดมักจะได้รับพระราชทานพระวาทะสั่งสอนเสมอว่า ทำอะไรต้องทำให้ดี ทำอะไรให้ทำเป็นเรื่องเป็นราว และมีพระราชดำรัสว่า คนที่อยู่กับฉันอย่าดี้อ อย่าพูดปด ฉันไม่เชื่อใครทั้งหมดยกเว้นจะเห็น ขณะนี้ยังพิสูจน์

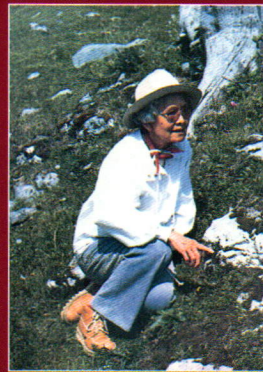

ไม่ได้ก็ทำตามเขาไปก่อน เรื่องความประหยัดเป็นเรื่องที่ทรงสั่งสอนมาก มีพระราชดำรัสว่าใครจะกินเท่าไรก็กินไป แต่อย่าให้เหลือ เวลาตามเสด็จไปยังชนบทเมื่อถึงเวลาพักรับประทานอาหารก็แจกข้าวห่อ ใครที่คิดว่าจะรับประทานไม่หมด หรือไม่ชอบอาหารบางอย่าง ก็แบ่งออกตัวมาไว้เป็นกอง

กลาง ให้ผู้ต้องการมารับเพิ่มเติม และก่อนจะออกเดินทางก็ต้องเก็บกวาดทำความสะอาดให้เรียบร้อยเสียก่อน ชยะบางอย่างเผาได้ก็เผา เผาไม่ได้ก็ซูดหลุมฝัง

พระราชอัธยาศัยสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ การโปรดธรรมชาติโปรดทรงพระดำเนินป็นภูเขา และ

โปรดการปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชผักสวนครัว ในกลางเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๑ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่หน่วยพัฒนาต้นน้ำดอยตุง แล้วมีพระราชดำรัสว่า “ฉันจำได้ แถวน้ำป่าไหลมาตั้ง ๒๐ ปีแล้ว เรื่องปลูกป่านี้ฉันชอบและอยากทำมานานแล้ว”

ดอยตุงอยู่ในเขตอำเภอแม่จันและอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย สูงกว่าระดับน้ำทะเลถึง ๑,๕๐๐ เมตร

เป็นรอยต่อระหว่างชายแดนไทย-พม่า เป็นทิวเขาต้นน้ำลำธาร สลับซับซ้อน แต่มีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม เพราะชาวเขาได้บุกรุกทำลายป่าเพื่อปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระราชปรารภกับผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้นถึงโครงการที่พระองค์ท่านจะไปทรงปลูกป่าที่ดอยตุง กองทัพบกจึงได้รายงานขออนุมัติจากรัฐบาลจัดทำโครงการพัฒนาดอยตุงขึ้นในพื้นที่ประมาณ ๔๐,๐๐๐ ไร่ และได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยราชการพลเรือนอีก ๓๓ กรม ใน ๖ กระทรวง

พัฒนาการปลูกป่าและพัฒนาการเกษตร สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงมอบให้กรมชลประทานก่อสร้าง พระตำหนักขึ้นบนดอยนี้ด้วยพระราช ทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อจะได้ทรงงานที่ ทรงรักและพอพระทัยใน พ.ศ.๒๕๓๒ พระองค์ได้ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่บน ดอยสูง ทรงเพาะกล้าไม้ด้วยพระองค์ เอง และเสด็จไปทรงปลูกป่าในพื้นที่ ทรงงานหลายแห่ง

เพื่อเป็นการสนองพระมหา กรุณาธิคุณและเพื่อแสดงความกตัญญู กตเวทิต์แด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี รัฐบาลจึงได้เชิญชวน ประชาชนทั่วราชอาณาจักรร่วมแรง ร่วมใจกันปลูกต้นไม้ ๕๐ ล้านต้น ใน ศุภมงคลวาระที่พระองค์ท่านทรงเจริญ พระชนมายุ ๕๐ พรรษา ให้แล้วเสร็จ สมบูรณ์ในวันที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธ ศักราช ๒๕๓๔ อันจะเป็นการช่วยฟื้นฟู สมดุลทางธรรมชาติและซัดสิ่งแวดลอม ที่เลวร้ายลงทุกขณะ ให้กลับคืนดีมา เช่นเดิม เท่ากับเป็นการสนองพระเดช

พระคุณอย่างเป็คุณค่ายิ่ง เมื่อป่าไม้ที่ ปวงชนชาวไทยมีน้ำใจสมานฉันท์ปลูก ถวาย เจริญเติบโตแข็งแรงเขียวชอุ่มไป ทั่วประเทศ ก็จะเป็นทิพย์โอสถที่ชาว เราได้ถวายแด่สมเด็จพระย่าของปวงชน จะ ได้ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน เป็น มิ่งขวัญ เป็นที่เคารพเทิดทูนของมหาชน ชาวไทยให้ร่มเย็นเคียรเกล้าตลอดกาล นาน

ความจงรักภักดีของคนไทยที่ มีแต่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรม ราชชนนี มิได้มีเพราะเห็นว่าทรงเป็น พระบรมวงศ์ฝ่ายในผู้สูงพระชนมายุ เท่านั้น แต่เพราะคนไทยประจักษ์ว่า แต่ละพรรษาของพระองค์ท่าน เต็มไป ด้วยความบริสุทธิ์ เต็มไปด้วยพระราช กรณียกิจ อันเป็นคุณประโยชน์แก่บ้าน เมืองและประชาชน พระราชอัธยาศัยที่ ไม่ถือพระองค์ แม้หมู่ประชาชนที่ไม่ เข้าใจถึงราชประเพณี ที่ไม่สมควรไป นับญาติกับเจ้านาย ขานพระนามว่า “สมเด็จพระย่า” ด้วยความเคารพรักอย่าง บริสุทธิ์ใจ เมื่อความทราบไปถึงพระ

กรณ ก็ตรัสแต่เพียงสั้นๆ ว่า “เออ... ฉันเป็นย่าเขาก็แล้วกัน” นอกจากนั้น ยังโปรดความเรียบง่ายและความมัยยัสต์ พระคุณลักษณะเหล่านี้ เป็นมนต์อัน วิเศษ ในการดึงดูดจิตใจของประชาชน ให้เคารพบูชาพระองค์ ดังนั้น เมื่อพระ องค์สวรรคตประชาชนชาวไทยจากทุก สารทิศได้อุดส่าห์รอนแรมเดินทางมา ถวายบังคมพระบรมศพ ณ พระที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาท เป็นจำนวนกว่า ๓ ล้านคน ซึ่งนับเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยมี ปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทย และ ประชาชนก็ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลคนละ เล็กละน้อยตามกำลังรวมกว่า ๓๐๐ ล้านบาทเช่นกัน พระเกียรติคุณของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แม้ฟ้าหลวงของชาวไทยภูเขาและสมเด็จ ย่าของประชาชนจึงยังสถิตอยู่ในหัวใจ ของชาวไทยไปตลอดกาลนาน

พระอาจารย์ภาษาไทยเบื้องต้น

ประพัฒน์ ตรีนรงค์

พระ

อาจารย์ภาษาไทย
เบื้องต้นของสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราช

ชนนี้ เรื่องนี้ได้ถือเอาข้อความตอน
หนึ่งในพระนิพนธ์เรื่อง “แม่เล่าให้ฟัง”
ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้า
กัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชน
ครินทร์ ตอนหนึ่งเป็นหลัก คือ

“การอ่านหนังสือ - การเรียน

แม่คำเป็นคนเดียวในบรรดาพี่
น้องที่อ่านหนังสือออก แม่คำเป็นผู้ที่
สอนให้แม่อ่าน ครั้งหนึ่งแม่อ่านออก
เสียงเรื่องสังข์ทองซึ่งมีหนังสืออยู่ที่บ้าน
แม่ร้องไห้เพราะสงสารนางรจนาที่ถูก
ท้าวสามลไล่ไป แม่คำดูใหญ่เพราะ
หยุดอ่าน

แม่ไปวัดดอนงศ์บ้อย เจ้าอาวาส
เวลานั้นชื่อ นวม ต่อมาเป็นสมเด็จพระ
พุทธาจารย์ ครอบครัวของแม่ไปถวาย
ของพระอีกองค์หนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า
อาจารย์อำบอ้อยๆ ด้วย

หลังจากแม่แต่งงานแล้ว
อาจารย์อำมาและขอให้ช่วยสร้างห้อง
น้ำในวัด ซึ่งแม่เต็มใจอย่างมาก เจ้า
อาวาสนวมเป็นผู้ริเริ่มตั้งโรงเรียนชาย
ในวัดดอนงศ์ ต่อมาท่านได้เปิดโรงเรียน
สำหรับเด็กผู้หญิง โดยจ้างครูชายมา
สอน ในโรงเรียนนี้มีสั้ววาลัยถึงสามคน
สั้ววาลัยใหญ่ สั้ววาลัย (แม่) และ

สังวาลย์เล็ก แม่ไปโรงเรียนไม่ถึงปี โรงเรียนก็ปิด ต่อมาแม่เข้าโรงเรียนศึกษานารี อยู่ได้เดือนกว่า ๆ ก็ต้องออก เพราะทางบ้านไม่มีเงินพอที่จะเสียค่าเล่าเรียน”

พระนิพนธ์ที่ได้เชิญมานี้ พระอาจารย์ภาษาไทยเบื้องต้นคนแรกของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้มีพระนามเดิมว่า สังวาลย์ ดังระบุไว้ นั้น ก็คือ แม่คำ หรือ พระชนนีคำ ของพระองค์นั่นเอง ที่ทรงสอนภาษาไทยเบื้องต้นให้ที่นิวาสสถานอันตั้งอยู่ ณ ตำบลสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ใกล้เคียง ใกล้เคียงกับวัดอนงค์าราม พระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ปัจจุบัน พระชนนีคำคงจะทรงสอนภาษาไทยตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งทรงอ่านคำกลอนเรื่อง สังข์ทอง พระราชนิพนธ์ละครนอกเรื่องหนึ่งในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ ในหนังสือ “เรียงความเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เนื่องในโอกาสปีมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมายุ ๘๐ พรรษา วันที่ ๒๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓ ที่สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์จัดการประกวด และกรมประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์” นายชัยนันท์ นันทพันธ์ เป็นผู้เรียบเรียงและได้รับรางวัลชมเชย ได้กล่าวถึงเรื่องเหตุผลที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงศึกษาภาษาไทยในเบื้องต้นไว้ว่า

“การศึกษาเริ่มแรกในสมัยนั้น ยังไม่เอื้ออำนวยให้ผู้หญิงได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จึงทรงศึกษาหนังสือไทยจนอ่านออกเขียนได้เป็นครั้งแรกกับ

สมเด็จพระพุดาจารย์ (นวม พุทฺธสรมหาเถระ)

“
พระอาจารย์ภาษาไทย
เบื้องต้นคนแรกของ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรม-
ราชชนนี ผู้มีพระนามเดิมว่า
สังวาลย์ ดังระบุไว้
ก็คือ แม่คำ หรือ พระชนนีคำ
ของพระองค์นั่นเอง

พระชนนีคำ จนรู้หนังสือไทยแตกฉานสามารถอ่านออกเขียนได้ ต่อมาจึงถูกส่งตัวไปศึกษาภาษาไทยกับสมเด็จพระพุดาจารย์ (นวม พุทฺธสรมหาเถระ) เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ วัดอนงค์าราม”

สมเด็จพระพุดาจารย์ หรือพระอาจารย์นวมที่ทรงอ้างไว้ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์นั้น เป็นพระมหาเถระสำคัญรูปหนึ่งในสังฆมณฑลของไทย ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน รวม ๕ รัชกาล ท่านได้บำเพ็ญกรณียกิจเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศชาติและพระพุทธศาสนาเป็นอเนกประการ และได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ยังเป็นพระอันดับ พระครู พระราชาคณะชั้นสามัญ ชั้นราช ชั้นธรรม ชั้นรองเจ้าคณะ และสมเด็จพระราชาคณะ จนกระทั่งถึงแก่กรรมภาพ โดยเฉพาะด้านการศึกษภาษาไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ท่านได้ริเริ่มตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยชายขึ้นในวัดอนงคารามเป็นครั้งแรก

ตามประวัติเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนชายสำหรับศึกษาภาษาไทยขึ้นในวัดอนงคารามนั้น กล่าวไว้ว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ยัสมัยที่ผ่านยังเป็นพระอันดับหรือเป็นพระลูกวัดธรรมคา ยังไม่ได้ดำรงสมณศักดิ์ชั้นใด ท่านได้จัดการสอนนักเรียนชายขึ้นที่กุฏิของท่านก่อน โดยสอนให้เป็นการส่วนตัวด้วยความเมตตา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ครั้งแรกมีนักเรียน ๙ คน วิชาที่สอนก็คือ หนังสือไทย เลข ลูกคิด และจรรยา ถึง พ.ศ. ๒๔๓๕ มีนักเรียนเพิ่มขึ้น สถานที่เรียนไม่พอแก่จำนวนนักเรียน จึงได้จัดสถานที่เรียนในลักษณะเป็นโรงเรียนขึ้นภายในบริเวณวัด โดยอาศัยทุนส่วนตัวและเงินที่มีผู้บริจาคให้เป็นทุนสมทบสร้างขึ้น ต่อมาทางราชการผู้หน้าที่เกี่ยวกับการจัดการการศึกษานั้น ได้เริ่มเข้าช่วยเหลือดูแล โดยเฉพาะพระอาจารย์นวม นั้นได้รับนิยัตติถวายเป็นเงินเดือน ๗ ๑๐ บาท แต่ท่านก็รับเงินนั้นไปจ้างนายเทียนมาเป็นครูช่วยสอนในชั้นมูล อันเป็นชั้นที่สอนนักเรียนที่อ่าน

ยังอ่านหนังสือไม่ออก ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ ทางราชการได้เพิ่มเงินนิยัตติให้อีกเป็นเดือนละ ๒๐ บาท ท่านก็รับเงินจำนวนนี้ไปจ้างครูมาช่วยสอนเพิ่มขึ้นอีกในชั้นประโยค ๒ คือ พระภิกษุพลับ ซึ่งต่อมาทางราชการได้เพิ่มเงินนิยัตติขึ้นอีกเป็นเดือนละ ๓๐ บาท ท่านก็รับไปจ้างครูช่วยสอนเพิ่มขึ้นอีก ๑ คน ในชั้นประโยค ๑

จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น การจ้างครูมาช่วยสอนมากขึ้นโดยลำดับตามกำลังเงินส่วนตัวและนิยัตติที่ทางราชการจัดถวาย ชั้นเรียนมีทั้งชั้นมูล ชั้นประโยค ๑ และประโยค ๒ ยิ่งกว่านั้นก็ได้จัดสร้างอาคารให้ใช้เป็นสถานที่เรียนจนเพียงพอแก่จำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ กรมศึกษาธิการ ขณะนั้นมีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เป็นอธิบดี ได้เข้าจัดการศึกษา และจัดครูผู้สอนโดยโอนครูที่ทางวัดจ้างมาเป็นข้าราชการครู ดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามระบบของกรมศึกษาธิการ และแต่งตั้งให้พระอาจารย์นวมเป็นพระสยามปริยัติ ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า พระอาจารย์สยามปริยัติ มีตำแหน่งเป็นครูใหญ่ของโรงเรียน

และด้วยผลของการจัดการศึกษาที่จัดขึ้นในวัดอนงคารามเจริญก้าวหน้ามากขึ้น และปรากฏว่า ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนี้ มีหลายรุ่นที่เข้ารับราชการ ความทราบถึงพระเนตรพระกรณพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้เข้าเฝ้า ทรงซักถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษา พระอาจารย์สยามปริยัติก็ได้ถวายพระพรให้ทรงทราบโดย

ละเอียด เป็นที่พึงพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ตรัสยกย่องสรรเสริญ ต่อมาก็พระราชทานสมณศักดิ์ให้เป็นพระครูอุดมวิทยาการ (พระครูสัญญาบัตรพิเศษ) เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๑ และทางราชการได้ตั้งชื่อโรงเรียนให้ว่า โรงเรียนอุดมวิทยายาน โดยถือเอานามสมณศักดิ์พระครูผู้ได้ก่อกำเนิดโรงเรียนมาตั้งแต่ต้นเป็นหลัก

สมเด็จพระพุฒาจารย์ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครูอุดมวิทยาการอยู่นั้น ได้พิจารณาเห็นว่า การช่วยนักเรียนชายให้มีสถานที่เรียนได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมายแล้ว จึงเปิดสถานศึกษาสำหรับนักเรียนหญิงขึ้นอีกแผนกหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยจ้างครูชายคือนายรูปมาเป็นครู สถานศึกษาสำหรับนักเรียนหญิงดังกล่าวนี้ ต่อมาได้ตั้งชื่อว่า โรงเรียนสตรีอุดมวิทยายาน โดยสถานศึกษาทั้งสองคือ โรงเรียนอุดมวิทยายานและโรงเรียนสตรีอุดมวิทยายานยังคงอยู่ในความอุปการะดูแลของพระครูอุดมวิทยาการดังเดิม ถึง พ.ศ. ๒๔๔๖ กรมศึกษาธิการได้พิจารณามอบประกาศนียบัตรครุมัธยมพิเศษ (ป.ม.พ.) ให้ ด้วยเหตุผลว่า ท่านพระครูเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนทั้งสองแห่งนี้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๒ และ พ.ศ. ๒๔๔๑ โดยลำดับ และดำรงตำแหน่งเป็นผู้อุปการะ กับยังมีอุตสาหะสั่งสอนนักเรียนด้วยตนเองมาโดยตลอด จนปรากฏว่ามีนักเรียนสอบไล่ได้ประโยค ๒ เป็นจำนวนมาก

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนสตรีอุดมวิทยายาน เป็นนักเรียนรุ่นที่ ๒ แต่ทรงศึกษาอยู่เป็นเวลาเพียง ๑ ปี โรง

เรียนได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศึกษานารี และทรงศึกษาอยู่ในโรงเรียนนี้เพียงเดือนเศษดังพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ที่อ้างแล้วนั้น

หลังจากนั้นได้ไปทรงศึกษาอยู่กับหม่อมเจ้าหญิงมณฑาทิพย์ กมลასน์ เพื่อจะเข้าศึกษาในโรงเรียนของหม่อมเจ้าหญิงท่านนี้ ซึ่งตั้งอยู่ที่วังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสรที่ตำบลสำราญราษฎร์ แต่ก็ยังมิได้ทรงเข้าศึกษาโรงเรียนก็ปิดกิจการ จึงเสด็จไปทรงศึกษาที่โรงเรียนไกล่ ๗ พระบรมมหาราชวัง โรงเรียนแห่งนี้ก็ปิดอีก ในที่สุดได้เข้าศึกษาในโรงเรียนสตรีวิทยา ที่ตำบลตึกดิน โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียนสตรีวิทยาปัจจุบัน และขณะที่ทรงศึกษาอยู่ พระชนนีคำก็สิ้นพระชนม์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชนมายุประมาณ ๙ พรรษา จึงทรงอยู่ในความอุปการะของท่านช้อยผู้เป็นป้าต่อมา ทรงศึกษาอยู่ในโรงเรียนสตรีวิทยาจนจบชั้นประถมปีที่ ๓ จึงออกไปทรงศึกษาต่อในโรงเรียนแพทยผดุงครรภ์แห่งศิริราช โดยคำแนะนำของพระยาดำรงแพทยคุณ (ฮวด วีระไวทยะ) โรงเรียนแห่งนี้สมัยนั้นขึ้นอยู่กับการกระทรวงธรรมการ ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ พระชนมายุ ๑๖ พรรษา จากนั้นได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทุนของสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงเข้าศึกษาในแผนกสาธารณสุขศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และสถาบันเทคโนโลยี

โยธยแห่งมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ทรงเลือกศึกษาวิชาอนามัยโรงเรียน

ในสมัยที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงออกจากโรงเรียนสตรีอุดมวิทย์มา วัดอนงค์ราม ไปทรงศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น สมเด็จพระพุฒาจารย์ซึ่งมีสมณศักดิ์เป็นพระครูอุดมวิทย์กร ก็ได้รับพระมหากรุณาเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระธรรมธราจารย์ พระราชาคณะชั้นสามัญ ราชทินนามที่พระธรรมธราจารย์นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอม

เกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดขึ้นใหม่ และได้พระราชทานให้แก่พระครูอุดมวิทย์กรเป็นรูปแรก และได้ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดอนงค์รามเป็นรูปที่ ๖ ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ เพราะเจ้าอาวาสรูปที่ ๕ มรณภาพ และทรงแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะแขวงใต้และแขวงหลัง จังหวัดธนบุรี ใน พ.ศ. ๒๔๕๓

ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐพระองค์นี้ก็ได้ทรงยกย่องให้ท่านดำรงตำแหน่งในสังฆมณฑลสูงชันและพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์โดยลำดับ กล่าวคือ โปรดให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นพระราชคณะเปรียญเทียบเปรียญ ๔ ประโยค โดยพระราชทานเปลี่ยนพัดยศให้ใหม่ และเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระรัชชมงคลมุณี ซึ่งราชทินนามนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงคิดให้ใหม่ มีฐานะเสมอพระราชาคณะชั้นราช และโปรดให้เป็นผู้กำกับการพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี อันเป็นตำแหน่งพิเศษ ใน พ.ศ. ๒๔๖๕

ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระมงคลเทพมุณี พระราชาคณะเสมอชั้นเทพ พ.ศ. ๒๔๖๘ และพระราชทานเลื่อนให้เป็นพระโพธิวงศาจารย์ พระราชาคณะชั้นธรรม พ.ศ. ๒๔๗๒ และโปรดให้ดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้พระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ให้เป็นพระมหาโพธิวงศาจารย์ พระราชาคณะเทียบชั้นเจ้าคณะรองฝ่ายอรัญวาสี พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นเจ้าคณะจังหวัดธนบุรี เป็นสมาชิกสังฆสภาชุดแรก และเป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การสาธารณูปการ พ.ศ. ๒๔๘๕ และได้รับสถาปนาให้เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ พ.ศ. ๒๔๘๘

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม พุทฺธสรมหาเถระ) รูปนี้ นอกจากจะมีความเจริญในสังฆมณฑลดังกล่าวมาโดยลำดับแล้ว ท่านยังบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาของประเทศ แม้โรงเรียนที่ได้จัดตั้งด้วยกุศลเจตนาจะได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ยังคงร่วมอยู่ในวงการศึกษาของไทย เช่น เป็นที่ปรึกษาวิธีสอนโรงเรียนภาษาไทยวัด

ราชบุรณะ (ร.ร.สวนกุหลาบ) พระนคร เป็นกรรมการตรวจข้อสอบตามหลักสูตร ของกรมศึกษาธิการ เป็นผู้อุปการะโรงเรียนบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา โรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนอำนวยการศิลปอนันต์ และโรงเรียนวุฒิสึกษาชาย - หญิง เป็นต้น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระราชศรัทธาในสมเด็จพระพุฒาจารย์ผู้เป็นพระอาจารย์ภาษาไทยเบื้องต้นรูปนี้อย่างมิได้เสื่อมคลาย นายชัยนันท์ นันทพันธ์ ได้เขียนข้อความเฉลิมพระเกียรติไว้ในความเรียงที่อ้างแล้วว่า

“สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีกตัญญูตบเทวที่ธรรมต่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม พุทฺธสรมหาเถระ) พระบูรพาจารย์ของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ทรงอุปฐากสมเด็จพระรูปนี้มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ในตอนนั้นเล่ากันว่า โดยที่ที่ประทับของพระองค์อยู่ใกล้กับวัดนองคาราม ไม่ว่าจะ มีสิ่งใด ท่านผู้ใหญ่ของพระองค์มักจะ ให้สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงนำไปถวายสมเด็จพระพุฒาจารย์อยู่มิได้ขาด และเมื่อทรงอภิเษกกับสมเด็จพระบรมราชชนกแล้ว ก็ยังทรงปฏิบัติต่อสมเด็จพระพุฒาจารย์โดยสม่ำเสมอ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับจากต่างประเทศครั้งใด ก็เสด็จไปเยี่ยมทรงสอบถามทุกข์สุขด้วยพระองค์เอง...บางครั้งก็ทรงพาพระราชโอรสและพระธิดาไปด้วย

ดังเช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ก็เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงชักจูงพระราชโอรสและพาธิดาให้ทรงเคารพผู้มีพระคุณ เมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ฉลองชนมายุ ๙๐ ปีบริบูรณ์ วันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานน้ำสรงและผ้าไตรสมเด็จ รูปนั้น และเมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์เริ่มอาพาธ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ สมเด็จพระบรมราชชนนี ก็ทรงอาราธนาให้ไปรักษาตัว ณ โรงพยาบาลศิริราช”

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (สาธุ อินทโชตมหาเถระ) เจ้าอาวาสวัดอนงค์ารามรูปต่อมาได้ลิขิตบันทึกเรื่องพระมหากรุณาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่มีต่อสมเด็จพระพุฒาจารย์อาพาธครั้งนี้ไว้ในหนังสือ “ผลงานของสมเด็จพระ” ว่า

“เนื่องด้วยความชราภาพในตอนหลังๆ นี้ จึงปรากฏสุขภาพของท่าน (สมเด็จพระพุฒาจารย์) ไม่ใคร่ดี สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ (พระอิสริยยศขณะนั้น) โปรดให้แพทย์มาตรวจเยี่ยมอาการ เพราะได้ทรงทราบ ว่า เจ้าประคุณสมเด็จพระ อาพาธ นายแพทย์ตรวจแล้วจึงกราบทูลถวายรายงานสมเด็จพระราชชนนีเพื่อทรงทราบ แล้วถวายความเห็น ว่า ควรให้ไปพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล เพราะที่วัดมี

คนรบกวนมาก การพักผ่อนไม่เพียงพอ เจ้าประคุณสมเด็จพระ จึงได้แปรสถานไปพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙ ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระราชชนนี โดยทรงพระกรุณาจัดแพทย์และเจ้าหน้าที่เป็นพิเศษในขณะที่อยู่โรงพยาบาล อาการดีขึ้นบ้าง ในระหว่างที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลนั้น มีศิษย์กับท่านที่เคารพนับถือพากันไปเยี่ยมพ้องอาการอยู่เป็นอันมาก ตลอดเวลาที่อยู่โรงพยาบาล ได้กลับจากโรงพยาบาลมาอยู่วัดเมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๙๙”

ระหว่างเวลาที่สมเด็จพระพุฒาจารย์รักษาตัวอยู่ ณ โรงพยาบาลนั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมอยู่เป็นนิจ แต่เมื่อกลับมารักษาที่วัด ได้รับการรักษาจากนายแพทย์สำคัญๆ เป็นต้นว่า ผ.ศ. หลวงสุริยพงษ์พิสุทธิ-แพทย์ เป็นต้น แต่อาการก็มีแต่ทรงกับทรุด เนื่องจากความชราภาพของสังขาร พระอาจารย์ภาษาไทยเบื้องต้นของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี รูปนี้ก็ถึงแก่กรรมด้วยอาการอันสงบ ณ ภูมิลำเนาเดิม สิริชนมายุ ๙๒ ปี ๒ เดือน กับ ๒๑ วัน พรรษา ๗๒ ได้รับพระราชทานน้ำสรงศพและโกศไม้สิบสองพร้อมด้วยเครื่องประดับอิสริยยศเป็นเกียรติยศ

เหรียญราชอิสริยาภรณ์ เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

พันธุ์พิงค์ ธรรมธัช

เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
(ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา)

Commemorative Medal of Her Royal Highness Somdej Phra Sri Nakarindra Boromarajjonnani (on the Occasion of the 84th Birthday Anniversary)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ทรงพระราชสมภพ ๒๑ ตุลาคม ๒๔๔๓
สวรรคต ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘

ล เหรียญราชอิสริยาภรณ์
เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรม
ราชชนนี นับเป็นเหรียญราชอิสริยา-
ภรณ์ประเภทสำหรับพระราชทานเป็น
ที่ระลึก*ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
รัฐบาล (นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม
ติณสูลานนท์) ดำเนินการจัดสร้าง
เหรียญอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีใน
วโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๗
รอบ ๘๔ พรรษา เพื่อเป็นการเฉลิม
พระเกียรติและน้อมรำลึกในพระมหา
กรุณาธิคุณในน้ำพระทัยของพระองค์ที่
ได้ทรงบำเพ็ญพระวิริยะ อุตสาหะ
ประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณ
ประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ต่อประเทศ
ชาติและปวงอาณาประชาราษฎร์มา
โดยตลอดพระชนมชีพ

* เหรียญราชอิสริยาภรณ์ เรียกกันทั่วไปว่า เหรียญประดับแพรแถบ ใช้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มีห่วงห้อยแพรแถบ ๒ แบบ แพร
แถบเป็นผืนสำหรับบุรุษ และเป็นแพรแถบพับจีบเป็นรูปโบว์หรือรูปแมลงปอสำหรับสตรี เหรียญราชอิสริยาภรณ์ มี ๔ ประเภท ได้แก่ เหรียญ
ราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จความกล้าหาญ เป็นบำเหน็จความชอบในราชการ เหรียญราชอิสริยาภรณ์ในพระองค์ และ
เหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึก (เดิมทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการป
และข้าราชการ ปัจจุบันทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บุคคลชื่อทามาประดับได้ แต่ยังคงเรียกว่าเหรียญราช-
อิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึก)

▲ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์เป็นที่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นปีที่ ๒๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ประกาศเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และได้พิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๗ ตอนที่ ๕๒ ฉบับพิเศษ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๑๓ หน้า ๑ - ๗

พ.ศ. ๒๕๑๓

ปิจอ พ.ศ. ๒๕๑๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระราชปิตา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ เป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พระองค์ ๑

เฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ เป็น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระองค์

ประกาศ

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

หนึ่ง ทรงพระราชดำริรำลึกถึงสมเด็จพระราชชนนี ว่าทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจอันได้บังเกิดประโยชน์แก่บ้านเมือง และประชาชนเป็นอเนกปริยาย มีพระหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณาธิคุณ ทรงห่วงใยในความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไป ได้เสด็จออกไปสอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามจังหวัดต่างๆ อยู่เป็นนิตย์ แม้ว่าจะเป็นท้องที่ห่างไกลทุรกันดารก็ทรงพระอุตสาหะเสด็จไปจนทั่วถึงโปรดให้จัดสร้างโรงเรียนชายแดนขึ้นเป็นหลายแห่ง เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ขึ้น และโปรดให้ออกไปทำการรักษาพยาบาลประชาชนในท้องที่ต่างๆ ทั้งราชอาณาจักรเมื่อใดมีภัยพิบัติเกิดขึ้น ก็เสด็จออกไปเยี่ยมเยียนผู้ประสบเคราะห์ประสบภัยโดยทั่วหน้า ประทานทรัพย์สินส่วนพระองค์แก่ทางราชการและองค์การกุศลต่างๆ ให้จัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค ตลอดจนยารักษาโรค เพื่อนำไปแจกจ่ายบรรเทาความเดือดร้อน นอกจากนั้น ยังได้เสด็จออกเยี่ยมเยียนเจ้าหน้าที่ตำรวจทหารและพลเรือน ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติราชการ ณ ชายแดน จนถึงฐานที่ปฏิบัติงาน โดยมีได้ทรงห่วงใยในความยากลำบากและภยันตรายใดๆ ด้วยทรงมุ่งหวังตั้งพระหฤทัยที่จะให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ ในด้านการพระศาสนา นั้น ก็ได้ทรงสนับสนุนการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างกว้างขวาง และได้ทรงบริจาควัตถุปัจจัยแก่อุปการกิจการต่างๆ ในพระบรมพุทธานุภาพ และในศาสนาอื่น ๆ อยู่เสมอ ในส่วนพระองค์แล้ว ก็ทรงเป็นอุปการีณผู้มีคุณการยิ่งกว่าผู้ใด เบื้องต้นแต่ได้ทรงอภิบาลบำรุง และทรงอนุสาสน์สั่งสอนความดีงามตามขัดติยราชประเพณี ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์มา และยังมีพระหฤทัยลิเนหาห่วงใยอยู่เสมอ ได้ขาด ทั้งได้ทรงรับพระราชภาระปฏิบัติราชการแผ่นดิน ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินไปต่างประเทศเป็นหลายครั้ง บัดนี้ สมเด็จพระราชชนนีเสด็จเหลืออยู่พระองค์เดียว ที่ทรงเป็นขดอันล้ำเลิศ อันจะให้เกิดสิริสวัสดิ์พัฒนามงคลแด่พระองค์

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศเฉลิมพระนามสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏ ว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรียอานาจแห่งพระกตัญญูเกิดเวทิตาธรรม และเทพดาเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงดลบันดาลอภิบาลรักษาพระองค์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีให้ทรงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิ์พัฒนามงคล วิบุลยคุณ ผลสกลเกียรติยศ ปรากฏมโหฬารตลอดจิรัฏฐิตกาล เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๓ เป็นปีที่ ๒๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ทรงกล่าวปฏิญาณพระองค์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ท่ามกลางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ในพุทธศักราช ๒๕๐๓

ฉบับพิเศษ หน้า ๒๖
เล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๔๙ ราชกิจจานุเบกษา ๙ กันยายน ๒๕๐๓

ประกาศ
แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่จะได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ในยุโรปเป็นการแผ่นดิน กำหนดเสด็จพระราชดำเนินจากพระนคร ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๐๓ และเพื่อการนี้จำเป็นต้องประทับอยู่นอกราชอาณาจักรชั่วระยะเวลาหนึ่งเป็นการสมควรที่จะแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ระหว่างที่มีได้ประทับอยู่ในราชอาณาจักร และโดยที่ทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์สมควรรับพระราชภาระนี้ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตลอดเวลาที่ไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักรครั้งนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๐๓ เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก ส. สุธาสรรณกร
ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

การดำเนินการจัดสร้างเหรียญราชอิสริยาภรณ์นี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็น “พระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พ.ศ. ๒๕๒๗” เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ลงพิมพ์ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๑ ตอน ๑๒๗ ฉบับพิเศษ วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ หน้า ๙๑ - ๙๔ โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (พลเอกประจวบ สุนทราวงกูร) เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ฉบับพิเศษ หน้า ๙๑

เล่มที่ ๑๐๑ ตอนที่ ๑๒๗ ราชกิจจานุเบกษา ๒๐ กันยายน ๒๕๒๗

พระราชบัญญัติ

เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

พ.ศ. ๒๕๒๗

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗

เป็นปีที่ ๓๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พ.ศ. ๒๕๒๗”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้มีเหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๑ มิลลิเมตร ด้านหน้า กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แต่งพระองค์เต็มยศ ทรงสายสะพายและสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ที่พระองค์เสวย เบื้องซ้ายประดับเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๘ และเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๙ ผืนพระพักตร์เฉียงทางเบื้องขวา ภายในวงขอบเหรียญด้านขวามีข้อความว่า “สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” ด้านซ้ายมีข้อความว่า “บรมราชชนนี” และมีรูปดอกบัวบานประกอบกันเป็นลวดลายอยู่โดยรอบชิดวงขอบด้านหลัง กลางเหรียญมีตราพระราชอิสริยยศสมเด็จพระบรมราชชนนี ประกอบด้วยมงกุฎขัตติยราชนารีประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น เหนือตั่ง และมีตั่งลตั่งฉัตรกลีบบัว ๕ ชั้น อยู่สองข้างใต้ตราพระราชอิสริยยศมีข้อความว่า “พระชนมายุ ๘๔ พรรษา ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๗” ภายในโดยรอบชิดวงขอบเหรียญมีรูปดอกบัวบานใหญ่เล็กสลับกันเป็นลวดลาย บัวดอกใหญ่ซึ่งมีจำนวน ๗ ดอก หมายถึง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเจริญพระชนมายุ ๗ รอบ เบื้องบนมีพระนามาภิไธยย่อ “สว” ทรงดอกบัวตูม ด้านหลัง มีห่วงสำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง ๓๑ มิลลิเมตร พื้นของแพรแถบมีริ้วสีแดงเข้มขนาดใหญ่อันเป็นสีประจำวันพระราชสมภพของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ด้านขวาและด้านซ้ายของริ้วสีแดงเข้มเป็นริ้วสีขาว อันหมายถึง

ด้านหน้าเหรียญ

ด้านหลังเหรียญ

ต้นแบบเหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

โอกาสในการประดับ :

๑. เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประชาชนบุคคลทั่วไปมีสิทธิซื้อหามาประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๒. ประดับเหรียญราชอิสริยาภรณ์ เมื่อแต่งเครื่องแบบเต็มยศ หรือเครื่องแต่งกายชุดไทยพระราชนิยม (สำหรับสุภาพสตรี) ในงานพระราชพิธีหรืองานที่ทางราชการที่กำหนดไว้ให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๓. ประดับเฉพาะแพรแถบ หรือแพรแถบย่อเมื่อแต่งเครื่องแบบปกติขาวหรือเครื่องแบบปกติกา

๔. หากไม่ประดับโดยไม่มีแพรแถบ สามารถถอดเหรียญมาประดับโดยใช้ห้อยคอหรือโดยวิธีอื่นที่สมควร

๕. บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ได้ตั้งแต่ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๗ เป็นต้นไป

ลักษณะของเหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

๑. ลักษณะเหรียญ : เป็นเหรียญกลม ทำด้วยโลหะเงิน ส่วนผสมประกอบด้วยเงิน ๘๐% และทองแดง ๒๐% น้ำหนัก

เหรียญหนักประมาณ ๑๘ กรัม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๑ มิลลิเมตร เหรียญมี ๒ ด้าน มีลวดลายทั้งด้านหน้าและด้านหลัง มีห่วงห้อยคล้องอยู่กับแพรแถบ หน่วยราชการที่เป็นผู้ดำเนินการรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดสร้างและผลิตเหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี คือ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ออกแบบเหรียญดังกล่าว คือ นางไพฑูรย์ศรี ดีปานวงศ์ เริ่มนำออกจำหน่ายราคาเหรียญละ ๓๐๐ บาท ให้แก่ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พ่อค้า และประชาชนทั่วไป ตั้งแต่วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๗ เป็นต้นไป

ด้านหน้า ลวดลายภายในวงกลม เหรียญด้านหน้าประกอบด้วย

ชั้นที่ ๑ ขีตริมขอบเหรียญเป็นลวดลายรูปดอกบัวบานโดยรอบ ๕๔ ดอก

ชั้นที่ ๒ ปรากฏอักษรพระนามาภิไธย ด้านขวา : สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ด้านซ้าย : บรมราชชนนี

ชั้นที่ ๓ (กลางเหรียญ) ปรากฏพระบรมรูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงผินพระพักตร์เฉียง

เบื้องขวา (ของเหรียญ) ทรงฉลองพระองค์ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ (ม.จ.ก.) สำหรับฝ่ายในซึ่งประกอบด้วยสร้อยพระศอห้อยดวงตรา มหาจักรีดารากจรี และสายสะพายห้อยจุลจกรี พระอังสาเบื้องซ้าย ทรงประดับเหรียญรัตนภรณ์รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๑ (อ.ป.ร.๑) และ เหรียญรัตนภรณ์รัชกาลที่ ๙ ชั้นที่ ๑ (ภ.ป.ร.๑) ตามลำดับ

ด้านหลัง ริมขอบเหรียญ เป็นรูปดอกบัวบานดอกใหญ่ ๗ ดอก ดอกบัวบานเล็ก ๑๒ ดอกสลักกัน ดอกบัวบานใหญ่ตอนบนมี ๖ ดอก ข้างซ้ายขวาข้างละ ๓ ดอก คั่นด้วยดอกบัวบานเล็กคราวละ ๓ ดอก ตอนล่างมีดอกบัวบานใหญ่อีก ๑ ดอก รวมเป็น ดอกบัวบานใหญ่ ๗ ดอก หมายถึงจำนวนพระชันษาครบ ๗ รอบ ดอกบัวบานเล็กจำนวน ๑๒ ดอก หมายถึงถึงปีนักษัตร ๑๒ ปีใน ๑ รอบ

กลางเหรียญ เป็นรูปลายตราพระราชอิสริยยศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประกอบด้วย มงกุฎขัตติยราชนารี หรือพระชฎามหากฐิน หรือพระชฎาห้ายอด ประดับด้วยขนนกการเวก ประดิษฐานบนพานแว่นฟ้ากลีบบัวซึ่งเชิญอยู่เหนือตั่ง ทั้ง ๒ ข้างของตั่งเชิญมงกุฎ มีตั่งขนาดย่อมกว่าเชิญฉัตร ๕ ชั้น ข้างซ้ายและข้างขวาข้างละ ๑ คั่น ได้ลายพระราชอิสริยยศปรากฏข้อความว่า

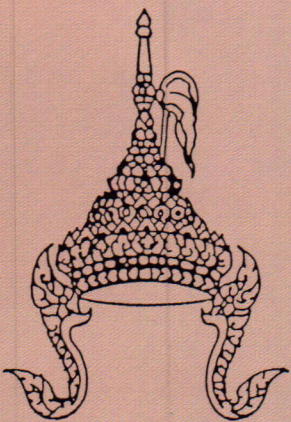
“พระชนมายุ ๘๘ พรรษา”

“๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๗”

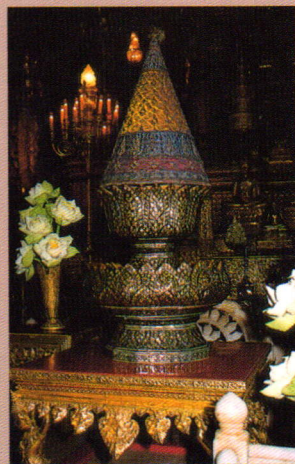

▲ เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ สำหรับฝ่ายใน

◀ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มหาจักรีบรมราชวงศ์ ทรงประดับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง

มงกุฎขัตติยราชชนารี
คือ พระชฎาห้ายอด หรือพระ
ชฎามหากฐิน หมายถึง ชฎาที่
ทำยอดเป็น ๕ ยอด มีชนนการ
เวกปักตอนบน

พานแว่นฟ้ากลีบบัวประดับมุก
ตั้งบนตั้ง
พานแว่นฟ้า หมายถึงพานที่
ประดับกระฉอกโดยมากซ้อนกัน
๒ ชั้น

(บนซ้าย) เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๘ สำหรับบุรุษ (อ.ปร.)
(บนขวา) เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๙ สำหรับบุรุษ (ภ.ปร.)
(ล่าง) เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๙ สำหรับสตรี (ภ.ป.ร.)

อักษรพระนามาภิไธยย่อ สว. ทรงดอกบัวตูม

๒. ลักษณะห่วงห้อยเหรียญแพรแถบ

เป็นห่วงกลมด้านหน้าห่วงเป็นอักษรพระนามาภิไธยย่อ “สว” ลักษณะเป็นรูปดอกบัวตูม ขนาดกว้าง ๙ มิลลิเมตร สูง ๑๔ มิลลิเมตร

๓) ลักษณะแพรแถบ :

แพรแถบขนาดกว้าง ๓๑ มิลลิเมตร ประกอบแถบสี ๓ สี ได้แก่
ริ้วสีเหลืองกว้าง ๓ มิลลิเมตร
ริ้วสีขาวกว้าง ๒ มิลลิเมตร
ริ้วสีแดงเข้มกว้าง ๒๑ มิลลิเมตร

ความหมายของสีแพรแถบ

ริ้วสีแดงเข้ม ขนาดกว้าง ๒๑ มิลลิเมตร อยู่ตรงกลางแพรแถบ หมายถึงถึงสิริประจําพระชนมวาร ซึ่งตรงกับวันพระราชสมภพ วันอาทิตย์ที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ (คศ. ๑๙๐๐)

ริ้วสีขาว อยู่ขอบริ้วสีแดงซ้าย-ขวา มีขนาดกว้าง ๒ มิลลิเมตร หมายถึงหน้าพระราชหฤทัยอันบริสุทธิ์ผุดผ่องเปี่ยมไปด้วยพระเมตตาในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ทรงมีต่อปวงพสกนิกรทุกหมู่เหล่าทุกชนชั้น

ริ้วสีเหลือง อยู่ริมนอกสุดทั้ง

แพรแถบสำหรับสตรี

๒ ข้างของแพรแถบ ขนาดกว้าง ๓ มิลลิเมตร หมายถึงสิริประจําพระบรมราชจักรีวงศ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ประเภทของแพรแถบ จะมี ๒ ลักษณะ สำหรับใช้กับสุภาพสตรี และใช้กับสุภาพบุรุษ

ถ้าเป็นแพรแถบสำหรับสุภาพสตรีใช้ประดับจะเป็นรูปจีบเป็นโบว์เรียกกันว่า แพรแถบผูกเป็นรูปแมลงปอ ด้านหลังมีเข็มกลัดใช้ประดับเครื่องแต่งกายเวลาแต่งเครื่องแบบเต็มยศหรือชุดไทย ที่หน้าป้าซ้ายจะไม่ประดับบริเวณอกเสื้อเหมือนกับสุภาพบุรุษ

ถ้าเป็นแพรแถบสำหรับสุภาพบุรุษ จะเป็นแพรแถบเป็นแผ่นแถบตรง เวลาจะใช้ประดับจะต้องมีเข็มกลัดหรือแหวนติดด้านหลัง หรืออาจจะใช้เย็บเข้าแพรแถบรวมกับเหรียญราช

แพรแถบสำหรับบุรุษ

แพรแถบประจําเหรียญราชอิสริยาภรณ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

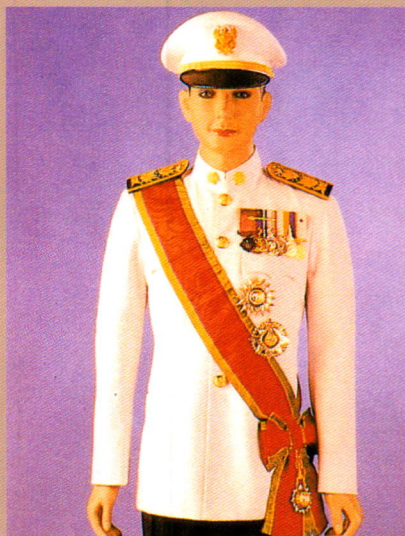
อิสริยาภรณ์อื่นๆ ตามลำดับศักดิ์ของเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องลำดับเกียรติเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย พ.ศ. ๒๕๓๖ ใช้ประดับเหนือราวกระเป๋าสีเสื้อด้านซ้าย เวลาแต่งเครื่องแบบเต็มยศ

ตัวอย่างการจัดลำดับเหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับประดับเมื่อแต่งเครื่องแบบเต็มยศ

เหรียญราชอิสริยาภรณ์สำหรับพระราชทานเป็นที่ระลึกเรียงตามลำดับศักดิ์ดังนี้ (สำหรับประดับเครื่องแบบเต็มยศบุรุษ)

๑. เหรียญบรมราชาภิเษก
๒. เหรียญรัชดาภิเษก
๓. เหรียญที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
๔. เหรียญที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
๕. เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
๖. เหรียญเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล

เครื่องแบบข้าราชการเต็มยศประดับด้วย
เหรียญราชอิสริยาภรณ์

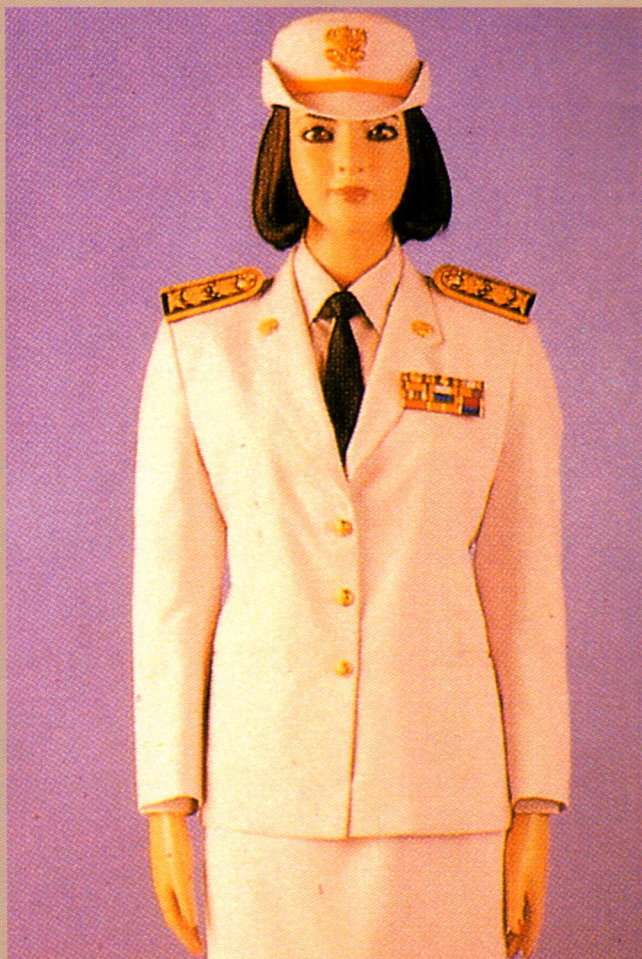
อดุลยเดช มหาจักรสยามบรมราช
พิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ
๗. เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ-
สิริกิติ์ พระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา

การประดับเฉพาะแพรแถบย่อ

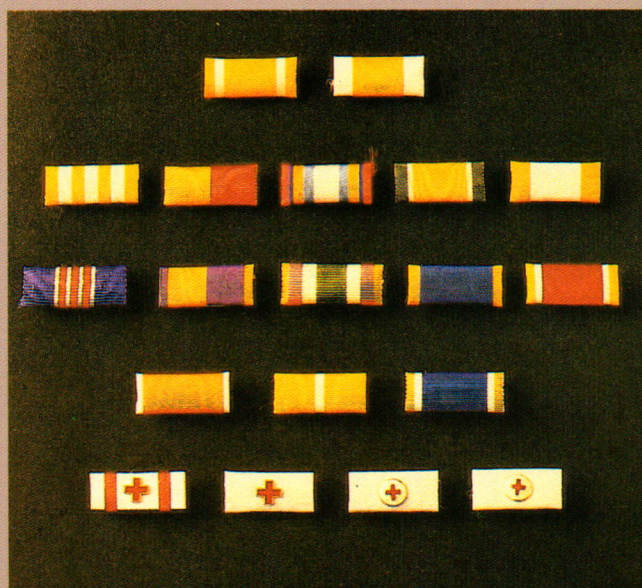
การประดับแพรแถบย่อเหรียญ
ราชอิสริยาภรณ์สมเด็จพระศรีนคริน-
ทราบรมราชชนนี มี ๒ ลักษณะ คือ
เป็นแพรแถบเฉพาะเหรียญฯ เดียวมี
เข็มกลัด และวิธีเข้าแพรแถบย่อร่วมกับ
แพรแถบย่อของเหรียญราชอิสริยาภรณ์
อื่นๆ

การประดับเฉพาะแพรแถบนี้จะ
ใช้ประดับเวลาแต่งเครื่องแบบข้าราชการ
๔ ประเภท คือ

๑. เครื่องแบบปกติขาว
๒. เครื่องแบบปกติกาบคอดัง
๓. เครื่องแบบสีกาก็คอดับ
๔. เครื่องแบบสีกาก็คอบะ

เครื่องแบบข้าราชการที่ประดับด้วยแพรแถบย่อ

เครื่องหมายแพรแถบย่อเหรียญราชอิสริยาภรณ์ในรัชกาลปัจจุบัน

ตัวอย่าง การจัดลำดับแพรแถบย่อประจำเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญราชอิสริยาภรณ์ เมื่อเวลาแต่งกายเครื่องแบบ ปกติขาวหรือเครื่องแบบปกติกาเกี (คอตั้ง, คอพับ และคอแบะ)

แถวที่ ๑ : ทม : ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย

ตช : ตริตราภรณ์ช้างเผือก เหรียญราชอิสริยาภรณ์ฯ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

แถวที่ ๒-๓ : แพรแถบย่อเหรียญราชอิสริยาภรณ์ต่างๆ ตามลำดับศักดิ์

	๑	๒		
๓	๔	๕	๖	๗
๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
	๑๓	๑๔	๑๕	
๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	

แพรแถบย่อ- (รูปล่างหน้า ๓๓)

๑. เหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลปัจจุบัน (ภ.ป.ร.)
๒. เหรียญราชรุจิ รัชกาลปัจจุบัน (ร.จ.ท. / ร.จ.ง.)
๓. เหรียญราชอิสริยาภรณ์บรมราชาภิเษก รัชกาลปัจจุบัน
๔. เหรียญราชอิสริยาภรณ์งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ
๕. เหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป
๖. เหรียญราชอิสริยาภรณ์รัชดาภิเษก

๗. เหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

๘. เหรียญสนองเสรีชน

๙. เหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่ระลึกพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๑๐. เหรียญราชอิสริยาภรณ์ที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี

๑๑. เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระชนมายุครบ ๕๐ พรรษา

๑๒. เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระชนมายุครบ ๘๔ พรรษา

๑๓. เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ

ปรมมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหามงคลสมัย พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

๑๔. เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหามงคลสมัย พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

๑๕. เหรียญราชอิสริยาภรณ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา

๑๖. เหรียญกาชาดสรรเสริญ
๑๗. เหรียญกาชาดสมนาคุณ ชั้นที่ ๑
๑๘. เหรียญกาชาดสมนาคุณ ชั้นที่ ๒ (ขอบสีทอง)

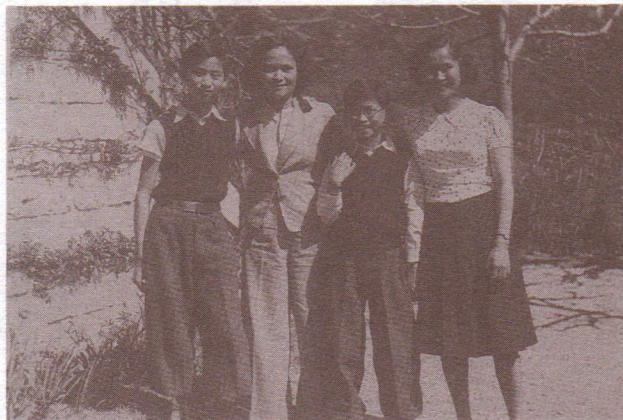
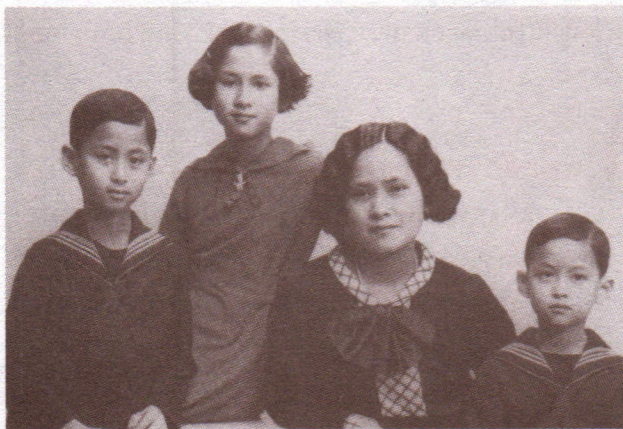
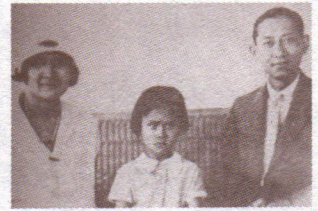
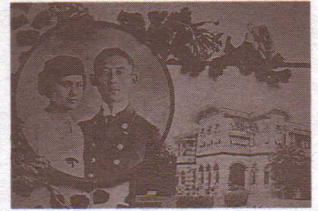
๑๙. เหรียญกาชาดสมนาคุณ ชั้นที่ ๓ (ขอบสีเงิน)

เหรียญสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

บรรเจิด อินทุจันทร์ยง

สม

เด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีพระนามเต็ม สักวาฬย์ ชุกมล พระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้อภิเษกสมรสกับสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก มีพระราชธิดาและพระราชโอรส ๓ พระองค์ คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

๒. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘

๓. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ตลอดพระชนม์ชีพยาวนานถึง ๙๔ พรรษาเศษ ได้ทรงประกอบพระราชภารกิจด้วยจริยาวัตรงดงามบังเกิดคุณแก่ประเทศชาติและประชาชนเป็นอเนกปริยาย ยากที่ผู้ใดจะเสมอเหมือน มีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาธรรม พระกรุณาธิคุณมากล้นเหลือที่จะกล่าวอ้าง ทรงห่วงใยในความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไปทุกหมู่เหล่าไม่เลือกหน้า เสด็จฯออกไปทอดส่องดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามจังหวัดต่างๆ อยู่เนืองนิตย์ แม้จะเป็นท้องถิ่น

ห่างไกลทุรกันดาร ก็ทรงพระอุตสาหะเสด็จมิได้ทอดยหรือ
คำนึงถึงความเหนื่อยยาก โปรดให้จัดสร้างโรงเรียนในท้องที่
ห่างไกลที่การศึกษาจัดไปไม่ถึง เช่นตามชายแดนขึ้นหลาย
แห่ง เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้มีโอกาสเล่าเรียน
ศึกษา ทั้งยังห่วงสุขภาพอนามัยผู้คนท้องถิ่นห่างไกลกันดาร
ได้ทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกไปทำการรักษาพยาบาล
ตามท้องที่ต่างๆ บรรเทาภารกิจของรัฐได้อีกทางหนึ่ง ทว่า
พระราชอาณัติจักรเมื่อมีเหตุเกิดภัยพิบัติ ก็จะเสด็จไปเยี่ยม
เยียนช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยโดยทั่วหน้า พระราชทานทั้ง
ทรัพย์สิน และสิ่งของต่างๆ ทั้งของส่วนพระองค์และสิ่งของศรัทธา
ต่างๆ บริจาค ทรงจัดหาทั้งเครื่องอุปโภค บริโภค ตลอดจน
ยารักษาโรค เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ส่วนเจ้าหน้าที่ที่
รักษาความสงบชายแดน ทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือนซึ่ง
ปฏิบัติราชการอยู่ ก็ทรงห่วงใยเอื้ออาทร เสด็จไปเยี่ยมถึงถิ่นที่
ปฏิบัติการณ์ได้ทรงห่วงใยต่อความเหน็ดเหนื่อย ทุกข์ยาก
ลำบากและภัยอันตรายใดๆ ทรงมุ่งหวังแต่จะให้เกิดขวัญกำลังใจ
ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนรวม
เป็นสำคัญ

ด้วยความรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนี รัฐบาลได้ออกแบบและสร้าง

เหรียญขึ้นในโอกาสตามวาระต่างๆ ขอนำมาเล่าทบทวนอีก
ครั้ง

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๙

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชนมายุ
ครบ ๗๕ พรรษา รัฐบาลได้ออกเหรียญกษาปณ์ เพื่อเป็น
ที่ระลึกเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมายุครบ ๗๕ พรรษา มี
๒ ชนิด

ชนิดที่ ๑ มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์เงิน

ราคา

๑๕๐ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

เงิน ร้อยละ ๙๒.๕

ทองแดง ร้อยละ ๗.๕

น้ำหนัก

๒๒ กรัม

ขนาด อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๕ มิลลิเมตร
สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๒๒ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ

ด้านหน้า

กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระ
พระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ทรงเครื่องแบบทหารบกแห่ง
กองทัพไทย ยศพันเอกพิเศษ
พระพักตร์เฉียง ภายในวงขอบ
เบื้องบน มีข้อความว่า

“สมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนี” เบื้องล่างมีข้อความ
ว่า “พระชนมายุครบ ๗๕
พรรษา”

ด้านหลัง

กลางเหรียญมีพระปรมาภิไธย
ย่อ “สว” ภายในขอบเบื้องบน
มีข้อความว่า “ประเทศไทย”
ด้านขวาของตัวเหรียญมีเลข
บอกราคาว่า “๑๕๐” ด้านซ้าย
มีข้อความว่า “บาท” ภายใน
ขอบเบื้องล่างมีข้อความว่า “๒๑
ตุลาคม ๒๕๑๘”

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

เป็นเหรียญกษาปณ์ตรงกลาง
ไม่มีรู วงขอบนอกมีเพื่องจักร
๒๐๐,๐๐๐ เหรียญ

ชนิดที่ ๒

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

ราคา

เหรียญกษาปณ์ทองขาว

๑ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

จำนวนผลิต

นิกเกิลร้อยละ ๒๕ ทองแดง
ร้อยละ ๗๕

๗ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๕ มิลลิเมตร
สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๑๐ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ

เหมือนเหรียญ ราคา ๑๕๐ บาท
ต่างกันที่ตัวเลขราคาเป็น ๑ บาท
๙,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๓

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชน-
มายุครบ ๘๐ พรรษา รัฐบาลได้ออกเหรียญกษาปณ์ เพื่อ
เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา
มี ๒ ชนิด

ชนิดที่ ๑

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

ราคา

เหรียญกษาปณ์นิกเกิล

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

๑๐ บาท

นิกเกิล ร้อยละ ๑๐๐

๑๕ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ มิลลิเมตร
สำหรับเนื้อโลหะ อัตราเพื่อขาด
ไม่เกินร้อยละ ๐.๒๕ สำหรับ
น้ำหนัก ๑๕ เซนติกรัมต่อ ๑
เหรียญ

ลวดลาย

ด้านหน้า

กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระ
พระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ทรงเครื่องแบบหน่วยแพทย์อาสา
ผืนพระพักตร์ทางเบื้องขวา ภายใน

ในวงขอบด้านขวาของตัวเหรียญ
มีข้อความว่า “สมเด็จพระศรี
นครินทราบรมราชชนนี” ด้าน
ซ้ายมีข้อความว่า “พระชนมายุ
ครบ ๘๐ พรรษา”

ด้านหลัง

กลางเหรียญมีตราพระราชอิสริย-
ยศสมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนี ประกอบด้วย มงกุฎ
ขัตติยราชนารี ประดิษฐานบน
พานแว่นฟ้า ๒ ชั้นเหนือตั้งและ
มีดั่งลตตั้งฉัตรกลับบัว ๕ ชั้น
อยู่สองข้าง ภายในวงขอบด้าน
ขวาของตัวเหรียญมีข้อความว่า
“๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๓” ด้าน
ซ้ายมีข้อความว่า “ประเทศไทย”
และมีดอกประจายามประกอบ
หัวท้ายข้อความว่าดั่งกล่าว
เบื้องล่างมีข้อความบอกราค่าว่า
“๑๐ บาท” และมีรูปดอกบัว
บานประกอบกันเป็นลวดลาย
อยู่โดยรอบชิดวงขอบ
เป็นเหรียญกษาปณ์ตรงกลาง
ไม่มีรู วงขอบนอกมีเพียงจักร
๑,๒๘๘,๐๐๐ เหรียญ

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ชนิดที่ ๒

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์ทองขาว เคลือบ
สีทองแดง

ราคา

๕ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

โลหะส่วนที่เคลือบมีส่วนผสม

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อหล่อเพื่อขาด

ลวดลาย

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๗

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระชน-
มายุครบ ๘๔ พรรษา รัฐบาลได้ออกเหรียญกษาปณ์ เพื่อ
เป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา
มี ๗ ชนิด

ชนิดที่ (๑) มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

ราคา

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

ของนิกเกิลร้อยละ ๒๕ ทองแดง
ร้อยละ ๗๕ โลหะส่วนที่เป็นไส้
มีส่วนผสมของทองแดง ร้อยละ
๙๙.๕

๑๒ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๐ มิลลิเมตร
สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๑๒ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ

ลวดลายด้านหน้าและด้านหลัง
เช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญ
กษาปณ์นิกเกิล ชนิดที่ (๑) เว้น
แต่มีข้อความบอกราค่าว่า “๕
บาท” และมีกลีบบัวประกอบ
กันเป็นลวดลายอยู่โดยรอบชิด
วงขอบ

ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญ
กษาปณ์นิกเกิลชนิดที่ (๑)

๓,๕๐๔,๐๐๐ เหรียญ

เหรียญกษาปณ์ทองคำ

๖,๐๐๐ บาท

ทองคำร้อยละ ๙๐

เงินร้อยละ ๓

ทองแดงร้อยละ ๗

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

๑๕ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๖ มิลลิเมตร

สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑

สำหรับน้ำหนัก ๒๕ เซนติกรัม

ต่อ ๑ เหรียญ

ด้านหน้า

กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
แต่งพระองค์เต็มยศทรงสาย
สะพาย และสายสร้อยแห่ง
เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหา
จักรีบรมราชวงศ์ ที่พระองค์
เบื้องซ้ายประดับเหรียญรัตนา
ภรณ์ รัชกาลที่ ๘ และเหรียญ
รัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ผิน
พระพักตร์เฉียงทางเบื้องขวา
ภายในวงขอบเหรียญด้านขวา
มีข้อความว่า “สมเด็จพระศรี
นครินทราบรมราชชนนี” ด้านซ้ายมีข้อความ
ว่า “บรมราชชนนี” และมีรูป
ดอกบัวบานประกอบกันเป็น
ลวดลายอยู่โดยรอบชิดวงขอบ
ด้านหลัง

กลางเหรียญมีตราพระราชอิสริยา
ยศสมเด็จพระบรมราชชนนี
ประกอบด้วยมงกุฎขัตติยราช
นาฬิกาประดิษฐานบนพานแว่นฟ้า
๒ ชั้นเหนือตั้ง และมีตั้งลด ตั้ง
ฉัตรกลีบบัว ๕ ชั้นอยู่สองข้าง
ใต้ตราพระราชอิสริยยศมีข้อ
ความบอกราคาว่า “๖,๐๐๐
บาท” ใต้ข้อความบอกราคามี
ข้อความว่า “พระชนมายุ ๘๔
พรรษา ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๗”
และ “ประเทศไทย” ตาม
ลำดับ ภายในโดยรอบชิดวง

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๒)

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๓)

ชนิด

ราคา

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ขอบเหรียญมีรูปดอกบัวบาน
ใหญ่เล็กสลับกันเป็นลวดลาย
บัวดอกใหญ่ซึ่งมีจำนวน ๗
ดอก หมายถึง สมเด็จพระศรี-
นครินทราบรมราชชนนีเจริญ
พระชนมายุ ๗ รอบ
เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา วง
ขอบนอกมีเฟืองจักร
๒๔๖ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบทุกอย่างเช่น
เดียวกับ ชนิดที่ (๑) ต่างแต่
เพียงไม่ขัดเงา
๘๓๕ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

เหรียญกษาปณ์เงิน

๖๐๐ บาท

เงินร้อยละ ๙๒.๕

ทองแดงร้อยละ ๗.๕

๒๒ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๕ มิลลิเมตร

สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑

สำหรับน้ำหนัก ๒๒ เซนติกรัม

ต่อ ๑ เหรียญ

ด้านหน้า และ ด้านหลัง เช่น

เดียวกับ เหรียญกษาปณ์ทองคำ

ชนิด (๑) เว้นแต่มีข้อความ

บอกราคาว่า “๖๐๐ บาท”

เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา

๒๕๐ เหรียญ

ชนิดที่ (๔)

มีลักษณะรูปแบบทุกอย่างเช่นเดียวกับ ชนิดที่ (๓) ต่างแต่เพียงไม่ขีดเงา

จำนวนผลิต

๓,๕๓๐ เหรียญ

ชนิดที่ (๕)

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์นิกเกิล

ราคา

๑๐ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

นิกเกิลร้อยละ ๑๐๐

น้ำหนัก

๑๕ กรัม

ขนาด

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ มิลลิเมตร

อัตราเพื่อเหลือเผื่อขาด

สำหรับเนื้อโลหะ อัตราเผื่อขาดไม่เกินร้อยละ ๐.๒๕ สำหรับน้ำหนัก ๑๕ เซนติกรัมต่อ ๑ เหรียญ

ลวดลาย

ด้านหน้า และ ด้านหลังเช่นเดียวกันกับเหรียญกษาปณ์ทองคำชนิดที่ (๑) เว้นแต่มีข้อความบอกราคารว่า “๑๐ บาท”

ลักษณะอื่น ๆ

เป็นเหรียญกษาปณ์ขีดเงา

จำนวนผลิต

๓,๕๙๒ เหรียญ

ชนิดที่ (๖)

มีลักษณะรูปแบบทุกอย่างเช่นเดียวกับ ชนิดที่ (๕) ต่างแต่เพียงไม่ขีดเงา

จำนวนผลิต

๒๐๐,๐๐๐ เหรียญ

ชนิดที่ (๗)

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบไล่ทองแดง

ราคา

๕ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

โลหะส่วนที่เคลือบมีส่วนผสมของนิกเกิลร้อยละ ๒๕ ทองแดงร้อยละ ๗๕ โลหะส่วนที่เป็นไส้มีส่วนผสมของทองแดงร้อยละ ๙๙.๕ ๑๒ กรัม

น้ำหนัก

ขนาด

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๐ มิลลิเมตร

อัตราเพื่อเหลือเผื่อขาด

สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑ สำหรับน้ำหนัก ๑๒ เซนติกรัมต่อ ๑ เหรียญ

ลวดลาย

ด้านหน้าและด้านหลังเช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ชนิดที่ (๑) เว้นแต่มีข้อความบอกราคารว่า “๕ บาท”

จำนวนผลิต

๖๐๐,๐๐๐ เหรียญ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๓

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระชนมายุ ๙๐ พรรษา รัฐบาลได้ออกเหรียญเพื่อเป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมายุ ๙๐ พรรษา มี ๕ ชนิด

ชนิดที่ (๑)

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์เงิน

ราคา

๖๐๐ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

เงิน ร้อยละ ๙๒.๕

น้ำหนัก

ทองแดง ร้อยละ ๗.๕

ขนาด

๒๒ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๕ มิลลิเมตร

อัตราเพื่อเหลือเผื่อขาด

ลวดลาย

สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๒๒ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ
ด้านหน้า กลางเหรียญมีพระ
รูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนี ฉลองพระองค์เต็มยศ
ทรงสายสะพายและสายสร้อย
แห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหา
จักรีบรมราชวงศ์ ที่พระองค์
เปี่ยมด้วยพระปรีชาญาณ
ภรณ์ รัชกาลที่ ๘ และเหรียญ
รัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๙ ภายใน
วงขอบเหรียญเบื้องล่างมีข้อ
ความว่า “สมเด็จพระศรีนคริน
ทราบรมราชชนนี” และมีพระ
สังวาลย์ล้อมโดยรอบที่ขอบเหรียญ
ด้านหลัง กลางเหรียญมีตรา
พระราชอิสริยยศสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่ง
ประกอบด้วยมงกุฎขัตติยราช
นาถี เหนือพระนามาภิไธยย่อ
“สว” ประดิษฐานบนพานแว่น
ฟ้า ๒ ชั้น มีตั้งรองรับ และมี
ตั้งลาดตั้งฉัตรกลีบบัว ๕ ชั้น อยู่
สองข้างใต้ตราพระราชอิสริยยศ
มีข้อความบอกราคารว่า “๖๐๐
บาท” “ประเทศไทย” และ
ข้อความว่า “ฉลองพระชนมายุ
๙๐ พรรษา ๒๑ ตุลาคม
๒๕๓๓” ตามลำดับ ภายในขีด
วงขอบเหรียญมีรูปดอกกลาดวน
ซึ่งมีความหมายถึง ผู้สูงอายุ
ประดับโดยรอบ
เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา
๒,๐๑๑ เหรียญ

ลักษณะอื่น ๆ
จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๒)

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๓)

มีลักษณะรูปแบบชนิดราคา
เนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด
ลวดลายเช่นเดียวกับเหรียญ
กษาปณ์เงิน ชนิดที่ (๑) ทุก
อย่าง เว้นแต่ไม่ขัดเงา
๒๐,๐๐๐ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

ราคา

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเผื่อขาด

ลวดลาย

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๔)

เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว
(ทองแดงผสมนิกเกิล)

๑๐ บาท

นิกเกิลร้อยละ ๒๕

ทองแดงร้อยละ ๗๕

๑๕ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๕ มิลลิเมตร

สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๑๕ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ

ลวดลายด้านหน้าและด้านหลัง
เช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญ
กษาปณ์เงินชนิดที่ (๑) เว้นแต่
มีข้อความบอกราคารว่า “๑๐
บาท”

เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา

๖,๐๗๖ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบ ชนิด ราคา
เนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด
ลวดลายเช่นเดียวกับเหรียญ
กษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดง
ผสมนิกเกิล) ชนิดที่ (๓) ทุก

จำนวนผลิต

อย่าง เว้นต่างแต่ไม่ขัดเงา
๕๐๐,๐๐๐ เหรียญ

ชนิดที่ (๕)

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว
(ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบ
สีทองแดง

ราคา

๒ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

โลหะส่วนที่เคลือบมีส่วนผสม
ของนิกเกิลร้อยละ ๒๕
ทองแดงร้อยละ ๗๕
โลหะส่วนที่เป็นสีมีส่วนผสม
ของทองแดงร้อยละ ๙๙.๕

น้ำหนัก

๗.๓ กรัม

ขนาด

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๒ มิลลิเมตร
สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๗.๓ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

ลวดลายด้านหน้าและด้านหลัง
เช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญ
กษาปณ์เงิน ชนิดที่ (๑) เว้น
แต่มีข้อความบอกราคาว่า “๒
บาท”

ลักษณะอื่น ๆ

เป็นเหรียญกษาปณ์ไม่ขัดเงา
วงขอบนอกมีเพียงจักร

จำนวนผลิต

๒,๐๐๐,๐๑๑ เหรียญ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปฏิบัติ
พระราชกรณียกิจอันทรงคุณค่าแก่งานสุขภาพอนามัยแก่
ชาวโลกทั้งมวล เพื่อเป็นที่ระลึกและเพื่อเฉลิมพระเกียรติ

กระทรวงการคลัง จึงได้ผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๗ ชนิด
ชนิดที่ (๑) มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด

เหรียญกษาปณ์ทองคำ

ราคา

๖,๐๐๐ บาท

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

ทองคำร้อยละ ๙๐
เงินร้อยละ ๓
ทองแดงร้อยละ ๗

น้ำหนัก

๑๕ กรัม

ขนาด

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๖ มิลลิเมตร
สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑
สำหรับน้ำหนัก ๑๕ เซนติกรัม
ต่อ ๑ เหรียญ

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

ด้านหน้า กลางเหรียญมีพระ
รูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนีฉลองพระองค์เต็มยศ
ทรงสรวีพระศอเพชรและสาย
สะพายเครื่องราชอิสริยาภรณ์
จุลจอมเกล้า พระอังสาเบื้อง
ซ้ายประดับเหรียญรัตนาภรณ์
รัชกาลที่ ๘ และเหรียญรัตนา
ภรณ์ รัชกาลที่ ๙ เบื้องขวา
ประดับเข็มจักรีฝังเพชร ภายใน
วงขอบเหรียญเบื้องล่างมีข้อ
ความว่า “สมเด็จพระศรีนคริน
ทราบรมราชชนนี”

ด้านหลัง กลางเหรียญเป็นรูป
เหรียญทองแห่งสุขภาพดีถ้วน
หน้า ภายในวงขอบเหรียญ
เบื้องบนมีสัญลักษณ์ของ
องค์การอนามัยโลก ด้านขวามี
ข้อความว่า “เหรียญทองแห่ง

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๒)

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๓)

ชนิด

ราคา

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๔)

สุขภาพดีถ้วนหน้า” และเบื้องล่างมีข้อความบอกราคารว่า “๖,๐๐๐ บาท”

เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา วงขอบนอกมีเฟืองจักร ๕๙๑ เหรียญ

มีลักษณะเช่นเดียวกับ ชนิดที่ (๑) ทุกอย่าง แต่มิขัดเงา ๕,๐๐๐ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

เหรียญกษาปณ์เงิน

๖๐๐ บาท

เงินร้อยละ ๙๒.๕

ทองแดงร้อยละ ๗.๕

๒๒ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๕ มิลลิเมตร

สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑

สำหรับน้ำหนัก ๒๒ มิลลิกรัม

ต่อ ๑ เหรียญ

ด้านหน้า ด้านหลัง มีลวดลาย

เช่นเดียวกับลวดลายเหรียญ

กษาปณ์ทองคำ ชนิดที่ (๑)

เว้นแต่มีข้อความว่า “๖๐๐ บาท”

เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา วง

ขอบนอกมีเฟืองจักร

๕๙๖ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบเช่นเดียวกับ ชนิดที่ (๓) แต่มิขัดเงา

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๕)

ชนิด

ราคา

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเพื่อเหลือเพื่อขาด

ลวดลาย

ลักษณะอื่น ๆ

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๖)

จำนวนผลิต

ชนิดที่ (๗)

ชนิด

๒๕,๐๐๐ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว (ทองแดงผสมนิกเกิล)

๑๐ บาท

นิกเกิลร้อยละ ๒๕

ทองแดงร้อยละ ๗๕

๑๕ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๒ มิลลิเมตร

สำหรับเนื้อโลหะร้อยละ ๑

สำหรับน้ำหนัก ๑๕ เซนติกรัม

ต่อ ๑ เหรียญ

ด้านหน้าและด้านหลังมีลวดลาย

เช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญ

กษาปณ์ทองคำชนิดที่ (๑)

เว้นแต่มีข้อความบอกราคารว่า

“๑๐ บาท”

เป็นเหรียญกษาปณ์ขัดเงา วง

ขอบนอกมีเฟืองจักร

๓๔,๐๔๑ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบและลวดลาย

เนื้อโลหะ เช่นเดียวกับ ชนิดที่

(๕) ทุกอย่าง แต่มิขัดเงา

๘๐๐,๐๐๐ เหรียญ

มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

เหรียญกษาปณ์โลหะสีขาว

(ทองแดงผสมนิกเกิล) เคลือบ

สีทองแดง

ราคา

โลหะและอัตราเนื้อโลหะ

๒ บาท

โลหะส่วนที่เคลือบมีส่วนผสมของนิกเกิลร้อยละ ๒๕ ทองแดงร้อยละ ๗๕ โลหะที่เป็นไส้มีส่วนผสมของทองแดงร้อยละ ๙๙.๕

น้ำหนัก

ขนาด

อัตราเนื้อเหลือเนื้อขาด

๗.๓ กรัม

เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๒ มิลลิเมตร สำหรับเนื้อโลหะ ร้อยละ ๑ สำหรับน้ำหนัก ๗.๓ เซนติกรัม ต่อ ๑ เหรียญ

ลวดลาย

ด้านหน้าและด้านหลังมีลวดลายเช่นเดียวกับลวดลายของเหรียญกษาปณ์ทองคำ ชนิดที่ (๑) เว้นแต่มีข้อความบอกราคาว่า “๒ บาท”

ลักษณะอื่น ๆ

เป็นเหรียญกษาปณ์ไม่ขัดเงา ขอบนอกมีเฟืองจักร

จำนวนผลิต

๒,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ

เหรียญที่ระลึก ๔๙ พรรษา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระชนมายุ ๔๙ พรรษา คณะกรรมการอำนวยการสร้างตีพิมพ์ ตัด โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้สร้างเหรียญที่ระลึก “ตีพิมพ์ ตัด ๔๙ พรรษา สมเด็จย่า” เพื่อสมนาคุณแก่ผู้บริจาคเงินสมทบทุน

สร้างตีพิมพ์ โดยกำหนดราคา ดังนี้

เหรียญทองคำหนัก ๕.๙๓ บาท

สมนาคุณผู้บริจาค ๑๐๐,๐๐๐ บาท

เหรียญทองคำหนัก ๑ บาท

สมนาคุณผู้บริจาค ๑๐,๐๐๐ บาท

เหรียญทองคำหนัก ๒ สลึง

สมนาคุณผู้บริจาค ๕,๐๐๐ บาท

เหรียญบรอนซ์ชุบทอง มีห่วง

สมนาคุณผู้บริจาค ๕๐ บาท

ลวดลาย

ด้านหน้า เป็นพระบรมรูปครึ่งพระองค์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีประทับกลาง เบื้องซ้ายของพระองค์เป็นพระบรมรูปครึ่งพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เบื้องขวาเป็นพระบรมรูปครึ่งพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ด้านหลัง กลางเหรียญมีพระปรมาภิไธยย่อ “สว” ได้อักษรมีข้อความว่า “พ.ศ. ๒๕๓๒” ขอบเหรียญตอนบนมีข้อความว่า “๔๙ พรรษา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” ตอนใต้มีข้อความว่า “ตีพิมพ์ ตัด โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จังหวัดขอนแก่น”

หมายเหตุ

เหรียญนี้ ดำเนินการโดย กระทรวงการคลัง

เหรียญที่ระลึกอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พุทธศักราช ๒๕๓๔

เนื่องในโอกาสที่นายเล็ก นานา ได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินบริเวณหลังวัดอนงคาราม แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร จำนวนพื้นที่ดิน ๔ ไร่ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้มูลนิธิฯ พัฒนาได้ใช้เป็น

ประโยชน์ และบริเวณดังกล่าวก็เคยเป็นนิवासสถานที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเคยประทับเมื่อทรงพระเยาว์

มูลนิธิชัยพัฒนาจึงได้นำพื้นที่นี้สร้างเป็นสวนสาธารณะเพื่อประโยชน์สุขแก่สาธารณชนได้พักผ่อนหย่อนใจ พร้อมทั้งจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แสดงพระราชประวัติ และพระราชนิพนธ์ ทั้งยังเป็นอนุสรณ์สถานอุทยานเฉลิมพระเกียรติของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอีกด้วย และได้มีการพระราชพิธีเปิดอุทยานเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๓๘

เพื่อเป็นที่ระลึกในการเปิดอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้กรมธนารักษ์จัดทำเหรียญที่ระลึก พร้อมทั้งยังทรงพระกรุณาพระราชทานแผ่น ทอง เงิน และทองแดง มาผสมโลหะเพื่อเป็นสิริมงคลด้วย

ชนิด	เป็นเหรียญกลม
ขนาด	เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓ เซนติเมตร
ลวดลาย	ด้านหน้า เป็นภาพหุ่นต่ำ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุพระราชนัดตสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีอักษรล้อมว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” ด้านหลัง เป็นภาพหุ่นต่ำรูปพระราชอุทยาน มีอักษรล้อมว่า “อุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พ.ศ. ๒๕๓๘”

ชนิดของเหรียญ ประกอบด้วย

๑) เหรียญทองคำพิเศษขัดเงา ทำด้วยทองคำ ๙๐% น้ำหนักประมาณ ๔๐ กรัม จำนวนผลิต ๓๐๐ เหรียญ ราคาเหรียญละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๒) เหรียญทองคำขัดเงา ทำด้วยทองคำ ๙๐% น้ำหนักประมาณ ๒๐ กรัม จำนวนผลิต ๒,๐๐๐ เหรียญ ราคาเหรียญละ ๓๐,๐๐๐ บาท

๓) เหรียญเงินขัดเงา ทำด้วยเงิน ๙๒.๕% น้ำหนักประมาณ ๒๐ กรัม จำนวนผลิต ๒,๐๐๐ เหรียญ ราคาเหรียญ

ละ ๕,๐๐๐ บาท

๔) เหรียญเงินธรรมดา ทำด้วยเงิน ๙๒.๕% น้ำหนักประมาณ ๑๕ กรัม จำนวนผลิต ๑๐,๐๐๐ เหรียญ ราคาเหรียญละ ๒,๐๐๐ บาท

๕) เหรียญทองแดงไม่รมดำ น้ำหนักประมาณ ๑๓ กรัม จำนวนผลิต ๑,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ ราคาเหรียญละ ๕๐ บาท

เหรียญที่ระลึกอนุสรณ์พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีลักษณะรูปแบบ ดังนี้

ชนิด	ทองคำ	เงิน	ทองแดง
ราคา	๑๒,๐๐๐ บาท	๕๐๐ บาท	๕๐ บาท
น้ำหนัก	๒๐ กรัม	๑๕ กรัม	๑๓ กรัม
ขนาด	เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓๐ มิลลิเมตร		
ลวดลาย	ด้านหน้า กลางเหรียญมีพระรูปสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระพักตร์ตรง ฉลองพระองค์ทรงสายสะพายและสายสร้อยแห่งเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ภายใต้วงโค้งขอบเหรียญมีข้อความว่า “สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” ด้านหลัง กลางเหรียญรูปพระเมรุมาศใต้พระเมรุมีข้อความว่า “๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๓ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘” ขอบโค้งของเหรียญตอนบนมีข้อความว่า “อนุสรณ์พระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๘”		

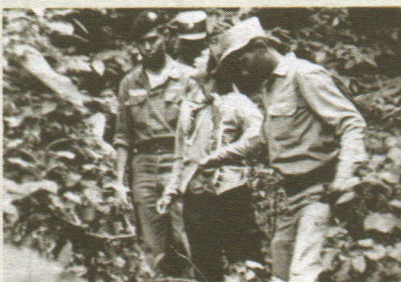
พระมหากษัตริย์คุณของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงมีต่อตำรวจตระเวนชายแดน

พันตำรวจเอก ดร ปิ่นเฉลียว

ทรงรู้จักตำรวจตระเวนชายแดน

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๗ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงรู้จักตำรวจตระเวนชายแดน ในระหว่างที่พระองค์ เสด็จประทับ ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ร่วมกับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตำรวจตระเวนชายแดนกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดทำสิ่งถวายอารักขารอบๆ พระตำหนัก พระองค์ได้เสด็จ ทรงเยี่ยมหน่วยตำรวจทหารที่ถวายเป็นอารักขา ในวันหนึ่งได้ทรงสอบถามว่าตำรวจอะไรแต่งกายชุดเขียวๆ คล้ายทหาร จึงได้ทรงทราบว่า เป็นตำรวจตระเวนชายแดน พระองค์ก็ได้ทรงถามนายตำรวจตระเวนชายแดนคนหนึ่งว่าตำรวจหน่วยนี้ทำหน้าที่อะไรอยู่ที่ไหน อยากจะไปเยี่ยมตำรวจตระเวนชายแดนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามป่าตามเขาสักแห่งหนึ่ง ทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕ จึงได้นำเสด็จไปเยี่ยมหมวดตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ในท้องที่อำเภอฝาง

หมวด ๕๒๑ (ซึ่ง ร.ต.ต.สร้าง บุนนาค ยศในขณะนั้น เป็นผู้บังคับหมวด) อยู่ที่ บ้านหัวนา ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่นั้นมา พระองค์ ก็ทรงทราบและเข้าพระทัยดีว่าตำรวจ ตระเวนชายแดน ทำอะไร ลำบาก อย่างไร

เมื่อพระองค์ทรงมีพระราชกรณียกิจเสด็จฯ ทรงเยี่ยมพสกนิกร ก็ทรงเยี่ยมหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนเป็น

ประจำ ทรงจัดเครื่องอุปโภค บริโภค ยา และเวชภัณฑ์ต่างๆ พระราชทานแก่ หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนที่ตั้งอยู่ โดดเดี่ยวและห่างไกล พระราชทาน เหรียญเสมาเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๓ รอบแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ให้กับตำรวจตระเวนชายแดน ทุกคน พระราชทานพระราชวโรกาสให้ ตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้าเฝ้าฯ เป็นการส่วนพระองค์อยู่เป็นนิจ

โรงเรียนชาวเขาและประชาชน ไกลคมนาคมในพระอุปถัมภ์

จากการที่พระองค์ท่านได้เสด็จฯ เยี่ยมหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนอยู่เสมอ ทำให้พระองค์ท่านได้ทรงทราบภารกิจเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน หรือโรงเรียนชาวเขา และประชาชนไกลคมนาคม ของตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งได้กำเนิดครั้งแรก เมื่อปี ๒๔๙๙ โดยความริเริ่มของ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕ ค่ายดาราวิเศษ อำเภอแม่ริม จังหวัด เชียงใหม่ จัดตั้งโรงเรียนแห่งแรกที่ บ้านดอนมหาวัน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ชื่อ “โรงเรียน ดชด. บำรุงที่ ๑” เปิดทำการสอน เมื่อวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๙๙

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเล็งเห็นความสำคัญของโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม จึงทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อสร้างโรงเรียน ทรงมีเมตตา เชิญชวนหน่วยราชการและเอกชน ร่วมบริจาคเงินทองเกลาฯ ถวาย เพื่อสร้างโรงเรียน โดยพระองค์ท่านจะเสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงประกอบพิธีเปิดโรงเรียนดังกล่าวทุกแห่ง พร้อมทั้งพระราชทานสิ่งของประจำโรงเรียน

สำหรับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนพระราชทาน ที่พระองค์ท่านได้ทรงมีพระเมตตาให้ก่อสร้างนั้นมีอยู่ถึง ๒๐๐ โรงเรียน ซึ่งต่อมาได้มอบโอนให้กระทรวงศึกษาธิการไปแล้ว ๑๖๙ โรงเรียน คงเหลือโรงเรียนพระราชทานอยู่ ๓๑ โรงเรียน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนพระราชทานเหล่านั้น จะใช้ชื่อโรงเรียนตามชื่อผู้บริจาค ซึ่งทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการก่อสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนด้วย อันได้แก่

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ คือ โรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเงินก่อสร้าง มีอยู่ด้วยกันจำนวน ๑๐ โรงเรียน โดยโรงเรียนแห่งแรก คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ๑ ตั้งอยู่ที่บ้านดอยปู อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ คือ โรงเรียนที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระราชทานเงินก่อสร้าง มีอยู่ด้วยกันจำนวน ๒ โรงเรียน โดยโรงเรียนแห่งแรก คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ ๑ ตั้งอยู่ที่ บ้านปางควาย อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังวาลย์วิท คือ โรงเรียนที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชทานเงินก่อสร้าง มีอยู่ด้วยกัน ๘ โรงเรียน โดยโรงเรียนแห่งแรก คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังวาลย์วิท ๑ ตั้งอยู่ที่ บ้านห้วยสะอาด อำเภอไชยสัย จังหวัดหนองคาย จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘

สำหรับโรงเรียนที่ได้จัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ นั้น กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้จัดตั้งมาแล้วรวมทั้งสิ้น ๖๗๑ โรงเรียน ต้องยุบเลิกไปเพราะการคุกคามของฝ่ายตรงข้ามและการอพยพหมู่บ้าน จำนวน ๕๐ โรงเรียน มอบโอนให้กระทรวงศึกษาธิการ ๔๔๒ โรงเรียน ปัจจุบันมีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอยู่ในความรับผิดชอบ ๑๗๙ โรงเรียน นักเรียน

๒๓,๙๐๔ คน ใช้ครูตำรวจตระเวนชายแดนทำการสอน ๑,๒๕๖ คน

ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๓ สืบมางานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีพระเมตตาที่จะช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารที่ด้อยโอกาส จึงได้พระราชทานโครงการต่างๆ ให้ดำเนินการในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน รวม ๗ โครงการ เป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

๑. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๒๓
๒. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๒๖
๓. โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๓๑
๔. โครงการฝึกอาชีพ เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๓๑
๕. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๓๓
๖. โครงการส่งเสริมสหกรณ์ เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๓๔
๗. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๓๕

นอกเหนือจากพระมหากรุณาธิคุณ ที่องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีต่อเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารดังกล่าวแล้วนั้น พระราชดำรัสตอนหนึ่งในคราวเสด็จ พระราชดำเนินทรงเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านตืออ ตำบลศรีบรรพต อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๓๔ พระองค์ท่านได้รับสั่ง

ต่ออธิบดีกรมตำรวจ และตำรวจตระเวนชายแดนที่เฝ้าฯ รอรับเสด็จฯ ว่า “ก่อนเดินทางมาที่นี่ ได้ไปเยี่ยมสมเด็จย่ามา สมเด็จย่าทรงมีพระอาการดีขึ้นมากแล้วได้ทูลสมเด็จย่าว่า วันพรุ่งนี้จะไปนราธิวาส จะไม่ได้มาเยี่ยมสมเด็จย่าหลายวัน” เมื่อได้กราบทูลเช่นนั้น สมเด็จย่าก็ได้รับสั่งว่า “ย่าแก่แล้ว ไปไหนไม่ค่อยไหว ขอให้สมเด็จพระเทพฯ ถ้าไปที่ไหนขอให้เสด็จฯ เยี่ยม ดชด. แทนย่าด้วย” ...พระราชดำรัสนี้ชัดเจนแจ่มแจ้ง

นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นต้นมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อติดตามผลโครงการตามพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ จนถึงปัจจุบันพระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนไปแล้วจำนวน ๑๒๓ โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด ๑๗๙ โรงเรียน คงเหลือโรงเรียนที่มีแผนจะเสด็จพระราชดำเนิน ๕๖ โรงเรียน

มูลนิธิสงเคราะห์ตำรวจตระเวนชายแดนและครอบครัวในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (มส.ตชด.สว.)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระเมตตาและห่วงใยความเป็นอยู่ของตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งต้องปฏิบัติงานด้วยความยากลำบาก ตรากดราในท้องที่ทุรกันดาร และเสี่ยงต่อภัยอันตรายรอบด้าน ต้องเสียสละ

ทอดทิ้งครอบครัวไว้ส่วนหลัง ทรงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องบำรุงขวัญและอนุเคราะห์แก่ตำรวจตระเวนชายแดน จึงทรงจัดมูลนิธิสงเคราะห์ตำรวจตระเวนชายแดนและครอบครัวขึ้นเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๑๐ โดยอยู่ในพระราชูปถัมภ์ของ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินจำนวน ๑,๑๕๗,๐๐๐ บาท เป็นทุนเริ่มแรกของมูลนิธิฯ เพื่อช่วยเหลือด้านสวัสดิการของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน ครอบครัว และครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ที่เจ็บป่วย หรือถึงแก่กรรม หรือประสบสาธารณภัย และช่วยเหลือการศึกษาแก่บุตรข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ จนถึงปัจจุบันพระองค์ได้ทรงพระราชทานเงินให้กับมูลนิธิมาโดยตลอด รวมทั้งได้มีผู้มีจิตศรัทธาได้ทูลเกล้าฯ ถวายสมทบให้กับกิจการนี้จนถึงปัจจุบัน มูลนิธิฯ มีเงินทุนจำนวน ๒๕,๕๒๒,๒๘๔ บาท (ยี่สิบห้าล้านห้าแสนบาทเศษ) และครั้งสุดท้าย เมื่อเดือน กรกฎาคม ๒๕๓๘ พระองค์ได้พระราชทานเงินจำนวน ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท

ในการช่วยเหลือตำรวจตระเวนชายแดน มูลนิธิฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การสงเคราะห์ โดยสังเขป ดังนี้

๑. กรณีตำรวจตระเวนชายแดนเสียชีวิต

- ในขณะปฏิบัติหน้าที่ ได้รับเงินสงเคราะห์ รายละ ๑๐,๐๐๐ บาท
- มิใช่ขณะปฏิบัติหน้าที่ ได้รับเงินสงเคราะห์ รายละ ๑๐,๐๐๐ บาท

ละ ๘,๐๐๐ บาท

๒. กรณีตำรวจตระเวนชายแดน ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่

- พิกการทุพลภาพได้รับเงิน สงเคราะห์รายละ ๕,๐๐๐ บาท

- บาดเจ็บสาหัส ได้รับเงินสงเคราะห์ ราย ละ ๓,๐๐๐ บาท

๓. ตำรวจตระเวนชายแดน และ ครอบครัว ที่ประสบสาธารณภัย ให้ การสงเคราะห์ รายละไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท ปีละไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๔. ครูตำรวจตระเวนชายแดน ได้รับการสงเคราะห์ ปีละไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท โดยมอบเป็นเครื่อง แบบ และเครื่องอุปโภค บริโภค ที่ เหมาะสม

๕. สงเคราะห์บุตรข้าราชการ ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่ง บิดา มารดา มียศ ร.ต.อ.ลงมา โดยให้ทุน การศึกษา ปีละ ๓๐๐ ทุน เป็นเงิน ๙๐๐,๐๐๐ บาท

มูลนิธิแพทยอาสาสมเด็จพระศรี-นครินทราบรมราชชนนี(พอ.สว.)

ด้วยพระเมตตาและห่วงใยต่อ ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลการคมนาคม ว่าห่างไกลจากแพทย์ที่จะรักษาเมื่อเจ็บ ไข้ จึงทรงอนุเคราะห์และมอบหมายให้ ตำรวจตระเวนชายแดน รับผิดชอบใน การรักษาพยาบาลแก่ประชาชน ชาว ไทยภูเขา และไกลคมนาคม หากผู้ป่วย รายใดมีอาการเกินขีดความสามารถที่ จะรักษาพยาบาลในท้องถิ่นได้ ก็ทรงให้ นำมารับการรักษ ณ โรงพยาบาล โดย

อยู่ในพระอุปถัมภ์ของพระองค์ท่าน

พ.ศ. ๒๕๑๒ ระหว่างที่เสด็จฯ ประทับแรม ณ พระตำหนักภูพิงคราช นิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่เพื่อทรงเยี่ยม ราษฎรภาคเหนือ ทรงมีพระราชดำริใน การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่กับผู้ว่า ราชการจังหวัดเชียงใหม่ และคุณหญิง พูลสมัย ชัยนาม ซึ่งท่านทั้งสองได้นำ มาปรึกษากับคณะแพทย์ พยาบาล เหล่ากาชาดจังหวัดเชียงใหม่ และ ตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งทุกฝ่ายเต็ม ใจอาสาสมัครจะปฏิบัติงานโดยพร้อม เปรียงกัน และนำความขึ้นกราบบังคม ทูลพระองค์ ทรงโปรดเกล้าฯให้อาสา สมัครเข้าเฝ้า ณ พระตำหนักภูพิงคราช นิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ และมีการ ประชุมเพื่อจัดตั้งหน่วยแพทยอาสาสมัคร

โดยพระองค์ทรงเป็นประธานในการ ประชุมเมื่อ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ ทรงมอบหมายหน้าที่ให้กับส่วนต่างๆ และมอบหมายให้ตำรวจตระเวนชาย แดนเป็นผู้กำหนดจุดปฏิบัติงาน สนับ สนุนยานพาหนะ อำนวยความสะดวก และรักษาความปลอดภัยให้กับคณะ ต่อมาจึงทรงจัดตั้งเป็นมูลนิธิแพทย อาสาสมัครสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) สำนักงาน กลางตั้งอยู่ที่วังสระปทุม กรุงเทพมหานคร และมีการปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่ ของจังหวัดต่างๆ ที่มีพื้นที่ทุรกันดาร

นอกจากนี้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ยังได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานยาและเวช-ภัณฑ์ในนามมูลนิธิพอ.สว. ให้แก่โรง เรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นมูลค่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐ - ๔๐๐,๐๐๐ บาท และมูลนิธิ พอ.สว. ได้ดำเนินการจัดส่งยา และเวชภัณฑ์ พระราชทานให้แก่โรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดนอย่างต่อเนื่องทุกปี

สำหรับจังหวัด พอ.สว. ปัจจุบัน มีอยู่ ๔๘ จังหวัด อาทิเช่น ชลบุรี จันทบุรี ปราจีนบุรี ยโสธร อุบลราชธานี สุรินทร์ เชียงใหม่ น่าน เชียงราย นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี เป็นต้น

ค่ายศรีนครินทรา

“ค่ายศรีนครินทรา” เป็นนามค่ายของ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๔๒ หรือกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๘ เดิม มีที่ตั้งอยู่ที่ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นามค่ายนี้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานพระนามาภิไธยชื่อค่ายเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๑๔

ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดป้ายชื่อค่ายอย่างเป็นทางการ

โครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้านในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระ

พระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระราชปรารภ ถึงความทุกข์ยากลำบาก และความเดือดร้อนของประชาชน ว่า จะอย่างไรประชาชนในชนบทจึงจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อยู่ในสังคมที่สงบสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีงาม ซึ่งในขณะนั้นสถานการณ์การก่อการร้ายในประเทศมีความรุนแรงมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนั้นประชาชนในท้องถิ่นมีความยากจน มีความขาดแคลนทางวัตถุ ความเป็นอยู่ยากแค้น จากการขยายอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเหล่านั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ตำรวจตระเวนชายแดน โดย

พล.ต.ต.วิภาส วิบุลากร ผบก.ตชด. ภาค ๒ จึงได้จัดทำโครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้าน ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสนองพระราชปรารภของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ดังกล่าว เพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย โดยกำหนดความมุ่งหมายของโครงการ เพื่อตอบสนองความต้องการทางความคิดและวัตถุ ให้กับประชาชนเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานของหมู่บ้านทั้งด้านเศรษฐกิจและสุขอนามัย ดำเนินการพัฒนาร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน โดยมีเป้าหมายที่จะจำกัดขอบเขตการขยายตัวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่

จากแนวทางดังกล่าว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงวินิจฉัยแล้ว ทรงเห็นชอบและมีพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานเงินกองทุนเพื่อดำเนินโครงการดังกล่าวเบื้องต้น

เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๒๑ เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยทรงรับโครงการดังกล่าวไว้ในพระอุปถัมภ์ และทรงจัดตั้งกองทุนโครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้าน ให้กับตำรวจตระเวนชายแดน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๒๔ จำนวน ๑,๓๕๐,๐๐๐ บาท และทรงพระราชทานเงินสมทบกองทุนเพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๓ จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท และเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๔ อีกจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๕๕๐,๐๐๐ บาท

สำหรับผลการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก สามารถสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้น ตั้งแต่ในระดับหมู่บ้านขึ้นมา ต่อมาได้มีภาคเอกชนได้เห็นความสำคัญของโครงการได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินสมทบกองทุนเพิ่มขึ้น ซึ่งได้พระราชทานให้แก่ตำรวจตระเวนชายแดนได้ขยายโครงการไปยังภาคอื่นๆทั่วประเทศ นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ เป็นต้นมา โดยยึดหลักการ “หมู่บ้านมั่นคง ชนบทมั่นคง และประเทศชาติมั่นคงในที่สุด” ผลความสำเร็จของโครงการดังกล่าว สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้เสด็จ เยี่ยมโครงการที่ กิ่งอำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น แทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ ทรงมีความพอพระทัยเป็นอย่างยิ่ง และทรงมีลายพระหัตถ์ชมเชยต่อผลงานดังกล่าวเป็นอย่างมาก

ขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ แบ่งออกเป็นขั้นตอนสำคัญ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การศึกษาสภาพปัญหา

และการหาผู้นำของหมู่บ้าน เพื่อต้องการทราบปัญหาของหมู่บ้านที่แท้จริง และทราบถึงผู้ที่จะเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ขั้นที่ ๒ การพัฒนาความคิดของประชาชน เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำและประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆ มีความคิดในการแก้ปัญหาเหล่านั้น

ขั้นที่ ๓ การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ เพื่อมุ่งให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่เป็นปึกแผ่นมั่นคงอยู่ในสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่เรียบร้อย สะอาด ถูกสุขอนามัย มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตามลำดับ จนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ในปี ๒๕๓๖ ตำรวจตระเวนชายแดนได้ปรับแนวทางการดำเนินโครงการ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนไป เนื่องจากสถานการณ์การก่อการร้ายลดลง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องได้รับการแก้ไข เป้าหมายจึงให้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ และเข้าร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนได้รับการยกระดับจิตใจในการพัฒนาตนเองและชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งนี้ได้กำหนดความเร่งด่วนของพื้นที่เป้าหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของตำรวจตระเวนชายแดน ดังนี้

๑. หมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของ ร.ร. ดชด. และหมู่บ้านใกล้เคียง

๒. หมู่บ้านตามบริเวณแนวชาย

แดน

๓. หมู่บ้านห่างไกลคมนาคม และทุรกันดาร ที่มีปัญหาทางด้านความมั่นคง

ลักษณะของกิจกรรมที่ดำเนินการตามโครงการ ได้พิจารณาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา ทั้งนี้ได้พิจารณาปัจจัยเกี่ยวกับความพร้อมของประชาชน ตลอดจนความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกส่วนหนึ่ง โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

๑. การสืบสภาพหมู่บ้านเป้าหมาย และคัดเลือกผู้นำ

๒. การฝึกอบรมผู้นำประชาชน

๓. การฝึกอบรมเยาวชนและลูกเสือชาวบ้าน

๔. การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในหมู่บ้าน เช่น ก่อสร้างและซ่อมแซมถนน ทำรั้วต่อระบายน้ำ เป็นต้น

๕. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น พัฒนาแหล่งน้ำ ศูนย์สาธิตการเกษตร ธนาคารข้าว ธนาคารยา และสหกรณ์ร้านค้า

๖. การบริการด้านสาธารณสุข และการสุขาภิบาลภายในหมู่บ้าน

๗. การส่งเสริมพัฒนาอาชีพ

๘. การรักษาความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน เช่น การกระจายข่าว การรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน

ปัจจุบัน กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้ดำเนินโครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้านจำนวน ๑๐๔ หมู่บ้าน แยกเป็น

- พื้นที่กองบังคับการตำรวจ
ตระเวนชายแดนภาค ๑ จำนวน ๑๙
หมู่บ้าน ในจังหวัดจันทบุรี ตราด
สระแก้ว กาญจนบุรี ราชบุรี เป็นต้น

- พื้นที่กองบังคับการตำรวจ
ตระเวนชายแดนภาค ๒ จำนวน ๒๑
หมู่บ้าน ในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ
อุบลราชธานี นครพนม หนองคาย
อุดรธานี เลย

- พื้นที่กองบังคับการตำรวจ
ตระเวนชายแดนภาค ๓ จำนวน ๔๗
หมู่บ้าน ในจังหวัดอุดรดิตถ์ พิษณุโลก
น่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่
แม่ฮ่องสอน ตาก

- พื้นที่กองบังคับการตำรวจ
ตระเวนชายแดนภาค ๔ จำนวน ๑๗
หมู่บ้าน ในจังหวัดชุมพร ระนอง
สุราษฎร์ธานี พัทลุง ตรัง สตูล สงขลา
ยะลา นราธิวาส

กองทุนสวัสดิการพิเศษสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖
ณ เชื้อนน้ำคูน จังหวัดนครพนม
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ได้พระราชทานเงินให้กับทุกกองกำกับการ
ตำรวจตระเวนชายแดนเขต และ
กองกำกับการสนับสนุนทางอากาศ
ตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อจัดตั้งเป็น
“กองทุนสวัสดิการพิเศษสมเด็จพระ
ศรีนครินทราบรมราชชนนี” รวม ๙
กองกำกับการ กองกำกับการละ
๑๐๐,๐๐๐ บาท และขยายไปสู่กอง
บังคับการฝึกพิเศษ และกองบินตำรวจ
อีกด้วย เพื่อให้หน่วยต่างๆ เหล่านั้น
ได้นำดอกผลไปใช้จ่ายในการเยี่ยมผู้เจ็บ
ป่วยแทนพระองค์ท่านทุกครั้งที่เกิดการ
เจ็บป่วยต้องเข้ารับการรักษา ณ โรง
พยาบาล

โรงพยาบาลนฤติสมเด็จพระย่า

กองบัญชาการตำรวจตระเวน
ชายแดนได้พิจารณาเห็นว่าข้าราชการ
ตำรวจตระเวนชายแดน ที่เจ็บป่วยอัน

เนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ในการ
ป้องกันเอกราชและอธิปไตยของชาติ
ตลอดจนความผาสุกของประชาชน
ภายหลังจากเข้ารับการรักษาพยาบาล
ณ สถานพยาบาลต่างๆ จนอาการ
ทุเลาลงแล้ว ควรได้มีโอกาสพักผ่อน
ไปอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะส่งตัวกลับ
ไปปฏิบัติหน้าที่ในสนาม กอปรกับการ
รับส่งคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์
จากถิ่นทุรกันดารเข้ามาับการรักษา
พยาบาลยังส่วนกลาง บางครั้งจะต้อง
จัดสถานที่พักไว้ก่อนที่จะส่งต่อเข้ารับ
การรักษาในโรงพยาบาล และเมื่อออก
จากโรงพยาบาลแล้ว ระหว่างรอการส่ง
ตัวกลับภูมิลำเนา จึงได้ดำริที่จะจัดตั้ง
โรงพยาบาลพักฟื้นตำรวจตระเวนชาย
แดนขึ้น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้พระราชทาน
พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นทุนใน
การก่อสร้างโรงพยาบาลจำนวน ๒
ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์
๒๕๒๗ จำนวนหนึ่งล้านบาท และครั้ง
ที่สอง เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๒๘
จำนวนห้าแสนบาท รวมเป็นเงินที่ได้
รับพระราชทาน จำนวนหนึ่งล้านห้า
แสนบาท

ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม
๒๕๒๘ สมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เสด็จฯวางศิลา
ฤกษ์อาคารโรงพยาบาล ซึ่งในการก่อ
สร้างได้ใช้แบบแปลนของอาคารโรง
พยาบาลดาราภิรมย์ อำเภอแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอาคาร ๔ ชั้น
และได้ดำเนินการก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๒๙ แต่อาคารหลังดังกล่าวยังไม่มีความเรียบร้อยเป็นทางการ ซึ่งในครั้งแรก กรมตำรวจได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรใช้นามอาคารว่า “อาคารสมเด็จพระศรีนครินทร์” แต่เมื่อได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระบาทสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามอาคารโรงพยาบาลพักฟื้นตำรวจตระเวนชายแดนว่า “นุติสมเด็จพระยา” อันมีความหมายว่า “สมเด็จพระยา ๙๐” เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระชนมายุครบ ๙๐ พรรษา

องค์อุปถัมภ์ของตำรวจตระเวนชายแดน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อตำรวจตระเวนชายแดนอย่างหาที่สุดมิได้ ตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่อันโดดเดี่ยวห่างไกลการคมนาคม ต่างได้รับพระกรุณาจากพระองค์ท่าน เสด็จฯ พระราชดำเนินทรงเยี่ยมอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ ทรงพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนยาและเวชภัณฑ์ต่างๆ ให้กับตำรวจ

ตระเวนชายแดน อีกทั้งพระราชทานพระราชวโรกาสให้ตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้าเฝ้าฯ เป็นการส่วนพระองค์อยู่เป็นนิจ

พระองค์ท่านทรงเอาพระทัยใส่ตำรวจตระเวนชายแดนเป็นอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น ในการพระราชทานเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม พระองค์ท่านจะเลือกพระราชทานตามลักษณะพื้นที่โดยพิถีพิถัน กล่าวคือ ตำรวจตระเวนชายแดนในเขตภาคเหนือ ก็จะได้รับพระราชทานเสื้อกันหนาวและผ้าห่มเป็นหลัก ส่วนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตภาคใต้ ซึ่งมักจะมีฝนชุก พระองค์ท่านก็จะพระราชทานเสื้อกันฝนและผ้ากันฝน เป็นต้น

และในครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘ ทางตำรวจตระเวนชายแดนได้รับแจ้งจากคุณหญิงพวงร้อยดิษฐ์ ว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี โปรดเกล้าฯ พระราชทานเสื้อผ้าและหนังสือธรรมะให้กับตำรวจตระเวนชายแดนที่ปฏิบัติงานอยู่ในสนามชายแดน ในพื้นที่กองบังคับการตำรวจ

ตระเวนชายแดนภาค ๓ จำนวน ๓,๖๗๗ คน

พระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ที่ทรงมีต่อตำรวจตระเวนชายแดนนี้ ตำรวจตระเวนชายแดนทุกนาย ต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ พระองค์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ของตำรวจตระเวนชายแดนอย่างแท้จริง

“พอ. สว.” นำพระทัยจากสมเด็จพระเจ้า ชุบชีวิตผู้ป่วย

ดร.เย็นใจ เลาहनิช

๕ บัน

เชื่อว่าความเจ็บป่วยแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่มีใครปรารถนา แต่ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องประสบ เพราะเป็นธรรมดาโลก เมื่อเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยสิ่งแรกที่ทุกคนจะคิดถึงคือแพทย์ จะต้องหาแพทย์ที่ดีที่สุดมารักษาโดยเร็วที่สุด เพื่อให้หายป่วยเร็วที่สุด ในเมืองใหญ่การหาแพทย์ที่มีความชำนาญมาช่วยรักษาย่อมไม่ปัญหา แต่ในดินแดนทุรกันดารโดยเฉพาะบริเวณชายแดน ซึ่งเป็นบริเวณป่าเขา ความเจริญยังไม่ถึง รัฐยังไม่มีความสามารถพอที่จะจัดให้มีบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข ชีวิตของผู้คนในบริเวณกันดารเหล่านั้นย่อมหมิ่นเหม่ต่อความตายหากเกิดการเจ็บป่วยขึ้น เพราะไร้ที่พึ่ง ต้องต่อสู้ดิ้นรนตามยถากรรม

แต่ความทุกข์ยากของประชาชนชาวไทยในดินแดนทุรกันดารหาได้ลดทอนสายพระเนตรของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แต่ประการใด

ไม่ โดยเหตุที่พระองค์เสด็จไปทั่วทุกพื้นที่ในประเทศ โดยเฉพาะการเสด็จเยี่ยมตำรวจและทหารชายแดนที่ปฏิบัติภารกิจด้วยความยากลำบาก ทรงพบประชาชนที่ยากจน เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นโรครุมานขาดอาหาร สุขภาพทรุดโทรมเป็นอันมาก ด้วยเหตุที่ทรงเคยศึกษาในเรื่องวิชาการพยาบาลมาเป็นอย่างดี จึงทรงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องหาทางช่วยแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนที่ทุกข์ยาก ตลอดจนตำรวจทหารและข้าราชการในแดนทุรกันดารโดยรับด่วน ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ จึงทรงจัดตั้ง “หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระราชชนนี” หรือ “พอ.สว.” ขึ้น โดยทรงรวบรวมอาสาสมัครแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และอาสาสมัครสนับสนุนของแต่ละจังหวัด ออกปฏิบัติงานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางรถยนต์ เรือ หรือ เฮลิคอปเตอร์แล้วแต่ความเหมาะสมของพื้นที่ แต่จะต้องเป็น

- พื้นที่ทุรกันดาร การคมนาคม

คมไม่สะดวก

- ยังไม่มีหน่วยแพทย์อื่นใดเข้าไปถึงและมีความปลอดภัยต่อคณะปฏิบัติงาน
- พื้นที่ที่ออกปฏิบัติงานควรมีการหมุนเวียนไปปฏิบัติงานซ้ำอีกตามความเหมาะสมกับพื้นที่นั้น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงรับพระราชภาระในด้าน

ยาและเวชภัณฑ์ตลอดจนเครื่องใช้และพาหนะสำหรับใช้ในการเดินทาง คือพระราชทานรถยนต์ไว้ประจำที่จังหวัดพอ.สว. ทุกๆ แห่งสำหรับใช้ในการออกปฏิบัติงาน และพระราชทานเงินเป็นค่าอาหารกลางวันสำหรับคณะอาสาสมัคร เนื่องจากอาสาสมัครเหล่านี้ไม่มีเบี้ยเลี้ยงหรือเงินเดือนจากแหล่งใดๆ ต่อมาได้ทรงตั้งมูลนิธิ พอ.สว. ขึ้น เพื่อสนับสนุนกิจการของหน่วยแพทย์อาสาอีกด้วย

ผู้ป่วยที่แพทย์ตรวจพบในหน่วยฯ และจำเป็นต้องได้รับการรักษาในโรงพยาบาลจะนำส่งเข้ารับรักษาในโรงพยาบาลใกล้เคียงหรือในกรุงเทพฯ แล้วแต่ชนิดของโรค โดยเป็นผู้ป่วยในพระราชานุเคราะห์และมูลนิธิฯ จะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่ารักษาพยาบาลทั้งหมด

หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกปฏิบัติงานปีละ ๑๒ - ๑๔ ครั้ง ช่วยเหลือประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า เมื่อสิ้นปี ๒๕๓๒ หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ได้ออก

ปฏิบัติงาน รวม ๑,๐๗๖ ครั้ง มีผู้มาขอรับบริการ รวม ๒๓๖,๑๗๕ ราย และมีการส่งผู้ป่วยเข้ารับการรักษาต่อที่โรงพยาบาล รวม ๓๖๘ ราย

มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

มูลนิธิ พอ.สว. แบ่งการปฏิบัติงานเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

ส่วนกลาง มีสำนักงานมูลนิธิ พอ.สว. ซึ่งอยู่ในวังสระปทุมเป็นศูนย์กลางประสานงานและให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนภูมิภาค เช่น ยาและเวชภัณฑ์ที่ใช้ในกิจการของ พอ.สว. ทั้ง ๔๘ จังหวัด ประสานงานขอสนับสนุนพาหนะสำหรับปฏิบัติงาน หรือมีผู้ป่วยฉุกเฉิน เช่น เฮลิคอปเตอร์ หรือเรือจากหน่วยราชการอื่น นำส่งและดูแลผู้ป่วยในพระราชานุเคราะห์ที่มารักษาในส่วนกลาง

ส่วนภูมิภาค มีคณะกรรมการ พอ.สว. ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน บริหารงาน พอ.สว. แต่ละจังหวัด โดยมีอาสาสมัครสายแพทย์และสาธารณสุข และสายสนับสนุนเป็นผู้ปฏิบัติงานให้การรักษาทันทีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่และหน่วยแพทย์ทางวิทยุเมื่อสิ้นปี ๒๕๓๒ มีจังหวัด พอ.สว. รวม ๔๘ จังหวัด

มูลนิธิ พอ.สว. ได้ดำเนินงานประเภทต่างๆ ดังนี้

- หน่วยแพทย์เคลื่อนที่
- หน่วยแพทย์ทางวิทยุ
- โครงการรักษาโรคเฉพาะทาง

- โครงการทันตสาธารณสุข พอ.สว.
- ทนุอดหนุนวิจัย
- โครงการเฉพาะกิจพัฒนาโดยดุษ
- โครงการเฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบวาทภัยจังหวัดชุมพร

แพทย์ทางวิทยุ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้วิทยุรับ-ส่ง สำหรับแพทย์ใช้ติดต่อส่งการรักษาผู้ป่วยได้โดยตรงตามสถานีอนามัยที่อยู่ห่างไกลโรงพยาบาล เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ห่างไกลในชนบทได้ และเป็นการติดต่อได้ทุกวันทุกเวลาเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น นับว่าการรักษาทางวิทยุเป็นงานใหม่ที่สดสำหรับประเทศไทยจึงพระราชทานเครื่องรับ-ส่งวิทยุ และยาไว้ประจำสถานีอนามัย เพื่อให้บริการรักษาพยาบาลแก่ราษฎรในท้องถิ่นนั้นๆ

มูลนิธิ พอ.สว. ได้ดำเนินการ

ก่อตั้งวิทยุรับ-ส่ง ตามสถานีอนามัยในเขตจังหวัดที่เป็นจังหวัด พอ.สว. ตั้งแต่ภาคเหนือ ภาคกลางทางฝั่งตะวันตกตลอดจนถึงภาคใต้ และจังหวัดชลบุรี รวม ๒๕ จังหวัด ส่วนจังหวัดที่เหลือเป็นหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขซึ่งเริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔

ปัจจุบันมูลนิธิฯ ยังคงดำเนินการดูแลช่วยวิทยุ พอ.สว. ๒๔ จังหวัด (ชลบุรีโอนไปอยู่กระทรวงสาธารณสุข) ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง ประจำไว้ ๕๓๑ แห่ง และที่สำนักงานมูลนิธิ พอ.สว. เป็นศูนย์กลางในการติดต่อกับสถานีทุกเครือข่ายโดยมีเจ้าหน้าที่เฝ้ารับฟังการปฏิบัติงานของวิทยุทุกข่ายตลอด ๒๔ ชั่วโมง เพื่อช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาขัดข้องทางวิทยุ ควบคุมการสื่อสารไม่ให้มีการแทรกแซงในการใช้งานหรือใช้ผิดวัตถุประสงค์ ประสานงานด้านธุรการ ติดต่อประสานงานกับหน่วยอื่นเมื่อจำเป็นขอการสนับสนุนเร่งด่วน

สถานีวิทยุ พอ.สว. แบ่งออกเป็น

- สถานีโรงพยาบาล ได้แก่ โรงพยาบาลที่มูลนิธิ พอ.สว. ได้ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง ให้เพื่อให้แพทย์ของโรงพยาบาลนั้นได้ให้คำปรึกษาหารือหรือรักษาผู้ป่วยที่ได้รับการร้องขอจากสถานีรักษาหรือโรงพยาบาลอื่น เมื่อสิ้นปี ๒๕๓๒ มีสถานีโรงพยาบาลรวม ๑๕๘ สถานี

- สถานีรักษา ได้แก่ สถานีอนามัยของกระทรวงสาธารณสุขที่อยู่ท้องถื่นทั่วกันดารห่างไกล ๒๔๔ สถานีที่มูลนิธิ พอ.สว. ได้ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ประจำสถานีเหล่านี้สามารถติดต่อปรึกษาแพทย์ รับการรักษาจากแพทย์ที่ส่งการรักษาทางวิทยุแก่ผู้ป่วยที่มาได้รับการรักษายังสถานีนั้นๆ และดำเนินการรักษาตามแพทย์สั่ง

ข่ายการสื่อสารแพทย์ทางวิทยุ พอ.สว. มีลักษณะดังนี้ คือ

- แบ่งจังหวัด พอ.สว. ทางวิทยุเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มมี ๕-๘ จังหวัด เป็นข่ายหนึ่งๆ ตามความเหมาะสมทางเทคนิค
- ทุกสถานีในทุกจังหวัดของข่ายหนึ่งๆ สามารถติดต่อกันได้ เพื่อให้แพทย์สามารถช่วยส่งการรักษาข้ามจังหวัดได้
- แพทย์สามารถใช้วิทยุมือถือ

ได้ ไม่จำเป็นต้องพูดที่เครื่องประจำฐาน

- แพทย์ในสำนักงานมูลนิธิฯ ส่วนกลาง สามารถให้การรักษายังสถานีต่างๆ ได้
- แพทย์ในโรงพยาบาลส่วนกลาง สามารถให้การรักษายังสถานีต่างๆ ได้

ผู้ป่วยที่แพทย์เห็นว่าควรส่งเข้ารับรักษาที่โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ประจำสถานีรักษาจะทำใบส่งตัวผู้ป่วยไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลตามที่ระบุในหนังสือส่งตัว โดยผู้ป่วยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลใดๆ

ในกรณีผู้ป่วยฉุกเฉินต้องนำส่งโรงพยาบาลด่วน แพทย์ผู้สั่งการรักษาสามารถที่จะขอรับการสนับสนุนเรือรถยนต์ หรือเฮลิคอปเตอร์จากหน่วยราชการอื่นๆ เพื่อนำผู้ป่วยมารับการรักษาที่โรงพยาบาลได้ทันเวลาได้ตลอด โดยที่ผู้ป่วยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เมื่อสิ้นปี ๒๕๓๒ มีผู้ป่วยได้รับการส่งต่อเข้ารับรักษาในโรงพยาบาล รวม ๓๗๕ ราย

โครงการรักษาโรคเฉพาะทาง

ปัจจุบันมีหน่วยงานทั้งเอกชนและรัฐให้บริการโดยหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เพิ่มมากขึ้น มูลนิธิ พอ.สว. จึงเห็นสมควรจะส่งเสริมเน้นในเรื่องการให้การบริการด้านคุณภาพให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม โรคที่เห็นสมควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ โรคที่เกี่ยวข้องกับความพิการ เพื่อจะได้ให้ผู้ป่วยเหล่านั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่าง

ใกล้เคียงปกติที่สุด ดังนั้นในปี ๒๕๒๔ มูลนิธิจึงได้กำหนดโรคเฉพาะทางที่จะให้การรักษา ดังต่อไปนี้

- โรคตาต่อกระจก
- ปากแห้ง-เพดานโหว่
- ใส่กายอุปกรณ์เทียมในกรณี แขน ขา ขาด
- โรคหูน้ำหนวก ซึ่งแก้วหูทะลุและต้องการใส่แก้วหูเทียม

มูลนิธิฯ ได้ทดลองทำเป็นลักษณะโครงการครั้งแรกที่จังหวัด นครราชสีมา ปรากฏว่าได้ผลดีมีผู้ได้รับการบริการ ๓๒๔ ราย ปีต่อๆ มา มีจังหวัด พอ.สว. เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และในปี ๒๕๓๓ มีจังหวัด เข้าร่วมโครงการฯ ดังกล่าวนี ๔๖ จังหวัด

ในวโรกาสสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๙๐ พรรษา มูลนิธิ พอ.สว. กระทรวงสาธารณสุขและสมาคมศัลยแพทย์ตกแต่งแห่งประเทศไทย ร่วมกันรณรงค์รักษาผู้พิการปากแห้ง-เพดานโหว่ ทั้ง ๔๘ จังหวัด พอ.สว. ประมาณ ๒,๐๐๐ ราย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๓๒ ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๓๓ ณ โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปในจังหวัด พอ.สว.

โครงการทันตสาธารณสุข พอ.สว.

เนื่องในวโรกาสคล้ายวันพระราชสมภพปีที่ ๘๖ ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มูลนิธิ พอ.สว. เห็นควรจัดรณรงค์ทางทันตสาธารณสุข

ขึ้นในพื้นที่จังหวัด พอ.สว. ๔๘ จังหวัด โดยรวบรวมทันตบุคลากรอาสาสมัครทั้งในภาครัฐและเอกชน ทั้งที่เป็นอาสาสมัคร พอ.สว. และที่ยังไม่ได้เป็นอาสาสมัคร ดำเนินการรณรงค์โดยพร้อมเพรียงกันในวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๔ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสคล้ายวันพระราชสมภพ ปีที่ ๘๖ และเพื่อแสดงถึงความจงรักภักดีและเฉลิมพระเกียรติในพระเมตตากรุณาพระอุตสาหะที่ทรงช่วยให้ผู้ยากไร้ที่อยู่ห่างไกลได้มีโอกาสได้รับการรักษาแผนปัจจุบัน ปรากฏผลว่ามีทันตแพทย์อาสาสมัครจากทุกหน่วยงานเข้าร่วมประมาณ ๓๔๐ คน และทันตบุคลากรอื่นๆ อีกกว่า ๗๐๐ คน มีผู้ได้รับการบริการ ๗๗,๐๔๖ คน

จากการรณรงค์ในครั้งนี้เองได้มีผู้เสนอคำแนะนำในหลายๆ ด้าน คือควรทำต่อเนื่องไปทุกๆ ปี และควรมีบริการด้านส่งเสริมด้านทันตกรรมควบคุมไปด้วย และจากข้อเสนอเหล่านี้ มูลนิธิ พอ.สว. จึงได้มีกิจกรรมด้านทันตกรรม

เพิ่มขึ้นมาแยกเป็นกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

● กิจกรรมรณรงค์ทางทันต-สาธารณสุข ๒๑ ตุลาคม เพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลองค์นายิกาฯ ของมูลนิธิ พอ.สว.

● กิจกรรมเฝ้าระวังทางทันต-สาธารณสุข ให้บริการด้านตรวจตามระบบเฝ้าระวังและบำบัดด้านทันตกรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมฯ ในเขตจังหวัด พอ.สว. ๔๘ จังหวัด

● กองทุนแปรงสีฟันยาสีฟัน จัดหาแปรงสีฟันและยาสีฟัน ในราคาถูกแก่นักเรียนในโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมฯ ในเขตจังหวัด พอ.สว. ๔๘ จังหวัด

● รถทันตกรรมเคลื่อนที่ เพื่อสนับสนุนการให้บริการทันตกรรมของหน่วยแพทย์ พอ.สว. มีขีดความสามารถบริการทันตกรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารไกลคมนาคม ด้วยทันตกรรมบำบัดที่มีคุณภาพ และสมบูรณ์ครบวงจร

ทุนอุดหนุนวิจัย

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มูลนิธิ พอ.สว. ได้มีโครงการหนึ่งเพิ่มขึ้นคือ พิจารณาให้ทุนอุดหนุนวิจัยแก่บุคคล คณะบุคคล สถาบันหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาวิชาการมุ่งไปสู่การพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช สาขาสังคมวิทยา

มูลนิธิฯ ได้พิจารณาโครงการวิจัยที่มีผู้เสนอมาระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๓ และได้ให้ทุนแล้วจำนวน ๑๐ ทุน

โครงการเฉพาะกิจพัฒนา ดอยตุง

เป็นโครงการที่รัฐบาลริเริ่มดำเนินการเพื่อพัฒนาพื้นที่ดอยตุง ให้มีความมั่นคงสร้างความเป็นอยู่ดี กินดี ให้แก่ราษฎร และต้องการสร้างรูปแบบการพัฒนาให้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ต่อไป อีกทั้งยังเป็นการสนองพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่โปรดให้พัฒนา

พื้นที่ดังกล่าวให้ดีขึ้น

มูลนิธิ พอ.สว. ได้ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง ที่สถานีอนามัยบ้านอีโก๋ปากกล้วย (ชร.๑๖) เพื่อใช้ในการรักษาผู้เจ็บป่วยเนื่องจากบนดอยตุงมีหมู่บ้านชาวเขาจำนวน ๑๒ หมู่บ้าน และโรงเรียนของการศึกษานอกโรงเรียนอยู่ทุกหมู่บ้าน จึงได้นำยาประจำบ้านมอบไว้กับครูเพื่อช่วยเหลือชาวบ้าน และมอบวิทยุรับ-ส่ง ให้แต่ละโรงเรียนไว้สำหรับติดต่อปรึกษาดูแลประชาชนด้านสาธารณสุขกับสถานี่รักษา (ชร.๑๖) โดยเฉพาะ

โครงการเฉพาะกิจช่วยเหลือ ประชาชนผู้ประสบวาตภัยจังหวัด ชุมพร

ตามที่ได้เกิดวาตภัยได้ฝน“เกลย์” ที่จังหวัดชุมพรและประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ นั้น นับว่าเป็นภัยพิบัติที่รุนแรง โดยเฉพาะที่อำเภอปะทิวและอำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ประชาชนต้องสูญเสียทั้งที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ตลอดจนชีวิต

มูลนิธิ พอ.สว. ตระหนักถึงความเดือดร้อนของประชาชน โดยเฉพาะพื้นที่และประชาชนที่สถานีรักษาแพทย์

ทางวิทยุของ พอ.สว. รับผิดชอบอยู่ จึงได้จัดสิ่งของยังชีพและยารักษาโรคออกไปช่วยเหลือในระยะแรก และจากที่ได้ไปพบมา ชาวบ้านอยู่ในสภาวะขวัญเสียอย่างหนัก ไม่มีบ้าน ไม่มีกิน มีแต่ความสูญเสีย จึงจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนเป็นระบบและต่อเนื่องชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้ประชาชนได้มีขวัญกำลังใจ ร่วมมือร่วมใจ และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ในการที่จะซ่อมแซมที่อยู่อาศัยเครื่องมือทำกิน และปรับพื้นที่เกษตรกรรมของตนให้พร้อมที่จะได้ดำเนินการใหม่ จึงได้จัดทำโครงการเฉพาะกิจฯ ดังกล่าว โดยให้ความช่วยเหลือใน ๗ หมู่บ้าน ของอำเภอท่าแซะและอำเภอปะทิว ประชาชน ๔,๘๕๐ คน ใน ๔๕๐ หลังคาเรือน มีระยะเวลา ๖๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ เป็นต้นไป

มูลนิธิฯ ได้ประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการฯ เพื่อให้ความช่วยเหลือในเรื่องอุปโภค บริโภค ที่จำเป็นในขั้นแรกก่อน คือ วัสดุและเครื่องใช้ในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เครื่องนอน และเครื่องนุ่งห่ม อาหาร โดยมีเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ประสานและปฏิบัติงานติดตามและประเมินผล ในแต่ละหมู่บ้านเป็นระยะๆ ไป

ในการนี้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงบริจาคพระราชทรัพย์จากกองทุนการกุศลสมเด็จพระย่า เพื่อเป็นทุนสำหรับใช้จ่ายในโครงการจำนวน ๑ ล้านบาท สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงบริจาค ๑ ล้านบาท และผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ ๖ ล้านบาท

เมื่อโครงการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบวาทภัยฯ ในระยะแรกแบบต่อเนื่องได้สิ้นสุดลงแล้ว ยังคงมีจำนวนเงินเหลืออีกจำนวนหนึ่ง มูลนิธิฯ เห็นว่าควรหากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนใน ๗ หมู่บ้าน แต่ในลักษณะเพื่อส่วนรวมที่ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุหรือแรงงาน หรือทั้งสองอย่าง จึงได้จัดทำกิจกรรมดังนี้

● **กิจกรรมเพื่อเสริมอาหารกลางวัน** ให้เด็กนักเรียน สนับสนุนพันธุ์สัตว์ พืชสวนครัว และพันธุ์ไม้ผล ให้แก่โรงเรียนต่างๆ เพื่อเสริมรายได้กองทุนอาหารกลางวัน

● **ศูนย์อเนกประสงค์ประจำตำบล** สนับสนุนวัสดุก่อสร้าง บางส่วนเพื่อจัดสร้างศูนย์อเนกประสงค์เพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ เช่น นิเทศงาน

เกษตร เป็นต้น จำนวน ๒ หลัง

● **บ่อน้ำดื่มสาธารณะ** สนับสนุนวัสดุในการก่อสร้างบ่อน้ำดื่ม ๓ หมู่บ้าน

● **สวนป่าประจำหมู่บ้าน** ประสานงานขอพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมและวิธีการปลูกบำรุงรักษาจากกรมป่าไม้ สนับสนุนในเรื่องปรับพื้นที่ปลูกป่า และจัดหาปุ๋ยสำหรับพื้นที่ประมาณ ๒๐๐ ไร่

● **สถานือนามัย** จัดสร้างสถานือนามัย ที่บ้านถ้ำธง อ.ปะทิว เป็นสถานือนามัยขนาด ๓-๕ เตียง ติดตั้งวิทยุรับ-ส่ง พอ.สว. เพื่อใช้ในการรักษาประชาชนแบบต่อเนื่อง

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ
มูลนิธิ พอ.สว. ได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชน ในส่วนของภาครัฐบาลนั้น ประเทศออสเตรเลียได้ให้ความช่วยเหลือคือ

- เครื่องรับ-ส่ง วิทยุ จำนวน ๑๑๔ เครื่อง มูลค่า ๓๖๐,๐๐๐

ดอลลาร์ออสเตรเลีย

- รถยนต์แลนโรเวอร์ จำนวน ๒๔ คัน
- ให้ทุนดูงานแพทย์ทางวิทยุ
- เครื่อง Solar Generator สำหรับสถานีรักษาทางวิทยุ

ประเทศญี่ปุ่นได้มอบความช่วยเหลือให้แก่มูลนิธิฯ คือ

- รถยนต์บรรทุก ๖ ล้อ จำนวน ๑ คัน
- รถทันตกรรมเคลื่อนที่พร้อมอุปกรณ์ทำฟัน ๑ คัน มูลค่า ๖,๐๐๐,๐๐๐ ล้านบาท (ยูนิตทำฟัน พร้อมอุปกรณ์อุดฟัน ขูดหินน้ำลาย ตู้ผ่าเขี้ยว โรค เครื่อง X-Ray พร้อมเครื่องล้างฟิล์มอัตโนมัติ)
- รถยนต์โตโยต้า แลนด์ ครุยเซอร์ จำนวน ๓ คัน

ในส่วนของภาคเอกชนต่างประเทศนั้นมูลนิธิฯ ได้รับความช่วยเหลือดังนี้

- นายเรียวอิชิ ซาซากาวา ประธานมูลนิธิ Japan

Shipbuilding Industry
บริจาคเงินปีละ ๑๐ ล้านเยน
หรือประมาณ ๑,๖๐๐,๐๐๐
บาท เป็นเวลา ๑๐ ปี

- สมาคมชาวสวิสในประเทศไทย น้อมเกล้าฯ ถวายชุด
ทำฟันเคลื่อนที่
- The United Kingdom
Committee for Thai
Charities น้อมเกล้าฯ ถวาย
ตู้เหล็กเก็บยาและเวชภัณฑ์
สำหรับสถานึกษา จำนวน
๒๔ ใบ
- คณะศิษย์แพทย์ตกแต่งจาก
Chicago, Illinois, USA
เดินทางมาทำการผ่าตัดแก้
ความพิการปากแหว่ง-เพ
ดานโหว่ ที่จังหวัดชัยภูมิ
ตามโครงการรักษาโรค
เฉพาทางของมูลนิธิ
ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๘
กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ ทำการ
ผ่าตัดผู้ป่วยได้ ๑๗๘ ราย
โดยออกค่าใช้จ่ายในการ
เดินทางทั้งหมดพร้อมทั้งนำ
อุปกรณ์และเวชภัณฑ์สำหรับ
ใช้ในการผ่าตัดมาพร้อมด้วย

ฐานะการเงินของมูลนิธิฯ

จากรายงานของผู้สอบบัญชีจาก
งบดุล ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๓๒
ปรากฏว่ามูลนิธิฯ ได้แยกกองเงินทุน
ออกเป็น ๒ ประเภท คือ กองเงินทุน
มูลนิธิฯ ซึ่งมีสินทรัพย์ ๑๒๔,๖๑๓,๑๕๒.๖๑
บาท และกองทุนเงินอุดหนุน ซึ่งมูลนิธิฯ
ได้รับงบประมาณอุดหนุนรายปีจาก
รัฐบาลโดยผ่านกระทรวงสาธารณสุข
เพื่อใช้ในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์
ตลอดจนรายจ่ายอื่นๆ รวมสินทรัพย์
ของกองทุนนี้ ๒๔,๔๒๑,๘๕๒.๓๖ บาท
ดังนั้นจึงรวมสินทรัพย์ทั้งสิ้นเป็นเงิน
๑๔๙,๐๓๕,๐๔๔.๙๗ บาท ส่วนรายได้
กองทุนเงินมูลนิธิฯ มีรายได้รวม
๑๕,๙๗๒,๒๓๐.๑๗ บาท ด้านค่าใช้จ่าย
มูลนิธิฯ มีรายจ่ายเกี่ยวกับเงิน
เดือนและค่าจ้าง ค่าตอบแทน ค่าใช้

จ่ายเกี่ยวกับผู้ป่วย ค่าสาธารณูปโภค
ค่าเสื่อมราคา ค่าอะไหล่ และอุปกรณ์
วิทยุ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
และบริหาร ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้ได้จ่ายจาก
กองทุนทั้ง ๒ กอง ทุกรายการรวมเป็น
เงินค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ๓๔,๕๙๒,๔๐๘.๐๕
บาท ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามูลนิธิฯ นี้มี
กิจกรรมและฐานะการเงินเป็นปึกแผ่น
พร้อมที่จะให้การรักษายาพยาบาลพี่น้อง
ประชาชนที่ยากไร้ในท้องถิ่นทุรกันดาร
สมดังพระราชประสงค์ขององค์นายิกา
กิตติมศักดิ์ทุกประการ การสนับสนุน
มูลนิธิฯ ด้วยเงินหรือยาและเวชภัณฑ์
ต่างๆ จึงเป็นการบริจาคที่ถึงมือประ
ชาชนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยตรงตาม
วัตถุประสงค์ นับเป็นบุญกุศลที่ยัง
ความชุ่มชื่นใจให้บังเกิดแก่ทั้งผู้ให้และ
ผู้รับเป็นอย่างดี

“มูลนิธิแพทย์อาสาเมื่อคราเริ่ม
พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทรงจัดมา
เมื่อรัฐเห็นเป็นผลกุศลเสริม
เอกราชช่วยบ่าอย่างเพียงพอ
ทั้งสมทบจากทางต่างประเทศ
สมทบทุนจนเงินเต็มเงินตรา

ทุนประเดิมล้านบาทปรารถนา
ด้วยเมตตาปรานีไม่ริรอ
ได้ช่วยเพิ่มพูนให้ในยามขอ
ต่างเติมต่อต่อกันทุกวันมา
มีเครื่องเวชภัณฑ์ที่สรรพ
อีกทั้งยาพาหนะเกินประมาณฯ”

(นางสาววนิดา สติตานนท์)

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
จึงทรงเป็นที่เคารพรักและเทอดทูนของประชาชนชาวไทย ประดุจญาติผู้ใหญ่ใกล้ชิด
ต่างถวายพระนามใช้เรียกขานกันตามแบบผู้คุ้นเคยกับพระราชกรณียกิจเป็นอย่างดี
ว่า “แม่ฟ้าหลวง” บ้าง “สมเด็จพระย่า” บ้างแล้วแต่จะถนัด ซึ่งแสดงถึงความเคารพ
รัก และผูกพันอย่างลึกซึ้งยิ่ง

ความทรงจำในการรับเสด็จ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช

ลูที่ยี่สิบเอ็ดตุลาคม มหาฤกษ์อุดม
ศุภวาระประเสริฐเลิศศรี
วันประสูติสมเด็จพระชนนี สมเด็จพระศรี-
นครินทราบรมราชมาดา
 ครบรอบเจ็ดสิบสองพรรณา ทรงพระชนมา
 ที่มายืนยาวนาน
 ชาวไทยใจร้อนขึ้นบาน แชะร่องสาธูการ
 ในพระเมตตานารากร
 ทรงรักห่วงใยอาทร ทุกข์สุขราษฎร
 บุกป่าฝ่าดงพงไพร
 ช่วยชาติช่วยราษฎรแดนไกล สร้างโรงเรียนให้
 เด็กไทยในถิ่นกันดาร
 ทรงเยี่ยมตำราชทหารหาญ ทนทุกข์ทรมาน
 ณ ชายแดนดงพงพี
 พระคุณล้นฟ้าอาตริ ปวงไทยยินดี
 พร้อมเพรียงถวายพระพรชัย
 อัญเชิญคุณพระรัตนตรัย ทั้งทวยเทพไทย
 ผู้ทรงเรื่องอิทธิฤทธิ์
 ยืนยงทรงเจริญพระชนมา ยิ่งร้อยพรรษา
 นิรทุกข์นโรโคโรภย
 ทรงเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ร่มเกล้าชาวไทย
 พระเกียรติแผ่ไปในปฐพี
 ทรงเป็นมิ่งขวัญนารี แห่งวงศ์จักรี
 ขอทรงพระเจริญวันดินร

บทอาศิรวาทสมเด็จพระศรีนคริน
ทราบรมราชชนนี บทนี้ ดิฉันได้เขียน
ลงในหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๕ ซึ่งเป็น
วันคล้ายวันพระราชสมภพครบ ๗๒
พรรษาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรม

ราชชนนี ดิฉันจึงได้นำมาไว้ในบทความ
นี้ด้วย
สมเด็จพระศรีนครินทราบรม

ราชชนนี เป็นพระราชชนนีของพระมหากษัตริย์ ในบรมราชจักรีวงศ์ถึงสองพระองค์ คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงได้รับการยกย่องว่า เป็นพระราชมารดาที่ประเสริฐสุด ทรงอภิบาลบำรุงและทรงอนุศาสนสั่งสอนความดีงามตามขัดติยราชประเพณีแต่พระราชธิดา คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระราชโอรส คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์อย่างยอดเยี่ยม ทำให้ประเทศไทยในปัจจุบันนี้มีพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรมครบถ้วนทุกประการ พระราชกิจในฐานะพระราชมารดาของพระองค์ ทรงได้รับการเทิดทูนยกย่องจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ทรงพระนิพนธ์ไว้ใน “สารานสมเด็จ” ตอนรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศไทย เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้รับเสด็จที่เมืองปิ่น ตั้งข้อความตอนหนึ่งว่า

“.....เมื่อนำลูกหลานเฝ้าแล้ว หม่อมฉันทูลพระเจ้าอยู่หัวว่า หม่อมฉันเป็นคนสมัยเก่า ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถวายความภักดีทั้งส่วนตัวและครอบครัวด้วยวิธีอย่างเก่าแล้วจึงถวายบังคมกราบ พอกลับลุกขึ้นยืน พระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทรงกราบตอบจะทูลห้ามก็ไม่ทัน.....“พระราชอิริยาบถตอนนี้เป็นที่ประทับพระทัยสมเด็จพระ

กรมพระยาดำรงราชานุภาพมาก ได้รับสั่งเรื่องนี้อยู่เสมอว่าเพราะมีพระชนนีดี”

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงชมเชยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีไว้ในลายพระหัตถ์ถึง ม.จ. จงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา ตอนหนึ่งมีพระใจความว่า

“.....มีอีกอย่างหนึ่ง ที่ได้พระชนนีอย่างพระชนนีศรีสังวาลย์ พ่อไม่เคยคิดคาดเลยว่าจะเป็นผู้หญิงที่มีสติปัญญาสามารถมาก เพิ่งมาสังเกตในคราวนี้ รู้จักวงพระองค์พอเหมาะดีทุกสถาน ใครเห็นก็ต้องนับถือและค่อยคลายห่วงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เพราะมีชนนีดีด้วย.....”

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมิเพียงแต่เป็นพระชนนีที่ดีของพระมหากษัตริย์ไทยเท่านั้น แต่ทรงเป็น “มารดา” ของชาวไทยทั้งมวล พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันให้ประโยชน์มหาศาลแก่ประเทศชาติและประชาชน โดยเฉพาะทางการแพทย์และการพยาบาล ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์องค์การสมาคมต่างๆ มากมาย ได้พระราชทานพระราชทรัพย์และการ

พยาบาล ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์องค์การสมาคมต่างๆ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนมากมายเพื่อช่วยชีวิตและรักษาพยาบาลประชาชนที่เจ็บป่วย จนถึงกับพระราชทานกำเนิด “หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระบรมราชชนนี ” ขึ้น เรียกชื่อย่อว่า หน่วยแพทย์ พอ.สว.

หน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระบรมราชชนนี ได้กำเนิดขึ้นเมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยสืบเนื่องมาตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๗ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จออกทรงเยี่ยมราษฎรที่อยู่ในชนบททางไกลบ่อยครั้ง ได้ทอดพระเนตรเห็นความทุกข์ยากของราษฎร โดยเฉพาะเรื่องน้ำ เรื่องสุขภาพอนามัย การรักษาพยาบาลที่ทางราชการไม่สามารถยื่นมือไปช่วยเหลือได้ ถึง เมื่อทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์อาสาพระองค์ทรงอดออมพระราชทรัพย์ เพื่อนำมาพระราชทานแก่ประชาชนผู้ประสบความทุกข์ยาก แม้แต่การเสด็จไปทรงพักผ่อนที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับสั่งถึงประโยชน์ที่เสด็จจากเมืองไทยว่า “ฉันมาอยู่ที่นี่ได้เก็บเงินไว้บ้าง

ใช้น้อยลง มาอยู่เพื่อเก็บเงินไว้ให้คนอื่น เพราะอยู่เมืองไทยอดไปนั้นไปไม่ได้ เวลาไปก็มีของไป ตั้งแต่มีแพทย์อาสา ก็ต้องใช้มากขึ้น แต่ไม่ใช่ไม่ชอบ ฉันชอบ”

ดูเถิดว่า แม้แต่เสด็จไปทรงพักผ่อนพระวรกาย พระองค์ก็ยังทรงประหยัดเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง

จากบันทึกของนายแพทย์ มณฑิร บุนนาค ซึ่งเป็นทั้งกรรมการอำนวยการและเลขานุการกิตติมศักดิ์ ลงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้บันทึกถึงสาเหตุแห่งการกำเนิดหน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

“เนื่องจากการขาดแคลนแพทย์ ในจังหวัดนอกนครหลวงกรุงเทพ ธนบุรี มีอัตราแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๓๐,๐๐๐ คน ถึง ๑๐๐,๐๐๐ คน เป็นเหตุให้ผู้ซึ่งได้รับความป่วยเจ็บโดยไม่ได้รับการเป็นจำนวนมาก และแพทย์หน่วยเคลื่อนที่ของรัฐบาล ซึ่งเดินทางโดยรถยนต์ออกไปให้บริการในสถานที่ห่างไกลจากตัวเมืองไม่ได้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จึงจำเป็นต้องทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์อาสาขึ้น นอกจากเพื่อประชาชนทั่วไปแล้ว ยังเป็นการเสริมงานของรัฐบาลเป็นอย่างดี โดยเฉพาะข้าราชการฝ่ายปกครอง มีโอกาสร่วมเดินทางออกไปเยี่ยมเยียนราษฎรได้อย่างใกล้ชิด รวมทั้งเป็นการสร้างความสามัคคี ในหมู่ข้าราชการของจังหวัดที่ได้มีโอกาสปฏิบัติงานที่เสี่ยงอันตราย ร่วมกันด้วยความสมัครใจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่แพทย์และพยาบาลก็ได้มีโอกาสแสดงน้ำใจแห่งมนุษยธรรมด้วยการอาสาสมัคร”

จากข้อความนี้เห็นว่าหน่วยแพทย์ พอ.สว. ทำคุณประโยชน์ได้หลายต่อ นอกจากช่วยรักษาความเจ็บป่วยของราษฎรแล้ว ยังเป็นเสมือนหลักสำคัญให้ข้าราชการและประชาชนสามัคคีกันได้ดี

ชุดปฏิบัติงานมีทั้งแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล พนักงานอนามัยประจำท้องถิ่น กรรมการจังหวัดอาสาสมัครสมทบ (อาสาสมทบ คือประชาชนที่มาจากพ่อค้า ข้าราชการ และภรรยาของข้าราชการ) ตำรวจชายแดน ตำรวจภูธร หรือ ทหาร

การออกปฏิบัติงานหน่วยแพทย์ พอ.สว. นี้ปฏิบัติเฉพาะวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น. ใช้เฮลิคอปเตอร์เป็นหลัก เพราะสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลาเหมาะสำหรับการไปปฏิบัติงานในที่กันดาร มีอันตรายน้อยกว่าทางรถยนต์ และที่สำคัญคือ บรรดาเวชภัณฑ์ไม่เสียหาย ผู้ป่วยได้รับการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเลย ผู้ที่ป่วยหนักได้นำส่งโรงพยาบาลโดยเฮลิคอปเตอร์ หรือถ้าเกินความสามารถของโรงพยาบาลประจำจังหวัด ก็จัดส่งมายังกรุงเทพฯ โดยเป็นผู้ป่วยในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในชนบทที่กันดารทั่วทุกภาค มีหน่วยแพทย์ พอ.สว. โดยเสด็จเพื่อรักษาผู้เจ็บป่วย ดิฉันได้มีโอกาสอันดียิ่งได้รับเสด็จที่จังหวัดทางภาคใต้หลายครั้ง รู้สึกประทับใจในพระราชจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ ขอเล่าสู่กันฟังดังนี้

สมเด็จพระศรีนครินทราบรม

ราชชนนีเสด็จเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ ๓๐ - ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ในขณะนั้นสามิของดิฉันเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ดิฉันรับราชการอยู่ที่กรุงเทพมหานคร จึงรีบไปรับเสด็จในฐานะภรรยาผู้ว่าราชการจังหวัด และนายกเหล่ากาชาดจังหวัดพัทลุง

สถานที่รับเสด็จเป็นโรงเรียนของอำเภอ อยู่ในบริเวณวัด จึงมีบริเวณกว้างขวาง มีต้นไม้ใหญ่ๆ มากมายทำให้เกิดความร่มรื่น พลัสผลาที่ประทับจัดทำด้วยวัสดุพื้นเมืองตามพระราชประสงค์ที่รับสั่งให้ใช้วัสดุพื้นเมืองที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้สิ้นเปลืองงบประมาณ คือใช้เสาไม้ไผ่หลังคามุงจากหรือทางมะพร้าว รวมถึงประรำที่จัดให้คนชราที่มาเข้าเฝ้ารอรับสิ่งของพระราชทาน ส่วนประชาชนชายหญิงและเด็กรอเฝ้ารับเสด็จที่ลานกว้างได้ร่มไม้

ในวันนั้นคณะกรรมการจังหวัดที่มีส่วนเกี่ยวข้องและอาสาสมัครสมทบ รวมทั้งดิฉันสวมชุดแพทย์อาสา คือเสื้อสีเทาอมฟ้า ปกคอฮาวาย ที่หน้าอกด้านซ้ายติดกระเป๋ापักตราหน่วยแพทย์ พอ.สว.

เวลา ๘.๐๐ น. เฮลิคอปเตอร์ลำแรกนำคณะแพทย์ พอ.สว. ทั้งชายหญิงพร้อมด้วยเวชภัณฑ์มาถึง โดยมีนายแพทย์มณฑิร บุนนาค เป็นหัวหน้าคณะ คณะกรรมการจังหวัดเข้าไปต้อนรับและนำไปที่เต็นท์หน่วยรักษาพยาบาล คณะแพทย์ตระเตรียมเครื่องมือเรียบร้อยแล้วก็ลงมือตรวจคนไข้ทันที คนไข้เหล่านี้บางคนมาจากชนบทห่างไกล ถ้าผู้ใดเจ็บป่วยมากก็จัดให้เข้ารับการรักษา ก่อน โดยมีเจ้าหน้าที่อนามัยและอาสาสมทบช่วยจัดทำรายชื่อ ฝ่าย

เกสชกรก็จัดเตรียมยา อาสาสมทบช่วย จัดยาใส่ซอง แผนกหัตถกรรมก็มีทันต- แพทย์ตรวจ ถอนฟัน อุดฟันให้คนไข้ งานหน่วยแพทย์ พอ.สว. นี้ ปฏิบัติได้ อย่างชำนาญและรวดเร็วมาก

เวลาพักกลางวัน คณะแพทย์ หยุดพักรับประทานอาหาร ทางจังหวัด ได้จัดหาอาหารหลายอย่างมาเลี้ยง แต่ ปรากฏว่าหน่วยแพทย์ พอ.สว. ได้ เตรียมอาหารกลางวันมาเรียบร้อยแล้ว เป็นข้าวห่อ และมีกับข้าวใส่ปิ่นโตเถา ขนาดใหญ่มากอีกเถาหนึ่ง ปิ่นโตแต่ละ ใบบรรจุอาหารขนาดหนึ่งหม้อ คณะ แพทย์เล่าให้ฟังว่า อาหารเหล่านี้ได้รับ พระราชทานจากสมเด็จพระศรีนคริน ทรบรมราชชนนี เพราะไม่มีพระประ สงค์จะนำความยุ่งยากให้แก่ผู้อื่น ทั้ง อาหารก็สะอาด ถูกสุขอนามัย พระองค์ เคยรับสั่งว่า

“ฉันไปไหน เรื่องกินชอบเสีย เงินเอง ไม่อยากให้ใครลำบาก”

เวลา ๑๔.๐๐ น. สมเด็จพระ ศรีนครินทรบรมราชชนนี เสด็จพระ ราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าพี่ นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรม หลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยเฮลิ- คอปเตอร์พระที่นั่ง ถึงสนามหน้าศาลา กลางจังหวัดพัทลุง ดิฉันถวายช่อดอกไม้แด่ทั้งสองพระองค์ แล้วทั้งสองพระ องค์เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระ ที่นั่งมาถึงบริเวณที่หน่วยแพทย์ พอ.สว. กำลังปฏิบัติงานอยู่ เมื่อทั้งสองพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในพลับพลา ประทับบนพระเก้าอี้แล้ว ผู้ว่าราชการ จังหวัดอ่านรายงานกราบบังคมทูลเสร็จ แล้วทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าเฝ้าใกล้ชิด เพื่อทรงซักถามเรื่องต่างๆ ดิฉันก็ได้มี

โอกาสเข้าเฝ้าด้วย และได้กราบทูล สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยา ณีวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชน ครินทร์ ว่าเป็นลูกศิษย์ที่พระองค์ทรง สอนที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย พระองค์ก็รับสั่งถามว่า เรียนรุ่นไหนมีเพื่อนร่วมชั้นชื่ออะไรบ้าง ดิฉันก็กราบทูลให้ทรงทราบ สมเด็จพระศรีนครินทรบรมราชชนนีทรงยิ้ม พระสรวล รับสั่งว่า

“ลูกคนนี้มีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้าน เต็มเมือง ไปที่ไหนก็เจอแต่ลูกศิษย์”

เมื่อได้เวลาเสด็จเยี่ยมราษฎร ทั้ง สองพระองค์ได้เสด็จเยี่ยมคนชราก่อน คนชราเหล่านี้ทางจังหวัดและอำเภอได้ เลือกสรรผู้ที่ชราภาพและยากจนจริงๆ ๕๐ คน นั่งบนเก้าอี้ในปะรำ ทั้งสอง พระองค์มีพระราชปฏิสันถารกับผู้ชรา และพระราชทาน ผ้าห่ม ยารักษาโรค ยังความปลื้มปิติแก่คนชราและลูกหลาน เป็นอย่างยิ่ง ดิฉันสังเกตว่าสมเด็จพระ ศรีนครินทรบรมราชชนนีทรงพระ กรุณาแก่คนชราและเด็กๆ มาก

ต่อจากนั้นได้เสด็จพระราชดำ เนินยังลานกว้างอันร่มรื่น ณ ที่นั้นมี ประชาชนหญิงชายโดยเฉพาะเด็กเล็กๆ ที่พ่อแม่อุ้มมาด้วยมากมาย สมเด็จพระ ศรีนครินทรบรมราชชนนีทรงพระดำ เนินอย่างคล่องแคล่วพระราชทานของ

เล่นและขนมแก่เด็กๆ เรื่องพระราช ทานของแก่เด็กๆ นี้ นายแพทย์อุดม โปษะกฤษณะ เคยเล่าไว้ว่า

“ในการพระราชทานของแก่เด็ก ก็ทรงพิเคราะห์อย่างละเอียดว่า เด็ก หญิงควรจะได้อะไร และเด็กชายควรจะ ได้อะไร การเสด็จแต่ละครั้งทรงนำของ เล่นของเด็กติดไปด้วย เป็นจำนวนนับ ร้อยๆ”

แต่ในวันนั้นพระราชทานของแก่ เด็กเป็นพันชิ้น เพราะเด็กมีจำนวนมาก พระองค์ทรงยิ้มแยมตลอดเวลา บางครั้ง ก็ทรงจับแก้มเด็กๆ เนื่องจากมีเด็กมา รับพระราชทานของมากมาย จึงรับสั่ง ให้ผู้ตามเสด็จช่วยแจกด้วย โดยเฉพาะ เด็กที่น้อยอยู่ไกลไม่ทรงสามารถเอื้อมถึง ได้ ดิฉันซึ่งตามเสด็จมาด้วยจึงได้มี โอกาสแจกของให้เด็กๆ ด้วย

ต่อจากนั้นได้เสด็จไปทอดพระ เนตรการปฏิบัติงานของแพทย์ พอ.สว. ซึ่งกำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น นาย แพทย์มณฑียร บุณาค กราบบังคม ทูลให้ทรงทราบรายละเอียด มีคนไข้ หลายคนที่ต้องนำส่งโรงพยาบาล ก็มี รับสั่งให้ส่งตัวไปโดยด่วน บางรายปาก แหว่ง เพดานโหว่ ก็รับสั่งให้ส่งตัวไป ผ่าตัดที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ พระ มหากษัตริย์คุณในครั้งนีเท่าที่สุขชีวิต ให้ประชากรเป็นจำนวนมาก

เวลา ๑๖.๐๐ น. เสด็จพระราช ดำเนินกลับพระตำหนักทักษิณราช นิเวศน์

วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ เวลา ๑๔.๐๐ สมเด็จพระศรีนครินทร บรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินมา ยังศาลาประชาคมจังหวัดพัทลุง คณะ กรรมการจังหวัดและประชาชนเข้าเฝ้า

รับเสด็จฯ ดิฉันถวายพวงมาลัย ในวันนั้นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มิได้ตามเสด็จด้วย ผู้ที่ตามเสด็จมี หม่อมเจ้าหญิงลูอิสาน์ ดิศกุล ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล คุณพ่วง สุวรรณรัฐ ปลัดกระทรวงมหาดไทย นายทหารราชองครักษ์ นายแพทย์มณฑิเยร์ บุนนาค พร้อมด้วยคณะแพทย์อาสา เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จเข้าที่ประทับ ณ โต๊ะกลางหอประชุมแล้ว ข้าราชการที่ตามเสด็จ คณะแพทย์อาสา คณะกรรมการจังหวัด อาสาสมัคร และประชาชนที่เข้าเฝ้าเพื่อถวายเงินนึ่งประจำที่ทั้งสองฟาก ผู้ว่าราชการจังหวัดกราบบังคมทูลอ่านรายนามผู้ที่เข้าเฝ้าถวายเงินเพื่อมูลนิธิหน่วยแพทย์ พอ.สว. ดิฉันได้ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลด้วยทุกคนได้รับพระราชทานของที่ระลึกจากพระหัตถ์แล้วมีพระราชดำรัสตอบขอบใจต่อจากนั้นเป็นเวลาทรงพักผ่อนพระอิริยาบถ เสวยพระสุธารส เหตุการณ์ตอนนี้ดิฉันประทับใจซาบซึ้งใจอย่างไม่มีวันลืมเลือน คือ เมื่อเจ้าหน้าที่เตรียมถวายพระสุธารสแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระองค์ก็ตรัสว่า

“ฉันไม่อยากนั่งกินกาแฟคนเดียว
ขอไปนั่งด้วยกันกับนายก
เหล่ากาชาดเถอะ”

ไม่มีใครคิดฝันว่าพระองค์จะทรงเมตตาอย่างนี้ ดิฉันเองก็ตกตะลึง ราชองครักษ์ก็รีบปฏิบัติตามพระราชเสาวนีย์ โดยยกพระเก้าอี้มาวางตรงหน้าผู้เขียนและเชิญโต๊ะเล็กที่วางข้างๆ พระองค์มาด้วย ดิฉันแทบทำอะไรไม่ถูก ทุกคนที่นั่งอยู่รีบลุกขึ้นถวายคำนับแล้วนั่งลงหลังจากที่พระองค์ประทับลงแล้ว ผู้ที่นั่งหัวแถวคือผู้ว่าราชการจังหวัด ดิฉัน นายแพทย์สุพัฒน์ บัวเลิศ นายแพทย์ใหญ่ แพทย์หญิงชุมพร บัวเลิศ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจังหวัดพัทลุงทั้งสองเป็นสามีภรรยา กัน ขณะนั้นคุณพ่วง สุวรรณรัฐ ได้เข้ามากราบบังคมทูลว่า นายกเหล่ากาชาดเป็นอาจารย์อยู่ที่โรงเรียนสตรีวิทยา ซึ่งโรงเรียนนี้อยู่ในพระราชูปถัมภ์ของพระองค์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงแยมพระสรวล ทรงถามถึงเรื่องต่างๆ ในโรงเรียน และทรงชมคุณหญิงบุญเจือไชยภักดิ์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนในขณะนั้นว่า “คุณหญิงบุญเจือเขาเก่งนะทำงานเก่ง”

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงซักถามนายแพทย์สุพัฒน์ และแพทย์หญิงชุมพร ส่วนมากเกี่ยวกับเรื่องผู้เจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล และทรงมีพระราชปฏิสันถารโดยทั่วถึง

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะแพทย์อาสาและคณะกรรมการจังหวัดถ่ายรูปพร้อมกับพระองค์บนเวทีในหอประชุม และที่ดิฉันปลื้มปิติอย่างสุดจะพรรณานาก็คือ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและภรรยา และนายแพทย์สุพัฒน์ กับแพทย์หญิงชุมพร บัวเลิศ ได้ถ่ายรูปเคียงข้างพระองค์ที่ละคู่ เป็นพระมหากุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ดิฉันทรุดตัวลงกราบแทบพระบาททั้งก่อนและหลังถ่ายรูป คณะราชองครักษ์ก็ไม่คิดมาก่อนว่า จะทรงพระเมตตาถึงขนาดนี้ต่างก็กรุกันมาที่หน้าเวที ต่อจากนั้นเสด็จพระราชดำเนินกลับ ขณะที่เดินส่งเสด็จอยู่นั้น นายทหารองครักษ์ผู้หนึ่งพูดว่า “ท่านผู้ว่าฯ โชคดีเหลือเกิน ผมตามเสด็จมาหลายจังหวัดแล้ว ไม่เคยเห็นโปรดให้ใครได้

ถ่ายรูประหว่างพระองค์อย่างนี้”

ดิฉันยิ้มอย่างมีความสุข และยังคงสุขใจจนกระทั่งบัดนี้

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๑๙ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งจันทร์ (จัน - ทะ - ระ) มายังจังหวัดระนอง ในขณะที่สามีมของดิฉันได้ย้ายมาเป็นผู้ว่าราชการระนอง ดิฉันจึงมีโอกาสอีกครั้งหนึ่งที่ได้รับเสด็จ

การเสด็จจังหวัดระนองครั้งนี้ใช้เวลา ๓ วัน ครึ่งนี้ดิฉันได้เตรียมสิ่งต่างๆ ในการรับเสด็จอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการเตรียมอาหารกลางวัน และอาหารว่างน้ำชากาแฟสำหรับคณะแพทย์อาสา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จเยี่ยมราษฎรที่อำเภอกระบุรีเป็นวันแรก ทางจังหวัดได้จัดพลับพลาที่ประทับและประจำสำหรับผู้เข้าเฝ้า ด้วยวัสดุพื้นเมืองตามพระประสงค์ดั้งเดิม

เวลาเช้า ๘.๐๐ น. คณะแพทย์อาสาเดินทางมาถึงโรงเรียนประจำอำเภอกระบุรี โรงเรียนนี้มีสนามกว้างใหญ่พอที่เฮลิคอปเตอร์ขึ้นลงได้สะดวก นายแพทย์มณฑิร บุนนาค เป็นหัวหน้าคณะแพทย์อาสาเหมือนทุกครั้ง การปฏิบัติงานของแพทย์อาสาที่เหมือนกับที่เคยเล่า ในจังหวัดพัทลุง ดิฉันขอ ลัดไปเล่าเหตุการณ์ในภาคบ้าย

เวลา ๑๔.๐๐ น. เสียงเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งดังกระหึ่มมาในท้องฟ้า คณะกรรมการจังหวัดและประชาชนที่รอเฝ้ารับเสด็จต่างแหงนมองขึ้นไป สิ่งที่ดิฉันได้พบเห็นในวันนั้น เป็นสิ่งมหัศจรรย์และเป็นบุญตาที่ได้เห็น คือ มีเมฆก้อนมหึมาลอยอยู่เหนือเฮลิคอป-

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและภรรยาเข้าเฝ้าฯ และร่วมถ่ายรูป

“

สิ่งที่ดิฉันได้พบเห็นในวันนั้น เป็นสิ่งมหัศจรรย์และเป็นบุญตาที่ได้เห็น คือ มีเมฆก้อนมหึมาลอยอยู่เหนือเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง และลอยละลือตามมาจนเฮลิคอปเตอร์ลงจอดที่สนาม เมฆก็หายไป เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จไปตามทางลาดพระบาท เมฆก้อนนั้นก็ลอยมาเบื้องบน ประจวบเหมาะมากางกันให้พระองค์อีก เมื่อพระองค์เสด็จเข้าพลับพลาที่ประทับแล้ว เมฆก้อนนั้นก็หายไปอีก

”

เตอร์พระที่นั่ง และลอยละลือตามมาจนเฮลิคอปเตอร์ลงจอดที่สนาม เมฆก็หายไป เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จไปตามทางลาดพระบาท เมฆก้อนนั้นก็ลอยมาเบื้องบน ประจวบเหมาะมากางกันให้พระองค์อีก เมื่อพระองค์เสด็จเข้าพลับพลาที่ประทับแล้ว เมฆก้อนนั้นก็หายไปอีก หลังจากผู้ว่าราชการจังหวัดอ่านคำกราบบังคมทูลแล้ว ได้เวลาเสด็จเยี่ยมราษฎรอากาศก็สลับลง ไม่มีแสงแดดที่ร้อนแรง มีแต่สายลมรำเพยพัดเย็นสบาย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับ เมฆก้อนมหัศจรรย์ก็ลอยละลือมาอีก และลอยอยู่เหนือเฮลิคอปเตอร์จนกระทั่งลับสายตาไป สิ่งมหัศจรรย์นี้ ดิฉันได้กราบทูลถาม ม.จ.หญิงลูอิสาน์ ดิสกุล ในวันรุ่งขึ้น ท่านก็ตรัสว่า ไม่ว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จไป ณ ที่ใดจะเกิดสิ่งอัศจรรย์ขึ้นเสมอ ด้วยพระบุญญาบารมีของพระองค์ ดิฉันเล่าเรื่องนี้เพราะเห็นมาด้วยตาของตนเอง มิได้

แต่งแต้มต่อเติมแม่แต่น้อย

วันที่สอง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จเยี่ยมราษฎรที่อำเภอเกาะเปอร์ อำเภอนี้ตั้งอยู่บนที่สูงหรืออยู่บนเขานั้นเอง อยู่ห่างจากตัวเมืองระนองมาก คณะกรรมการจังหวัดและกรรมการเหล่ากาชาดรีบออกเดินทางตั้งแต่เช้า เพื่อไปรอรับคณะแพทย์อาสา ก่อน ขณะที่รถกำลังแล่นไปตามเนินเขา ดิฉันเหลือบเห็นดอกชุมเห็ดสีเหลืองทองบานสะพรั่งอยู่ทั่วบริเวณนั้น จึงบอกให้รถหยุด และขอร้องให้เจ้าหน้าที่ลงไปเก็บ เพื่อนำไปจัดแจกันสำหรับห้องที่ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถ เพราะทราบว่าพระองค์โปรดดอกไม้พื้นเมืองมาก

เวลา ๑๔.๐๐ น. สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินถึงอำเภอเกาะเปอร์ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเหมือนอย่างทุกครั้ง คือ พระราชทานของแก่คนชราและเด็กๆ ทอดพระเนตรการปฏิบัติงานของแพทย์อาสา

เมื่อถึงเวลาทรงพักผ่อนพระราชอิริยาบถในห้องรับรอง ทอดพระเนตรเห็นดอกชุมเห็ด ก็ตรัสถามทันทีว่าดอกอะไร ดิฉันก็กราบบังทูลให้ทรงทราบ

พระองค์รับสั่งว่า “เคยได้ยินแต่ชื่อ ไม่ค่อยได้เห็นดอก ทราบว่าใบชุมเห็ดมีสรรพคุณเป็นยาระบายใช่ไหม”

เมื่อทรงทราบรายละเอียดแล้ว ก็รับสั่งอีกว่า “ฉันอยากได้ต้นชุมเห็ดไปปลูกไว้ในวังสระปทุมบ้าง”

ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ทูลสนองพระราชเสาวนีย์ วันรุ่งขึ้นได้นำต้นชุมเห็ดเล็กๆ ๒ ต้นใส่กระถางไปถวายที่เรือพระที่นั่งจันทร์

วันที่สาม สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จพระราชดำเนินมายังศาลาประชาคม ศาลาประชาคมในวันนั้นตกแต่งอย่างธรรมดา เรียบง่าย แต่งดงามด้วยแจกันดอกไม้กลางโต๊ะยาวทั้งสองด้าน แจกันประดับด้วยดอกชุมเห็ดสีเหลืองทองอร่ามดูสว่างไสวไปทั่วห้อง ดิฉันขอเล่าความเป็นมาของแจกันอันงดงามนี้สักเล็กน้อย ผู้ที่จัดดอกไม้ในศาลาประชาคมทั้งหมดคือ คณะครูโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดระนอง เวลา ก่อนเที่ยงดิฉันไปดูการจัดทำที่โรงเรียน เห็นดอกกุหลาบสีส้มหลายกำวางอยู่ ทราบจากอาจารย์ใหญ่ว่าสั่งมาจากกรุงเทพฯ ดิฉันจึงขอร้องอาจารย์ใหญ่ให้ใช้ดอกชุมเห็ดแทน เพราะเป็นดอกไม้พื้นเมืองที่ถูกพระราชอัธยาศัย ทั้งสวยงามด้วยสีส้มและรูปทรงเป็นช่อยาวคล้ายฉัตร ที่แรกอาจารย์ใหญ่อธิบายว่าทราบมาว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีโปรดดอกกุหลาบสีส้ม แต่ดิฉันก็ขอร้องอีกครั้งว่า

ลองใช้ดอกชุมเห็ดเถิด ท่านก็ยอม แต่ขอจัดแจกันเล็กๆ ด้วยดอกกุหลาบวางบนโต๊ะที่ประทับ

เวลาบ่ายเสด็จถึงศาลาประชาคม ข้าราชการและคหบดีเข้าเฝ้าถวายเงิน โดยเสด็จพระราชกุศล และรับพระราชทานของที่ระลึก วันนี้เป็นวันที่ดิฉันมีความสุขและปิติปลาบปลื้มที่สุด คือ ดิฉันได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเข็มทองมีพระนามาภิไธยย่อ สว. ดิฉันเดินเข้าไปรับพระราชทานเข็มจากพระหัตถ์ รู้สึกตัวเบาหัวเหมือนจะลอยได้ เมื่อรับพระราชทานแล้วก็กราบลงหน้าโต๊ะที่ประทับแล้วยังเก็บเข็มทองพระราชทานไว้จนถึงบัดนี้ ถือเป็นมงคลอันสูงสุด

ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับ ม.จ.หญิงสุวิมล ดิศกุล ตรัสกับดิฉันว่า สมเด็จพระเทพฯ ทรงพวยพวยแจกันดอกไม้มาก ขอไปไว้ที่เรือพระที่นั่งสักหนึ่งที ดิฉันจึงขอลาถวายทั้งสองที่ ก่อให้เกิดความปลาบปลื้มทั้งผู้จัดทำและผู้รับเสด็จทั้ง

นายกเหล่ากาชาดรับพระราชทานของที่ระลึกจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

มวล

ในเย็นวันนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงข้าราชการและคหบดี ๒๐ คู่ (๔๐ คน) ณ เรือพระที่นั่งจันทร์ นับเป็นพระมหากรุณาอย่างยิ่ง ผู้ที่ได้รับเลือกสรรให้ไปในครั้งนี้ต่างปิติยินดีโดยทั่วกัน

ในการพระราชทานเลี้ยงครั้งนี้โปรดเกล้าฯ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและภริยานั่งร่วมโต๊ะเสวย ดิฉันกราบบังคมทูลขอพระราชทานุญาตไปนั่งโต๊ะ ม.จ.หญิงลูอิสาน์ อาหารในคืนนั้นเป็นอาหารธรรมดาๆ ๓ อย่าง ของหวานขนมแห้งและผลไม้ ขณะรับประทานอาหาร ม.จ.ลูอิสาน์ ทรงกระซิบบว่า

“ดูสิ วันนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวยได้เยอะ ต้องเติมข้าวแน่ะ”

ท่านหญิงทรงเล่าว่า ตามธรรมดาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสวยนิดเดียวและไม่เติมข้าว แต่วันนี้พระองค์คงสุขพระทัยมาก เสวยได้มากขึ้น

ขณะที่กำลังเสวยทรงสนทนาเรื่องต่างๆ โดยมากเกี่ยวกับเรื่องธรรมะโปรดพระราชทานหนังสือ “พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไร” ให้เข้าไปรับพระราชทานจากพระหัตถ์ทีละคน ทั้งรับสั่งว่า

“เอาไปอ่านเสียนะอย่าเอาไปทิ้งในนี้มีของดีทั้งนั้น”

เมื่อได้เวลาเสด็จขึ้น ทรงกล่าวคำอำลา ทุกคนทูลดลักราบแทบพระบาท ในคืนนั้นเรือพระที่นั่งจันทร์ก็เคลื่อนออกจากร้านน้ำเมืองระนองมุ่งหน้าไปยังจังหวัดพังงาต่อไป

พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นการแบ่งเบาพระราชภารกิจอันหนักอึ้งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การเสด็จเยี่ยมประชาราษฎร์ ณ แดนทุรกันดาร โดยเฉพาะชายแดนไทยทำให้เกิดเสถียรภาพความมั่นคงแก่ประเทศชาติ พระราชจริยาวัตรและน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้นด้วย พระเมตตาพระกรุณาธิคุณของพระองค์ยังคงซาบซึ้งในดวงใจชาวไทยทุกคน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ นำความวิปโยคโศกเศร้าอย่างสุดซึ้งในหัวใจประชาชนชาวไทยและผู้มาฟังพระบาร์มีทุกคน

โอ้วแม่ฟ้าหลวง
ราชฎรรำร้องให้
สิ้นแล้วร่มโพธิ์ทอง
พระเมตตาสุดรำพัน
พระกรุณาธิคุณเลิศ
เพื่อสุขปวงประชา
อัญเชิญพระรัตนตรัย
โปรดได้บันดาลผล
ทรงสถิตวิมานทอง
ปวงเทพนารี

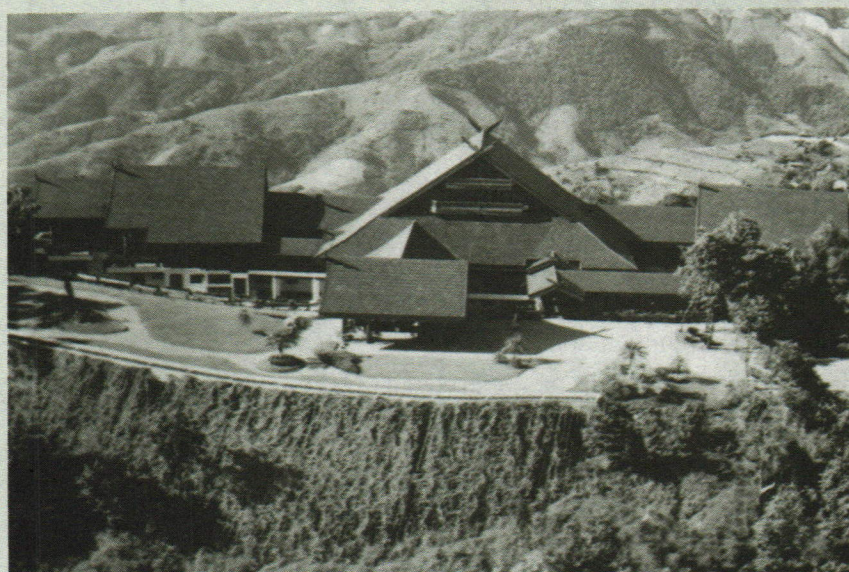
เสด็จสรวงสวรรค์ลัย
ด้วยดวงใจเศร้าโศกศัลย์
ชาวไทยมองว่าเทวครัน
เพื่อชาวไทยได้พัฒนา
สุดประเสริฐประมวลมา
สมเด็จพระยาอมทุกขทน
ทั้งเทพไททั่วสกล
พระวิญญานท่านสุชี
รู้เรื่องรองเลิศรูจี
บำเรอบาทราชนรินทร์

ดอยตุงเขียวขจีเพราะพระบารมี "สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง"

ชาคริต จุลกะเสวี

สม

เด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือพระนาม "สมเด็จพระย่า"

ที่ชาวไทยทุกคนได้ยกย่องเทิดทูลอย่างสูงสุด ด้วยประจักษ์แจ้งแก่ใจไทยทั้งหลายทั้งปวงแล้วว่า พระองค์ท่านไม่เพียงแต่เป็นพระราชมารดาที่ประเสริฐสุด ของพระราชธิดา และพระราชโอรส ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์เจ้าผู้ทรงปรีชาชาญอีก ๒ พระองค์เท่านั้น หากแต่พระองค์ท่านยังทรงเป็นเสมือน "แม่" ของคนไทยทั้งชาติด้วย

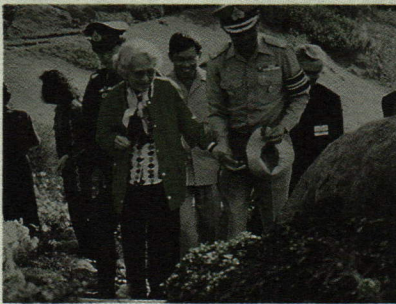
พระกรุณาธิคุณที่แผ่ความร่มเย็นคุ้มครองให้แก่ชนชาวไทยในทุกถิ่นแคว้น แม้กระทั่งผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารในชนบทที่ห่างไกล ยากแก่การที่จะได้รับบริการอย่างทั่วถึงสมำเสมอโดยตรงจากหน่วยงานของรัฐ แต่พวกเขาเหล่านั้นก็ยังสามารถเรียกได้ว่ามีบุญยิ่ง เพราะเขาทั้งหลายได้มีโอกาสเข้าเฝ้า และได้รับ

พระกรุณาธิคุณจากพระองค์ท่าน ทรงเมตตาช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนการพัฒนาอาชีพของเกษตรกร รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยเป็นพิเศษ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงมีพระราชปรารภกับผู้ติดตามเสด็จ และผู้ที่เข้าเฝ้าใกล้ชิดทั้งหลายว่า พระองค์ทรงมีพระประสงค์ที่จะให้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน รวมทั้งบรรดาประชาชน ให้มาร่วมกันปลูกป่าด้วย ทั้งนี้เพราะทรงมีพระราชปณิธานอย่างแรงกล้า ที่จะได้เห็นป่าไม้ของเมืองไทยเราได้กลับมีความอุดมสมบูรณ์ มีความชุ่มชื้น เป็นป่าที่มีทั้งสัตว์ป่า ต้นไม้และดอกไม้ที่สวยงาม เช่นเดียวกับที่พระองค์ท่านทรงมีความประทับใจ ในความสวยงามของธรรมชาติ ณ ที่ประทับในประเทศสวิตเซอร์แลนด์

แต่กว่าพระราชประสงค์ดังกล่าวของพระองค์ จะปรากฏเป็นรูปธรรมได้ก็เป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งเมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเจริญพระชนมายุมากแล้ว ซึ่งทางรัฐบาล และประชาชนต่างมีความจงรักภักดี และห่วงใย เห็นพ้องต้องกันว่าสมควรจะให้พระองค์ท่านมีที่ประทับพักผ่อนในประเทศไทย แทนการที่จะต้องเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับพักผ่อนในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในทุกรอบ ๒ ปี หลังจากทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจติดต่อกันมาตลอด ดังนั้นสำนักงานราชเลขาในพระองค์ฯ จึงได้เพียรพยายามหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกสร้างพระตำหนักที่ประทับ

ต่อมาในปี ๒๕๓๐ ม.ร.ว. ดิศนัดดา ดิศกุล ราชเลขาในพระองค์ฯ มาตรวจดูสภาพป่าเสื่อมโทรมที่บริเวณบ้านอ้อก้อปากกล้วย ตำบลแม่ไร่ อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย พบว่าเป็นทำเลที่มีภูมิทัศน์เหมาะสม และสภาพอากาศคล้ายกับที่ประทับในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งพระองค์ท่านทรงสามารถที่ทรงงาน เพื่อประโยชน์

ส่วนรวมตามพระราชประสงค์ได้ จึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลกราบบังคลาของพระบาท

เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๐ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา (พระยศขณะนั้น) ไปทอดพระเนตรบริเวณที่เห็นสมควรจะสร้างพระตำหนัก ทั้งสองพระองค์ก็ทรงโปรดสถานที่แห่งนี้ ซึ่ง “สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” ได้มีพระราชกระแสรับสั่งด้วยว่า “ฉันจะปลูกป่าบนดอยตุง”

ดร.สุปราณี จันทรัต ณ อยุธยา นักวิชาการประจำโครงการพิเศษ ของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้บอกเล่าให้ “วารสารไทย” ได้ทราบว่า พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีนั้น นับได้ว่าเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งของการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน และครบวงจร ซึ่งสอดคล้องตามแนวราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นแนวทางปฏิบัติของพระบรมราชวงศ์ทุกพระองค์ ที่โครงการพิเศษฯ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ยึดถือปฏิบัติสนองพระราชดำริอยู่ตลอดมาอีกด้วย

รวมทั้งปัญหาสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของชาติ คือ การถูกบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีทั้งชาวไทยภูเขา และชาวไทยในพื้นที่ราบข้างล่าง ซึ่งได้ทำการเกษตรบุกรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้ และต้นน้ำลำธาร ที่ต้องทำการอนุรักษ์ การทำเกษตรกรรมที่ไม่ถูกต้องใน

การทำไร่ผืนบนดอยสูงเหล่านั้น ได้ก่อให้เกิดการชะล้างพังทลายผิวหน้าดินอย่างรุนแรง ทำให้ดินสูญเสียแร่ธาตุอาหารที่จำเป็นต่อพืชผลต่างๆ ไปโดยไม่สมควร เพราะทั้งความสมบูรณ์ของดินและน้ำ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการทำการเกษตร

ดังนั้น พระราชปณิธานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในอันที่จะปลูกป่าบนที่เสื่อมโทรมเหล่านั้น ให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่โครงการดอยตุงนี้จึงเป็นแบบอย่างที่ดีคุณค่า เป็นประโยชน์

แก่ประเทศชาติของเราด้วยอย่างยิ่ง

พื้นที่โครงการพัฒนา“ดอยตุง” ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บางส่วนของอำเภอแม่สาย และกิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีอาณาบริเวณพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๙๓,๕๑๕ ไร่ หรือ ๑๔๙,๖๕๒ ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศมีทั้งภูเขาสลับซับซ้อน มีลุ่มน้ำย่อยและที่ราบตามเนินเขาเป็นแนวแคบๆ อยู่หลายแห่ง สภาพป่าก็เป็นป่าเสื่อมโทรม เป็นบริเวณชายแดนที่ติดกับประเทศพม่ามี “ดอยตุง” เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในบริเวณนี้ โดยทั่วไปแล้วพื้นที่นี้

ได้เคยเป็นแหล่งปลูกฝิ่นมาก่อน ปกติจะมีอากาศเย็น และหนาวมากในฤดูหนาว สภาพแหล่งน้ำยังพอมืออยู่อุดมสมบูรณ์พอใช้ ส่วนสภาพพื้นดินก็อยู่ในเกณฑ์ที่ดี

ปัญหาพื้นที่ในโครงการดอยตุงนี้ส่วนใหญ่เกิดจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชาวไทยภูเขา โดยมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และทำการปลูกฝิ่นในบริเวณใกล้เคียงด้วย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่มีแนวโน้มจะเป็นภัยทวีความรุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกันประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวยังมีสภาพการดำรงชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานทั่วไป ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงทีก็คงจะเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากในอนาคต

ในสภาพของพื้นที่และภูมิประเทศดอยตุง จัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาได้สูง เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ในเกณฑ์ดี มีแหล่งน้ำดีพอประมาณ และมีสภาพภูมิอากาศที่อำนวยให้สามารถปรับปรุงทำการเกษตรกรรมได้หลายอย่าง ประกอบกับที่ดอยตุงนี้ มีศาสนสถานที่สำคัญคือ “พระธาตุดอยตุง” ตั้งอยู่แล้ว จึงมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปได้ดี

จากแนวความคิดดังกล่าว จึงก่อให้เกิดโครงการพัฒนาดอยตุงขึ้น เพื่อกำหนดมาตรฐานการวางระบบวางแผนงาน และจัดกิจกรรมพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ เพื่อให้พื้นที่ในโครงการดอยตุง และพื้นที่ใกล้เคียง บังเกิดความสมบูรณ์ได้ในระยะเวลาที่กำหนด โดยตั้งความหวังเอาไว้ว่า หากการพัฒนาพื้นที่ในลักษณะผสมผสาน การทำงาน

พระธาตุดอยตุง

เป็นผลสำเร็จ ก็จะได้ใช้เป็นรูปแบบพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ด้วย งานพัฒนาดอยตุงจึงได้รับการเอาใจใส่กันเป็นพิเศษตลอดมา

บัดนี้ทุกคนก็ได้ประจักษ์แล้วว่าทุกหน่วยงานมีความจงรักภักดี และร่วมกันสนองพระราชดำริให้เกิดผลสำเร็จขึ้นอย่างจริงจัง มีการปลูกป่าขึ้นใหม่ ซึ่งใช้ไม้ป่าที่เคยมีขึ้นอยู่ตามธรรมชาติมาก่อนแล้ว และไม้ป่าเศรษฐกิจเกิดขึ้นต่อมาด้วย โดยความร่วมมือร่วมใจทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน รวมไปถึงชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ ในบริเวณโครงการดอยตุง และพื้นที่ใกล้เคียงเหล่านั้นด้วย

เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๑ ทางรัฐบาลจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาดอยตุง (คพต.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขึ้น ได้มีการจัดทำแผนงาน

พัฒนาด้านต่างๆ จัดแบ่งความรับผิดชอบให้กับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนต่างๆ ด้วย โดยมี “มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง” รับผิดชอบการดำเนินงานทางด้านภาคเอกชน ประสานงานกับทางภาคราชการ และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องได้อย่างใกล้ชิด ดำเนินงานก้าวรุดหน้ามาได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้พื้นที่ดอยตุงที่ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมลงไปแล้วนั้น ได้กลับฟื้นคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ขึ้นเป็นลำดับ เป็นดอยตุงที่เขียวขจี เพราะพระบารมีสมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวงนี้โดยแท้

ซึ่งในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว จำเป็นต้องตัดถนนขึ้นไปยังพระตำหนักดอยตุง เพื่อการสร้างสาธารณูปโภคอื่นๆ นี่ทำให้จำเป็นต้องตัดต้นไม้ใหญ่ที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งต้องใช้เวลานานหลายสิบปีแล้วจึงจะได้ต้นไม้ที่ใหญ่

โดยขนาดนั้น ถ้าตัดทิ้งไปก็จะเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ได้ทรงแนะนำให้หาวิธีการขุดขลอเคลื่อนย้ายต้นไม้ใหญ่จากพื้นล่างเหล่านั้น ค่อยๆ นำขึ้นไปปลูกลงในที่ใหม่ซึ่งเหมาะสมบนดอยสูง เพื่ออนุรักษ์สืบต่อชีวิตของไม้ใหญ่เหล่านั้นไว้ ทั้งเพื่อให้เป็นตัวอย่างการเคลื่อนย้ายต้นไม้ใหญ่ และช่วยเตือนใจของนักตัดต้นไม้ทั้งหลาย เมื่อได้นึกถึงต้นไม้ใหญ่ๆ ที่หายากเหล่านั้น ก็คงจะมีสติพอที่จะถูกคิดสวงชีวิตของต้นไม้ทั้งหลายได้ดีขึ้นบ้าง

ดังตัวอย่างที่กล่าวถึงนี้ ได้มีนัก

วิชาการพืชสวน และวนศาสตร์ ทั้งของกรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กับหน่วยราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชนบางส่วนด้วย ได้ร่วมกันทำการเคลื่อนย้ายต้นไม้ขนาดใหญ่หลายคนรอบ ขุดขลอจากพื้นล่างนำเคลื่อนย้ายขึ้นไปปลูกลงบนดอยช้างมูบ ทั้งด้วยการใช้วิธีตอกกิ่งและเสริมรากเข้าช่วยเป็นพิเศษด้วย ช่วยให้ต้นไม้เหล่านั้นมีชีวิตรอดและเติบโตต่อมาได้จนถึงปัจจุบันนี้

ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวได้รับ

การเอาใจช่วยจากคนทั่วประเทศ จึงทำให้ต้นไม้ที่ย้ายไปเหล่านั้น อยู่รอดได้ดีในที่ใหม่นั้น เจริญงอกงามเติบโตต่อไปได้ใหม่ เพื่อให้เป็นที่เจริญพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ที่พวกเราเคารพบูชา เฉกเช่นที่เราต้องการทำสิ่งที่ถูกใจสนองให้กับญาติผู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่เคารพ

รักของเรา มาบัดนี้ก็ได้เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า วิชาการเกษตรสมัยใหม่นี้ผนวกกับแรงใจของทุกคน ดันไม้ดังกล่าว

เหล่านี้จึงเจริญเติบโตงอกงามดีต่อไปได้ จากตัวอย่างนี้ อาจจะเป็นวิถีทางหนึ่งที่ทำให้ไม่ต้องทำการตัดต้นไม้ใหญ่ออกทิ้ง แต่ควรเปลี่ยนมาใช้วิธีการเช่นเดียวกันกับที่นำไปปลูกใหม่ที่ยอดข้างมุมนั้น อาจเป็นอาชีพใหม่ของนักจัดสวน ที่จะเนรมิตสวนไม้ยืนต้นที่ร่มรื่นสวยงามตามบ้าน หรือสนามกอล์ฟและตามรีสอร์ทต่างๆ ได้ด้วย เป็นอย่างดี ช่วยรักษาชีวิตของต้นไม้

ใหญ่ๆ ที่มีอายุนับร้อยปีไว้ได้ดีขึ้น

คุณระเบียบ ไซด้อไฟ จากกรมวิชาการเกษตร ก็ได้รายงานเกี่ยวกับโครงการนี้มาด้วยว่า ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาการเกษตรนี้ “สมเด็จย่า” ได้ทรงทราบจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถึงเรื่องคุณค่าของ “หญ้าแฝก” ซึ่งพระองค์ท่านทรงให้สมญาว่าเป็น “กำแพงที่มีชีวิต” เพราะมีรากที่หยั่งลึกยึดหน้าดินได้ดีมากนั้น พระองค์ท่านก็ได้ทรงมีพระราชดำริ ให้ใช้หญ้าแฝกในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ในพื้นที่บริเวณดอยสูงซึ่งมีการเคลื่อนไหลหน้าดินตามบริเวณริมทางที่สูงชัน

ซึ่งหน่วยราชการต่างๆ ก็พยายามที่จะใช้พืชหลายชนิดปลูกคลุมดิน แต่พอถึงหน้าฝนก็ถูกน้ำป่าชะล้างไหลลงพร้อมดินพังหมด เมื่อมีการใช้หญ้าแฝก ซึ่งมีระบบรากที่พิเศษกว่า ทำให้ป้องกันการพังทลายของดินได้ดีขึ้น และยังเป็นตะแกรงดักตะกอนดินไว้ได้ดีขึ้น จึงทำให้เกิดชั้นดินขึ้นมาใหม่ได้

มีทิวทัศน์ป่าคลุมเหมือนป่าธรรมชาติ ดั้งเดิม และมีการสะสมแร่ธาตุอาหาร ได้มากขึ้น จากการผุพังของเศษซากพืช เหล่านั้นด้วย

จากการที่หน่วยราชการที่ร่วมกัน ทำงานโครงการพัฒนาพื้นที่ดอยตุง ให้ ชาวเขาสืบทอดการทำไร่เลื่อนลอย และการ ปลูกฝิ่น โดยพิจารณาเห็นว่า บริเวณดังกล่าวมีอากาศเย็น และหนาวมากในฤดู หนาว สภาพแหล่งน้ำยังอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งสภาพดินอยู่ในเกณฑ์ที่พัฒนาให้ ดีขึ้นได้เช่นนี้จึงทำให้เกิดการพัฒนาไม้ ฝอย ไม้ดอกเมืองหนาว และพืชผักเมือง หนาวต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางขึ้นด้วย

ในการนี้ทั้งกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องของกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ มีการตั้งหน่วยงานในพื้นที่ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งให้บริการในเรื่องพันธุ์พืช การฝึกอบรมทางวิชาการให้แก่ชาวไทย ภูเขาที่สนใจ ซึ่งตามโครงการได้มีการ ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเหล่านี้ เพิ่มขึ้นด้วย

เช่นในการส่งเสริมการปลูกพืช อาหาร ที่สำคัญก็มีข้าวนาปี พืชผัก สวนครัว เพื่อให้เกษตรกรมีพืชอาหาร ไว้บริโภคได้อย่างพอเพียงดีขึ้น มีการ ส่งเสริมให้ทำการปลูกพืชที่ทำรายได้ดี เช่น ถั่วเหลือง ถั่วแดงหลวง ไม้ผลเมือง หนาวชนิดต่างๆ เช่น บ๊วย สาลี่ กาแฟ ฯลฯ และแม้แต่เห็ดหอม และเห็ดหลิน จือ ก็มีให้ปลูกกันได้แล้ว

ในการส่งเสริมการปลูกไม้ดอก- ไม้ประดับ ขึ้นในบริเวณบ้านเพื่อให้มี ความสวยงามด้วยสีสันของไม้ดอก-ไม้ ประดับนานาชนิด ซึ่งก็ได้กลายเป็น แหล่งท่องเที่ยว สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว

เที่ยวที่ไปเยี่ยมชมดอยตุงต่อไปได้ดี เชี่ยวละ ในโครงการนี้ได้มีการสร้าง แปลงรวบรวม และขยายพันธุ์พืชพันธุ์ ดีๆ ทั้งไม้ผล ไม้ดอก ในบริเวณศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงดอยตุง เพื่อสนับสนุนเกษตรกรในพื้นที่โครงการนี้ด้วย เป็นพิเศษ

ซึ่งก็เป็นที่น่าทึ่งโดยทั่วไปแล้ว ว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช ชนนี้ ไม่เคยทรงปล่อยเวลาให้ว่างไป โดยเปล่าประโยชน์เลย พระองค์ทรง

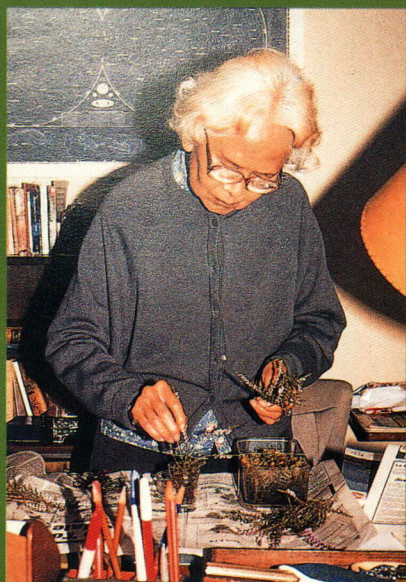
โปรดงานศิลปหัตถกรรมต่างๆ ด้วย ได้ ทรงนำมาใช้ในการบริหารเวลาอันมีค่า ของพระองค์ ทรงประดิษฐ์สิ่งของเครื่อง ใช้ตกแต่งต่างๆ จากดอกไม้แห้งที่ทรง รวบรวมจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและ ภายนอกประเทศ ให้เกิดความสวยงาม

และใช้ประโยชน์ได้ดีมากจนแทบไม่น่า เชื่อ งานปักครอสสตitchซึ่งทรงทำพระ ราชทานให้ผู้ใกล้ชิด หรือนำออกประมูล ขาย เพื่อนำรายได้โดยเสด็จพระราช กุศลด้วย

สิ่งเหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นแบบ อย่างให้ชาวไทยทั้งหลายนำไปปฏิบัติ กันมากขึ้น จนชาวไทยภูเขาแถบนี้มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือ โดยผลงานปักผ้า ครอสสตitch ซึ่งมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงที่ตั้ง ขึ้นเพื่อสนองพระราชดำริของสมเด็จพระย่า ในการรวบรวมผลิตภัณฑ์ของชาวไทย ภูเขา นำไปจำหน่ายในราคาถูกธรรม และสร้างรายได้ให้กับชาวไทยภูเขาอย่าง เป็นกอบเป็นกำ

นอกจากนี้พระองค์ท่านยังพระ ราชทานแนวความคิดนำสิ่งที่ด้อยคุณ

ค่ากลับมาทำให้เกิดประโยชน์ที่ดีขึ้นด้วย เช่น การทำดอกไม้ และกระเป๋าดึงจากหญ้าแฝก ด้วยทรงพิจารณาเห็นว่าคุณสมบัติของใบแฝกที่ยาวและค่อนข้างเหนียว สามารถนำมาใช้ประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ดอกไม้ตกแต่งเป็นกรอบกระจก พุ่มไม้ดอก ส.ค.ส. และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้ ในขณะนี้ตลาดมีความต้องการเพิ่มขึ้นมากแล้ว

จึงเห็นได้ว่างานส่งเสริมต่างๆ เพื่อสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณได้รับการสานต่อ และขยายไปสู่กิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย ทำรายได้ให้กับเกษตรกรชาวไทยภูเขาเป็นอย่างสูง การพัฒนาการเกษตรเพื่อสนองพระราชดำริ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ฟื้นฟู และปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานในด้านแหล่งน้ำ ซึ่งได้จากป่า ดินที่มีการอนุรักษ์ การปลูกไม้ผลและไม้ดอกนานาชนิด พืชผักเมืองหนาวชนิดต่างๆ เห็ดหอม การทำศิลปหัตถกรรมเพื่อเสริมรายได้ ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้นอกจากจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนารายได้

ให้ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าอย่างดียิ่งด้วย

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงปฏิบัติมานานแล้ว โดยการที่ได้ทรงตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนขึ้นหลายแห่ง เพื่อเป็นแหล่งศึกษาของบุตรหลานตำรวจตระเวนชายแดน และประชาชนชาวไทยในชนบทที่ห่างไกลในชุมชนนั้นๆ ซึ่งต่อมาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงสานต่อพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ ในการที่จะพัฒนาเยาวชนเหล่านั้น ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพได้อย่างดี โดยมีพระราชดำริให้มีโครงการต่างๆ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เช่น โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการส่งเสริมคุณภาพการ

ศึกษา เหล่านี้เป็นต้น

ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นไปตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังจะขออัญเชิญพระกระแสรับสั่งของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณที่นี้ด้วยเล็กน้อย คือพระองค์ท่านได้ทรงรับสั่งว่า

“ต้นไม้มีมันคล้ายๆ คน ต้นบ้านขึ้นนี้ฉันไม่ได้ปลูกด้วยเมล็ด แต่ไปซื้อต้นเล็กๆ ที่เขาเพาะแล้วมาปลูก แต่มันก็งาม และแข็งแรงดี เพราะอะไร หรือ ก็เพราะคนที่เขาขายนั้น เขารู้จักเลือกเมล็ดที่ดี และดินที่เขาใช้เพาะก็ดี นอกจากนั้นเขายังรู้วิธีจะเพาะอย่างไร ซึ่งฉันไม่สามารถทำได้เช่นเขา เมื่อฉันเอามาปลูก ฉันต้องดูแลใส่ปุ๋ยเสมอ เพราะดินที่นี่ไม่ดี ต้องคอยรดน้ำพรวนดินบ่อยๆ ต้องเอาหญ้าและต้นไม้ที่ไม่ดีออก เติบโตออกไปที่เสียๆ ทั้ง คนเราก็เหมือนกัน ถ้ามีพันธุ์ดี เมื่อเป็นเด็กก็แข็งแรง ฉลาด เมื่อพ่อแม่คอยสั่งสอน เต็ดเอาของที่ดีเสียออก และหาปุ๋ยที่ดีใส่อยู่เสมอ เด็กคนนั้นก็จะเป็นคนที่เจริญ และดีเหมือนกับต้นบ้านขึ้นเหล่านั้น”

ในแผนระยะยาวของโครงการพัฒนาออยดุงนี้ การยกระดับชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของโครงการฯ ปัจจุบันการจ้างงานจากการปลูกป่า การพัฒนาพื้นที่ และโครงสร้างพื้นฐานของโครงการฯ เป็นแหล่งรายได้ของประชาชนเหล่านี้ แต่กิจกรรมเหล่านี้จะค่อยๆ ลดลง และหมดไปในที่สุด เมื่องานบรรลุตามเป้าหมายแล้ว เมื่อถึงเวลานั้นจำเป็นต้องมีงานอย่างอื่นที่แรงงานเหล่านี้จะต้องสามารถประกอบอาชีพอื่น ที่สร้างรายได้พอจะทดแทนกับการจ้างงานได้ จึงจำเป็นต้องมีงานที่ทางโครงการฯ

นายบุญถม ถาคำฟู ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยพืชสวนเชียงราย ถวายการต้อนรับ

การฯนี้ จะต้องเตรียมทางเลือกไว้ให้แก่เขาเหล่านี้ด้วย

จากสภาพแวดล้อมด้านภูมิศาสตร์ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม บนดอยตุง นั้นก็เหมาะที่เกษตรกรจะทำการเพาะเห็ดเป็นอาชีพได้ดีด้วย เพราะว่าการเพาะเห็ดใช้พื้นที่น้อย ใช้น้ำน้อยใช้เวลาสั้น แต่ผลตอบแทนได้สูง การเพาะเห็ดใช้แรงงานมากแต่ไม่ใช่งานหนัก ดังนั้น สมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กและสตรี ก็จะช่วยงานได้ดี วัสดุที่ใช้เพาะเห็ดก็สามารถหาได้จากจังหวัดใกล้เคียง จึงไม่มีปัญหาในเรื่องการเพาะเห็ดที่มีราคาแพงๆ เหล่านี้เลย

เกี่ยวกับเรื่องเห็ดนี้ คุณพระณี บุตรธนู นักวิชาการของกองโรคพืชและจุลชีววิทยา และคุณบุญถม ถาคำฟู ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยพืชสวนเชียงราย กรมวิชาการเกษตร ซึ่งเป็นคณะทำงานที่ดอยตุงก็ได้เปิดเผยว่า การพัฒนาเห็ดเศรษฐกิจ ที่ดอยตุงได้ทำการศึกษาและทดลอง หาเทคโนโลยีการเพาะเห็ดชนิดต่างๆ รวม ๕ ชนิด ได้แก่ เห็ดแชม-

ปิยอง เห็ดหอม เห็ดสกุลนางรมพันธุ์หนาว เห็ดหลินจือ และเห็ดเข็มเงิน เข็มทอง พบว่าเห็ดที่สามารถผลิตได้ผลดีมีคุณภาพก็ได้แก่ เห็ดแชมปิยอง เห็ดหอม เห็ดสกุลนางรมพันธุ์หนาว เหล่านี้เป็นต้น ส่วนเห็ดอื่นๆ ยังต้องศึกษาวิธีการเพื่อปรับปรุงคุณภาพดอกเห็ดให้ได้มาตรฐานที่ดีขึ้นต่อไปอีก

เห็ดแชมปิยอง สามารถผลิตได้

ดีมีคุณภาพ แต่วิธีการผลิตและการดูแลรักษายังออกจะยุ่งยากซับซ้อน การเตรียมวัสดุต้องจัดเตรียมจากพื้นที่ราบนำขึ้นไปเพาะบนดอย อาจเสี่ยงต่อการติดเชื้อปนเปื้อนได้ง่าย เกษตรกรที่เป็นชาวเขาในระยะแรกๆ นี้ คงจะยังไม่สามารถรับเทคโนโลยีนี้ได้

ต่างกับเห็ดหอม ซึ่งสามารถผลิตได้ดีมีคุณภาพสูง สภาพพื้นที่ก็มีความเหมาะสมการปลูกลงในไร่ การให้ดอกและการดูแลรักษา ก็ไม่ยุ่งยาก เป็นเห็ดที่มีราคาสูง ความต้องการของตลาดมีมาก ส่วนใหญ่จะจำหน่ายสดซึ่งเกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ดี

ส่วนเห็ดหลินจือ ก็ผลิตได้ดีมีคุณภาพสูงเช่นเดียวกับเห็ดหอม ผลิตจำหน่ายทั้งโดยการหั่นตากแดดหรืออบ เป็นเห็ดสมุนไพรที่มีคุณค่าทางยาราคาสูงมาก เกษตรกรรับงานนี้ได้ดี

จากการทดลองศึกษาหาเทคโนโลยี ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ตลอด ๓ ปีที่ผ่านมาแล้วนี้ นับว่าประสบความสำเร็จดีพอสมควร โดยเฉพาะ

นางพระณี บุตรธนู และนายบุญถม ถาคำฟู ถวายรายงานการเพาะเห็ด

ทรงพระเกษมสำราญกับการทรงงานเก็บเห็ดแชมปิญอง

อย่างยิ่งการผลิตเห็ดนอกฤดู ซึ่งเป็นช่วงที่เห็ดมีราคาสูงก็ทำได้ดีมาก ส่งผลผลิตทั้งหมดก็นำขึ้นทูลเกล้าถวายสมเด็จพระย่า ดำเนินการโดยมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ส่วนเห็ดหลินจือนั้นขณะนี้ได้ส่งเข้าวังสวนจิตรลดา ในปี ๒๕๓๘ นี้ มีโครงการเพาะเห็ดหลินจือถึง ๕๐,๐๐๐ ถุง โดยมีเป้าหมายผลิตให้ได้น้ำหนักถึง ๒ ตัน

ซึ่งคุณพระณี บุตรธนู ได้เล่าถึงการถวายรายงานในวันหนึ่ง ที่สมเด็จพระย่าเสด็จทรงงานเห็ดบนดอยดุงว่า พระองค์ท่านเสด็จไปยังเรือนเห็ดแชมปิญอง ซึ่งกำลังให้ดอกงามชวนเก็บ พระองค์ท่านทรงพอพระทัยมาก เมื่อคุณพระณีกราบทูลพระองค์ท่านว่า อยากจะให้พระองค์ทรงเก็บเห็ด เพื่อพระองค์ท่านจะได้นำไปปรุงอาหารเองตามที่ทรงโปรด ซึ่งพระองค์ท่านทรงแยมพระสรวลสดขึ้น ทรงสนพระทัยเป็นอย่างยิ่ง และได้ตรัสว่า “อยู่วังสระปทุมก็ผิดเห็ดแชมปิญองกินบ่อยๆ ที่ส่งเข้าไปให้นั้นแหละ ที่นี้จะเก็บเอง”

ทางคณะเจ้าหน้าที่ได้เตรียมถุง

พระหัตถ์ และมีดบางเล็กๆ ถวาย และกราบทูลพระองค์ท่านถึงวิธีการเก็บเห็ดแชมปิญองว่า พระหัตถ์ซ้ายจับหมวกดอกเห็ด แล้วหมุนเบาๆ ดึงดอกเห็ดออกมา พระหัตถ์ขวาทรงมีดบางใช้ตัดโคนดอกเห็ด ซึ่งพระองค์ท่านทรงเก็บเห็ดคราวนั้น อย่างทรงพระเกษมสำราญยิ่ง คณะทำงานปลื้มปิติมากถึงกับพุดราซาक्षิพัตติฯ ถูกๆ ซึ่งพระองค์ท่านก็ได้ทรงซักถามเกี่ยวกับเรื่องการเพาะเห็ดนี้ด้วยความสนพระทัยตลอดเวลา

ซึ่งพระสุรเสียงกังวาลแจ่มใสไพเราะ เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาปราณี ครั้นนั้นยังคงประทับใจของทุกคนอยู่จนบัดนี้ ด้วยพระองค์ท่านได้ทรงสนพระทัยงานนี้อย่างยิ่ง ได้ทรงสั่งงานผ่านทางราชเลขาส่วนพระองค์ด้วยว่า ชื่อเห็ด “แชมปิญอง” นี้ พระองค์ท่านทรงพระอักษรมาว่า ต้องเรียกว่า “ซอมปิญอง” ถึงจะถูกต้อง

การพัฒนาพระตำหนักดอยดุงในทุกด้าน ตั้งแต่การปลูกป่าไม้ การ

พัฒนาแหล่งน้ำเส้นทางคมนาคมบนเขา ตลอดจนการพัฒนาอาชีพการเกษตรตามโครงการ ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคนไทยทั้งชาติก็ว่าได้ จึงทำให้ผลงานก้าวรุดหน้าได้รวดเร็ว สมดังพระราชปณิธานของพระองค์ท่านได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันตลอดพระตำหนักดอยดุงจึงมีภูมิทัศน์สวยงาม รอบๆ พระตำหนักมีไม้ดอก-ไม้ประดับ และไม้พำนานาชนิดขึ้นอยู่อย่างมั่งคั่ง ด้วยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงรักต้นไม้ รักดอกไม้ รักธรรมชาติ ทรงสนพระทัยอย่างจริงจัง และโปรดทรงงานด้วยพระองค์เอง เมื่อแรกเริ่มพัฒนาดอยดุงใหม่ ๆ พระองค์ได้ทรงเป็นผู้นำการปลูกป่าไม้ที่นั่นด้วย แม้แต่การเพาะกล้าไม้ก็ทรงทำอย่างละเอียดลออด้วยพระองค์เองทุกขั้นตอน พระองค์ท่านทรงตรัสว่า “ฉันจำได้แถวนี้ป่าโล้นมาตั้ง ๒๐ ปีมาแล้ว เรื่องปลูกต้นไม้ฉันชอบ และอยากทำมานานแล้ว”

พระมหากรุณาธิคุณที่สมเด็จพระย่าทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทย ต่อผืนแผ่นดินไทย ตลอดพระชนม์ชีพ ๙๔ พรรษามาแล้วนั้น แฝงไพศาลยิ่งใหญ่ยากที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบเสมอได้เลย เพราะพระองค์ท่านทรงมีพระเมตตาเป็น “สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง” ของปวงประชาชาวไทยทั้งหลายทั้งปวงด้วย แม้พระองค์ท่านจะเสด็จสู่สวรรคาลัยแล้ว แต่พระองค์จะยังคงสถิตอยู่ในหัวใจของชาวไทยทุกผู้ตราบนานวัน

เพลงเทอดพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

พ.ท.ไพโรจน์ รวยลาก

ลำดับความเป็นมาของเพลง
เทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า

ในระหว่าง ๒๒-๒๔ กุมภาพันธ์
๒๕๓๓ พลเอกอรุณ ปรีวีดิธรรม ผู้ช่วย

ผู้บัญชาการทหารบก ในฐานะประธาน
คณะกรรมการโครงการพัฒนาโดย
ได้นำนายขวัญแก้ว วัชโรทัย เลขาธิการ
มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ พร้อมด้วย

คณะช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
ได้ไปเยี่ยมชมพระตำหนักดอยตุง ผู้
ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ได้ปรารภกับ
คุณครูสง่า อารัมภีร์, คุณพยงค์ มุกดา
คุณทองศักดิ์ ภักดีเทวา ซึ่งร่วมไปกับ
คณะว่า ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้า
เจริญพระชนมายุ ๙๐ พรรษา เราควร
จะทำอะไรเป็นพิเศษเพื่อเทิดพระเกียรติ
พระองค์ท่านให้แปลกและคุ้มค่าที่สุด

หลังจากเดินทางกลับมาแล้ว ผู้
ช่วยผู้บัญชาการทหารบกจึงให้เชิญผู้
เกี่ยวข้องในวงการเพลงทั่วประเทศมา
ร่วมประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการ
จัดทำเพลงและได้ข้อยุติว่าจะทำเพลง
ลูกกรุง ๑ ตลับๆ ละ ๑๒ เพลง และ
ลูกทุ่ง ๑ ตลับๆ ละ ๑๒ เพลง รวม
๒๔ เพลง โดยจะเชิญนักร้องชั้นนำของ
เมืองไทยเป็นนักร้องต้นแบบ

ในที่สุดความหวังก็กลายเป็น
ความจริง ทั้งนี้เพราะด้วยเดชพระ
บารมีแห่งองค์สมเด็จพระเจ้า ได้ที่พระราช
ทานพระราชานุญาต ท่านผู้บัญชาการ
ทหารบกในฐานะประธานคณะกรรมการ
ที่ปรึกษา หน่วยงานของรัฐ
และเอกชน ตลอดจนบริษัทห้างร้าน
ฯลฯ ได้ร่วมแรงร่วมใจ ทุ่มเทพพลัง
ความคิดและสติปัญญาทั้งมวล ลงใน
อัลบั้มเพลง เพื่อฝากไว้ให้เป็นเพลง
อมตะตลอดไป

พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

แต่

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

ทำนอง พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
คำร้อง ท่านผู้หญิง ม.ล.พวงร้อย อภัยวงศ์ (สนธิวงศ์)

ขับร้อง เดอะฮอทเปปเปอร์
เรียบเรียง ปราจีน ทรงเผ่า

น้อมเกล้าขอบสดดี
ด้วยรำลึกพระกรุณา
ในสมเด็จพระศรีนครา
แก่ข้าปวงชนชาวไทย
คราเสด็จเทศถิ่นฐานใด
ดุดังได้ทิพย์สุธาธาร
พลกนิกรขึ้นบาน
ความเกษมสุขทั้งแกือกูล
พระคุณอันล้ำไพบุลย์
ทรงช่วยดับร้อนผ่นผัน
ขุนเขาแสนเข็ญไพรสณฑ์
บ่คิดลำบากยากพระองค์
ทรงมั่นในศาสน์ยืนยง
เพื่อธรรมปกป้องผองนิกร
เป็นร่มโพธิ์ทองนาคร
ให้ทรงพระเจริญนิรันดร์

ถวายอัญชลี
ทั้งพระเมตตา
ราชฎ์ล้วนดีใจ
พระราชทาน
ยามประชาอุดร
พระเสด็จดั้นดั้น
โดยพระเจตจำนง
ต่างถวายพระพร

เพลงสองมือ

คำร้อง/ทำนอง ชัยรัตน์ วงศ์เกียรติขจร

ขับร้อง กุลวดี เวกชาลิگانน
เรียบเรียงเสียงประสาน วิรัช อยู่ถาวร

กราบพระบาทบูชา
ทุกอย่างบาทดั่งหยาดฝน
สองมือแม่โอบอุ้ม สองมือแม่ชุ่มฉ่ำ
เหมือนจันทร์ส่องวันเพ็ญ ร่มเย็นชั่ววาทปี
แม่ฟ้า...ทรงเกื้อกูลสยาม
พระเดชปกป้องปราชญ์ดอยให้คลาย
ขอทรงบรรลुเบื้องบาทพร้อม
เกษมสุขสวัสดีมงคล

สมเด็จพระยาของไทยทุกคน
สุขใจล้นเหลือรำพัน.....
สองมือแม่อุปถัมภ์ ผ่องไทยให้อยู่ดี
เบื้องบนโอ...ชนนี้ เปี่ยมพระบารมีปกไทย
ดับทุกข์เข็ญความคับแค้นให้หาย
เป็นมิ่งขวัญชาวไทยทุกแห่งหน
แท้ห้อมจดพิพิธพระพรดล
พระชีพชนม์สืบร้อง ฉนากาล.....

เพลงสดุดีสมาเด็ญย่า

คำร้อง ณรงค์ สุทธิอากา
ทำนอง พิมพ์ พวงนาค

ขับร้อง ธงชัย แมคอินไตย์
เรียบเรียง วิชัย อึ้งอำพร

สมาเด็ญย่าพระศรีนครินทราบ
พระชนนีแห่งจอมเทพไท
พระเปี่ยมเมตตาไทยประชาทั่วแดน
โอบเอื้อพระทัยทรงห่วงใยไปทั้งสิ้น
พระแม่เจ้าแห่งจอมราชัน
โอรสธิดาทรงเลี้ยงมาเป็นอย่างดี
สมาเด็ญพระศรีนครินทราบ
ขอพระองค์ทรงพระเจริญอยู่คู่ไทย

สมาเด็ญย่าปวงชนชาวไทย
พระมิ่งขวัญไทยทั่วทั้งแผ่นดิน
ทั่วถิ่นแคว้นเสด็จเยี่ยมเป็นอาจัน
ทั่วทั้งแผ่นดินเทิดสุดดี
พระมิ่งพระขวัญราชวงศ์จักรี
สุดประเสริฐศรีขอเทิดทูลไว้
สมาเด็ญย่าปวงชนชาวไทย
ร่มฟ้าร่มใจ ผ่องไทยนิรันดร์

เพลงสมเด็จพระเจ้า ๙๐

คำร้อง สมัคร สุนทรเวช
ทำนอง อมร แม้นเมืองแมน

จากชาวย่าเจ้าฟ้าองค์หนึ่ง
มาเป็นเจ้าย่าสง่างาม
บัดนี้ทรงเจริญชนม์มา
พระคุณปกแน่นแผ่นดิน
โครงการงานหลักปักมั่น
รักษาทางไกลใครเกิน
ไม่ให้ทุกข์ภัยไหนแทรก
ออกตกบนล่างกลางไพร

ขับร้อง วินัย พันธุรักษ์
เรียบเรียง ปราจีน ทรงเผ่า

จวบถึงชนนี้ศรีสยาม
สมนามพระศรีนครินทร์
แก้สิบพรรษาสุดดิล
ทั่วถิ่นทรงธรรมดำเนิน
ปวงชนผูกพันสรสรเสริญ
แพทย์อาสาเพลินร่วมใจ
ไม่แยกชาติเชื้อเหนือได้
เสด็จไปปอบชนทุกหนเอย

เพลงสมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง

คำร้อง/ทำนอง พยงค์ มุกดา

ขับร้อง เพ็ญศรี พุ่มชูศรี
เรียบเรียงเสียงประสาน ร.อ.ศุภชัย เอื้อเฟื้อ

สมเด็จพระย่า
ผู้ทรงพระคุณยิ่งใหญ่
ภารกิจ
ปาดอวยเขาสูงตระหง่าน
ดอยทั้งปวง
เขาทุกลูก
พระกรุณาข้ามฟ้าข้ามดอย
ดอยดุงสยาม
สมเด็จพระย่า
ชาวไทยซึ่งในพระองค์
จงรักภักดีมั่นคง
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงจง

แม่ฟ้าหลวงของปวงไทย
ดุนาวาจีคำใดกล่าวขาน
อุทิศพระองค์ทรงงาน
บุกแดนทุรกันดารไม่ครั้นคร้าม
แม่ฟ้าหลวงทรงพันผูก
แม่ฟ้าหลวงทรงบุกข้าม
ลอยเห็นเด่นงาม
เขียนร่ายหมายถึงธง
แม่ฟ้าหลวงดังไฉรงค์

ทรงพระเจริญ
ทรงพระเจริญ

เพลงดอยตุง

คำร้อง พยงค์ มุกดา
ทำนอง สง่า อาร์มกั๊ว

ขับร้อง ทนงค์ศักดิ์ ภักดีเทวา
เรียบเรียงเสียงประสาน ร.อ.ศุภชัย เอื้อเฟื้อ

เหนือสุดแดนเหนือ
ถิ่นเหนือเมื่อหนาวมานหมอกพราวขาวเกลื่อน
ดอยหนึ่งโลภ
ไอ้ ไอ้ดอยตุง
แม่ฟ้าหลวงเป็นประทีปฉาย
สมเด็จพระย่าไทย
พวกชาวเขาเฝ้าเป็นมิ่งขวัญ
ไผ...แอ่วเจียงฮาย
แอ่วสาวชาวเขา ชมหมู่เฮาบ้างเอ๋ย
ไม้ดอกหอมจรวง

สวงามยามเมื่อได้เยี่ยมเยือน
งามเสมือนเมืองอินทร์
ด้วยศรีนครินทร์ชวนถวิลไมวาย
ดั่งดาวเหนือรุ่ง จุงใจรักเชียงราย
เชียงรายเพื่องฟุ้ง และดอยตุงคือเวียงสวรรค์
ประทับเหนือในใจคนล้ารำพรรณ
เทิดพระนามย้านั้น เรียกกันว่าแม่ฟ้าหลวงเอ๋ย
เชิญไปดอยตุงรุ่งฟ้านาเซย
งามปานเย็นสาวกรุง
ร่มฟ้าดอยตุง จุงใจฮักปลื้ม

เพลงสมเด็จพระย่าปลูกป่าดอยตุง

คำร้อง เยาวลักษณ์ โกมารกุล ณ นคร
ทำนอง ธนิต ผลประเสริฐ

ขับร้อง นักร้องดุริยางค์ทหารบก
เรียบเรียง ร.อ.ศุภชัย เอื้อเฟื้อ

มองเห็นหมอกลอยคล่องเคลียทั่วไป ดอยตุงหมอกงามวิไลเห็นแต่ไกลในรุ่งทิวา ดอยตุงนั้นนั่นความสำคัญมีนา
มีตาค้นแม่ฟ้าสมเด็จพระย่าศรีนครินทร์

ยามเช้าเฝ้ามองสมปองอุรา แดนดินถิ่นงามทุกครา มั่นทุ่งนาขึ้นอาจีนต์ มองไพรเขียวเขียวธารไหลเรียวลงรินริน
ซึมซับแดนแผ่นดินดินโลมพื้นดินเรียงราย

ดอยตุงมั่นแดนสวรรค์ แม่ฟ้าหลวงทรงสร้างสรรค์ พระคุณท่านนั้นมากมาย ทรงให้ปลูกป่า ด้วยศรัทธามีเหนือหน่าย
งานศิลปมากมาย ส่งเสริมไว้ด้วยพระเมตตา

ดอยนี้ก็คือวิมานแห่งไทย ดอยตุงร่มเย็นเหมือนใคร ราชภูริอุ้นใจด้วยพระปรีชา ดอยตุงนี้เง้ามเหลือที่จะพรรณนา
สำนึกพระเมตตาองค์สมเด็จพระย่าไทย (องค์สมเด็จพระย่าไทย)

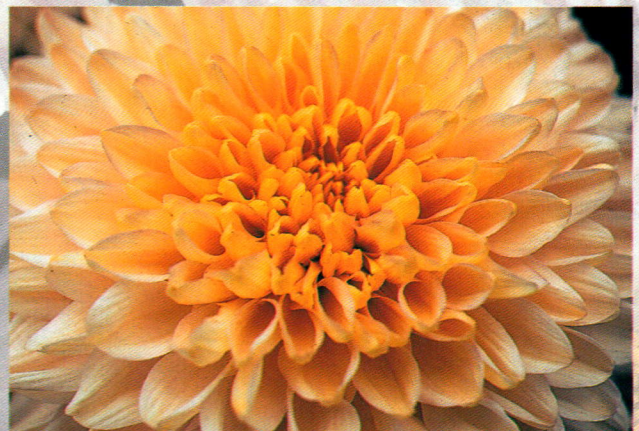
เพลงไม้ดอกแม่ฟ้าหลวง

คำร้อง ประเสริฐ ณ นคร
ทำนอง มจ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธ์

ขับร้อง สวลี ผกาพันธุ์
เรียบเรียง พิเชษฐ สุขแพทย์

งาม...
ดุดดวงทิพย์เทวา
ดอกไม้
เคล้าสัมพันธ์
ดอกไม้้นเกิดพลัง
หอมกลิ่นรำเพย
สุดงาม...
ผ่องเพ็ญพระเกียรติเกริกไกร
แม่ฟ้า...
ไทยทุกคาม
ประชาพร้อมจิตใจกัน
สดุดี

มวลดอกไม้บานสะพรั่ง พริ้งเพลินตา
พาสุขใจฝัน
รองรับแสงแห่งตะวัน
กับดินน้ำอันเย็นฉ่ำ เหมาะชวนชม ลมชวนเชย
ดุจดังระวีเจ้าเอ๋ย
เผยกลิ่นรำไพ
ไม้ดอกแม่ฟ้าจอมเกล้า ของชาวไทย
ในถิ่นสยาม
ทรงพระคุณเด่นดั่งงาม
ฉ่ำเย็นทุกยามทุกที สุขปรีดา สามัคคี
ประนมน้อมอัญชลี
แม่ฟ้าชาวไทย

การบำเพ็ญพระราชากุศล ถวายพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ทองต๋อ กลัยไม้ ณ ออยุธยา

เมื่อ

เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘ ประชาชนชาวไทยทั่วประเทศได้เกิด

ความเศร้าสลดอาลัยอย่างใหญ่หลวง เมื่อได้ทราบประกาศของสำนักพระราชวังว่า สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีสวรรคต ประกาศดังกล่าวมีความว่า

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จประทับรักษาพระอาการประชวร ณ ดิگ ๘๔ ปี โรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๓๘ ตามที่สำนักพระราชวังได้แถลงให้ทราบเป็นระยะแล้วนั้น

แม้คณะแพทย์ได้ถวายการรักษาอย่างใกล้ชิดจนสุดความสามารถ พระอาการประชวรได้ทรุดหนักลงตามลำดับ และสวรรคตเมื่อเวลา ๒๑ นาฬิกา ๑๗ นาที ของวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘ รวมพระชนมายุ ๘๔ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สำนักพระราชวังจัดการพระบรมศพถวายพระเกียรติยศสูงสุดตามราชประเพณี ประดิษฐานพระบรมศพ ณ พระ

ที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทในราชสำนัก ไว้ทุกข์ถวายมีกำหนด ๑๐๐ วัน ตั้งแต่วันสวรรคตเป็นต้นไป

นอกจากนั้นรัฐบาลได้แถลงการณ์แสดงความโทมนัส ให้สถานที่ราชการลดธงครึ่งเสาเป็นเวลา ๓ วัน โดยขอด้วยระเบียบแบบแผน และให้ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจแต่งกายไว้ทุกข์เป็นเวลา ๑๕ วัน แต่ปรากฏว่ามีประชาชนโดยทั่วไป ได้พร้อมใจกันสำแดงความจงรักภักดีแต่งกายไว้ทุกข์ถวายมองไปเป็นสีดำทุกแห่งหน

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพนั้น มีประวัติความเป็นมาคู่กับกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้สถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี โปรดให้สร้างพระมหาปราสาทขึ้นองค์หนึ่งในพระบรมมหาราชวัง โดย

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง

ถ่ายขนาดมาจากพระที่นั่งสรรเพชญปราสาทเมื่อครั้งกรุงเก่า พระมหาปราสาทองค์นี้สร้างด้วยเครื่องไม้ มีพระปรีศวชัยขวาและเรือนจันทร์เป็นบริวาร พระราชทานนามว่าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมหาปราสาท ต่อมาเกิดอุบัติเหตุตกร่องยอดพระมหาปราสาท เพลิงลุกลามไหม้พระที่นั่งหมดทั้งองค์ จึงโปรดให้สร้างพระมหาปราสาทองค์ใหม่ขึ้นมาแทน ก่อด้วยอิฐถือปูน ยอดเป็นเครื่องไม้ พระราชทานนามว่าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท มีลักษณะเป็นปราสาทจตุรมุข มุขทั้งสี่กว้างยาวเสมอกัน หลังคาชั้นลดสี่ชั้น ซ่อฟ้าใบระกาหางหงส์ปิดทองประดับกระจก มุมยอดปราสาทย่อไม้สิบสอง จำหลักรูปครุฑพุดนาครับไชราแทนทวยหน้าบันทั้งสี่มุขจำหลักเป็นรูปนารายณ์ทรงสุบรรณ มุขด้านหน้าทิศเหนือก่อเป็นมุขเด็จ ตั้งบุษบกสำหรับเสด็จออกให้เฝ้าในงานพระราชพิธี

พระมหาปราสาทองค์นี้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญต่างๆ มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพพระมหากษัตริย์และพระอัครมเหสี เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายก่อนถวายพระเพลิง ครั้นหลังสุดได้ประดิษฐานพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๗

พระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีประดิษฐานอยู่ ณ มุขด้านทิศตะวันตกของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมโกศที่เป็นพระเกียรติยศประดิษฐานภายใต้สัปตปฎลเศวตฉัตร คือ พระโกศทองใหญ่ ประดับ

พุ่ม เฟื่อง ดอกไม้ไหว ดอกไม้เฒ่า เต็มตามพระราชอิสริยยศ

ธรรมเนียมการตกแต่งพระโกศนั้น โดยปกติมีลดหลั่นกันเป็นหลายชั้นตามพระเกียรติยศของพระศพ คราวนี้พระราชทานเครื่องประดับพระบรมโกศครบทุกอย่างตามโบราณราชประเพณีที่เรียกว่าพุ่มดอกไม้เพชรนั้นประดับที่ยอดพระบรมโกศ ถัดลงมาที่ชั้นกระงังฝาพระบรมโกศประดับดอกไม้เพชรเรียกว่าดอกไม้ไหว ที่ปากพระบรมโกศโดยรอบห้อยเฟื่องเพชร มีพู่เงินห้อยเป็นระยะทุกมุม ที่เอนโดยรอบพระบรมโกศประดับดอกไม้เพชรเรียกว่าดอกไม้เฒ่า

พระบรมโกศประดิษฐานอยู่เหนือพระเบญจาทองคำจำหลักลายดุน ประดับรัตนชาติสีชาว ตกแต่งพระเบญจาด้วยพานพุ่มทองพุ่มแก้ว แจกกันปักดอกบัวตาดทอง ที่มุมพระเบญจาทุกชั้นปักสุวรรณฉัตรคันดาน และพระเบญจานั้นตั้งอยู่บนฐานปิดทองทรายอีกทีหนึ่ง

โดยรอบฐานทองทรายนั้น แวดล้อมด้วยเครื่องพระอภิรุมหักทองขวาง ประกอบด้วยฉัตรชুমสาย ๓ ชั้น ฉัตร ๕ ชั้น ฉัตร ๗ ชั้น บังแทรกและบังพระสุริย ข้างพระแท่นทองทรายตั้งบุษบกไฟเทียนซ้ายและขวา

ที่หน้าพระแท่นทองทราย ตั้งม้าหมู่ปิดทองสองหมู่ หมู่ข้างขวานั้นทอดเครื่องอิสริยาภรณ์พร้อมฉลองพระองค์ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หมู่ซ้ายทอดเครื่องราชอิสริยยศราชูปโภค ด้านใต้ประดิษฐานพระฉายาลักษณ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ฉลองพระองค์เต็มยศทรงยืนเต็มพระองค์

ด้านหน้าที่ประดิษฐานพระบรมโกศ กันราววัดทางมุมข้างเหนือและข้างใต้ ถัดเข้ามาวางฐานปิดทองประดับกระจกตั้งพุ่มตาดเงินและตาดทองสองพุ่ม ตรงกลางระหว่างราววัดทอดเครื่องราชสักการะทองคำลงยา พร้อมพระแท่นทรงกราบ และเครื่องทองน้อยสองที่ สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตรงกลางหว่างเครื่องราชสักการะทั้งสองที่ตั้งโต๊ะทองทอดเครื่องทองน้อยสำหรับพระบรมศพทรงธรรม ถัดมามีเครื่องทองน้อยพร้อมพระแท่นทรงกราบสำหรับพระบรมวงศานุญาติ

มุขด้านใต้ บนพระแท่นราชบัลลังก์ประดับมุกภายใต้้นพปฎลมหาเศวตฉัตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปปางถวายเนตรประจำพระชนมวารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีขึ้นประดิษฐาน แต่เนื่องจากพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวมีขนาดเล็ก จึงอัญเชิญพระพุทธรูปจำลองที่มีขนาดใหญ่กว่าประดิษฐานซ้อนอยู่อีกองค์หนึ่ง ที่มุมพระแท่นราชบัลลังก์ตั้งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง ด้านหน้าทอดเครื่องมณัสการทองทิศพานทองสองชั้น พร้อมพระแท่นทรงกราบ สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบูชาพระรัตนตรัยเมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาถวายสักการะพระบรมศพ

การบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีประจำวันตลอด ๑๐๐ วัน มีกำหนดการดังนี้คือ

๐๖.๐๐ น. พระพิธีธรรมสวด
พระอภิธรรมถึง
๒๔.๐๐ น. ประ

โคมย้อยาม

- ๐๗.๐๐ น. พระพิธีธรรมรับ
พระราชทานฉันทน์
เช้า
- ๑๑.๐๐ น. พระพิธีธรรมรับ
พระราชทานฉันทน์
เพล
- ๑๒.๐๐ น. ประโคมย้อยาม
- ๑๗.๐๐ น. ถวายพระธรรม
เทศนา ๑ กัณฑ์
ทุกวันพุธและวัน
ศุกร์
- ๑๗.๔๕ น. พระสงฆ์สดับ
ปกรณ์

๑๘.๐๐ น. ประโคมย้อยาม
๒๐.๔๕ น. พระสงฆ์สดับ
ปกรณ์
๒๑.๐๐ น. ประโคมย้อยาม
๒๔.๐๐ น. ประโคมย้อยาม

ส่วนในวาระสำคัญๆ เช่น วัน
ประดิษฐานพระบรมศพ วันสวรรคต
ครบ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสม-
เด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศลทักษิณานุประทาน โดยมี
พระสงฆ์ ๓๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
สมเด็จพระราชาคณะถวายพระธรรม
เทศนา พระสงฆ์ ๔ รูปสวดธรรมกถา
รับเทศน์ ทรงพระเคนจตุปัจจัยไทย
ธรรมบูชากัณฑ์เทศน์ แล้วทรงทอดผ้า
พระสงฆ์สดับปกรณ์ วันรุ่งขึ้นก็จะเสด็จ
พระราชดำเนินมาอีกวันหนึ่ง พระสงฆ์
๓๐ รูปที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อน
รับพระราชทานฉันทน์ เสร็จแล้วทรงทอด
ผ้าพระสงฆ์สดับปกรณ์ พระราชาคณะ
ถวายพระธรรมเทศนา พระสงฆ์ ๔ รูป
สวดธรรมกถารับเทศน์ทรงพระเคน
จตุปัจจัยไทยธรรมบูชากัณฑ์เทศน์และ
ทรงทอดผ้า พระสงฆ์สดับปกรณ์ แล้ว
ทรงทอดผ้าพระสงฆ์อีก ๔๕ รูปเท่า
พระชนมพรรษาสมเด็จพระศรีนคริน-
ทราบรมราชชนนี พระสงฆ์สดับปกรณ์
ในวันแรกจะแต่งกายเครื่องแบบเต็มยศ
และวันที่สองแต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมี
พระบรมราชานุญาตให้ส่วนราชการ
และคณะบุคคลเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศล
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบรมศพ
และมีพระบรมราชานุญาตให้ประชาชน
ได้ขึ้นไปถวายบังคมพระบรมศพ ณ

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท แม้ในขณะ
ที่เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญ
พระราชกุศล ปรากฏว่ามีประชาชน
จากทุกสารทิศเดินทางจากต่างจังหวัด
มาถวายบังคมพระบรมศพพร้อม ๓ ล้าน
คน และประชาชนเหล่านั้นก็ได้ถวาย
เงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามกำลังเป็น
เงินกว่า ๓๐๐ ล้านบาทแล้ว เหตุการณ์
เหล่านี้ล้วนแต่แสดงถึงความผูกพัน
ระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับ
ประชาชน ที่มีความรักร่วมทุกข์ร่วมสุข
กันอย่างชนิดจะหาชนชาติใดมีเสมอ
เหมือน

สมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ราชชนนีเสด็จสวรรคตไปแล้ว แต่พระ
ราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อ
ประเทศและประชาชน ตลอดจนพระ-
ราชจริยวัตรทั้งดงามเป็นแบบฉบับ ยัง
จะจารึกในหัวใจของประชาชนชาวไทย
ตราไปนานเท่าอนัน

มหรสพงานออกพระเมรุ

ปัญญา นิตยสุวรรณ

ใน

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทย เวลา

มีงานออกพระเมรุถวาย

พระเพลิงพระบรมศพพระมหากษัตริย์ พระอัครมเหสี และพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง จะมีมหรสพสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าข้าศึกในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ จนกระทั่งไทยสามารถกอบกู้เอกราชกลับคืนมาได้ โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สืบมาเป็นเวลา ๑๕ ปี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๓๔ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงโปรดให้จัดงานออกพระเมรุพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกนับเป็นพระเมรุมาศกลางเมืองครั้งแรกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ถ่ายทอดแบบแผนประเพณีมาจากกรุงศรีอยุธยาทุกประการ และเป็นพระเมรุมาศกลางเมืองครั้งแรก ภายหลังจากที่เมืองไทยมิได้จัดงานเช่นนี้มาเป็นเวลานานถึง ๒๔ ปี

งานออกพระเมรุพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ในปี พ.ศ. ๒๓๓๔ นั้น มีมหรสพสมโภชตามแบบแผนประเพณีที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร ว่า

“ในการมหรสพสมโภชพระบรม

อัฐิครั้งนั้น มีโขงชักกรอกโรงใหญ่ทั้งโขงวังหลวงและวังหน้า แล้วประสมโรงเล่นกันกลางแปลง เล่นเมื่อศึกทศกัณฐ์ยกทัพกับสลิขสุนลิขรต โขงวังหลวงเป็นทัพพระราม ยกไปแต่ทางพระบรมมหาราชวัง โขงวังหน้าเป็นทัพทศกัณฐ์ ยกออกจากพระราชวังบวรฯ มาเล่นรบกันในท้องสนามหน้าพลับพลา ถึงมีปืนบาหรียมรางเกวียนลากออกมายิงกันดังสนั่นไป”

นอกจากพระราชพงศาวดารจะกล่าวถึงการแสดงโขนสมโภชพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกดังกล่าวมาแล้วนั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุนทร พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ยังได้ทรงพระนิพนธ์เรื่อง “โคลงถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิพระเจ้าหลวง” ไว้อีกด้วย จากบทพระนิพนธ์เรื่องนี้ทรงบรรยายถึงมหรสพสมโภชอย่างละเอียดและครบถ้วนทุกอย่าง ที่จัดมาแสดงในงานถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกมหรสพอย่างแรกที่ทรงกล่าวถึงคือโขน ซึ่งมีถึง ๒ โรง ดังโคลงที่ทรงพระนิพนธ์ว่า

“โรงหนึ่งโขนเหล่านั้นเมื่อ	หนุ่มาน
สมเด็จพระองค์อวด	ดรัสใช้
ให้น้ำอำมรงค์กาญ-	จนกับ สไบนา
ไขส่งองค์นุชให้	ราพร่ายรมดี
โรงหนึ่งเสียงเร้าเร่ง	กลองตึง

พยุหักษ์โยธาอึง

โห่ร้อง

พลลิงวังถับถึง

โถมจับ

ราพบุตรวางศรต้อง

ลักษณะล้มในสนาม”

จากโคลงเรื่องถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิพระเจ้าหลวง บทพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุนทรที่นำมาอ้างถึงนี้ จะเห็นได้ว่ามีข้อความผิดแผกแตกต่างไปจากที่กล่าวถึงในพระราชพงศาวดารเกี่ยวกับการแสดงโขน จะมีที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ การแสดงโขนครั้งนั้นมีอยู่ ๒ โรง ในพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุนทร มิได้ทรงกล่าวว่าเป็นโขนของใคร แต่ในพระราชพงศาวดารกล่าวว่าเป็นโขนวังหลวงกับโขนวังหน้า ส่วนการดำเนินเรื่องตามที่กล่าวถึงไว้ในพระราชพงศาวดารว่าเล่นตอนทศกัณฐ์ยกทัพสลิขสุนลิขรตกับพระรามนั้นเข้าใจว่าการแสดงโขนทั้ง ๒ โรง คงจะแสดงโดยดำเนินเรื่องตามที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุนทรทรงพระนิพนธ์ คือโรงหนึ่งแสดงตอนหนุมานถวายแหวน และหักสวน อีกโรงหนึ่งแสดงตอนศึกอินทรชิตแผลงศรถูกพระลักษมณ์ และในตอนสุดท้ายโขนทั้ง ๒ โรง คือโรงหนึ่งเป็นโขนวังหลวง อีกโรงหนึ่งคือโขนวังหน้า ก็แสดงร่วมกันตอนศึกทศกัณฐ์รบกับพระราม โดยมีสลิขรตผู้เป็นโอรสของทศกัณฐ์ทั้ง ๑๐ องค์ และสลิขุน คือนายทหารยักษ์ผู้มีฝีมือในการรบทั้ง ๑๐ ตน ออกมาร่วมรบ

ด้วย และในการรบกัของการแสดง โชนครั้งนั้น เกิดรบกัจริง ๆ ถึงชั้นต่าง ฝ่ายต่างนำเอาปิ่นบาเหรียมรางเกวียน ออกมายิงกัน และปรากฏคำเล่าลือว่า นับตั้งแต่เสร็จงานสมโภชพระบรมอัฐิ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกแล้ว ทาง ฝ่ายวังหลวงกับวังหน้าก็เกิดความบาดหมางกัน จนถึงกับทั้งสองฝ่ายต่างก็เอา ปิ่นขึ้นป้อมกำแพง หันปากกระบอกปืน เข้าหากันเป็นที่เตรียมทำสงครามกันอยู่ ทำให้สมเด็จพระเจ้าพี่นางทั้งสองพระองค์คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี และสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระศรีสudarักษ์ ซึ่งเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ต้องทรงเป็นผู้ไกลเกลี่ย จึงทำให้วังหลวงและวังหน้ากลับคืนดีกันดังเดิม

นอกจากจะมีโชน ๒ โรงแล้ว ยังมีละครในแสดงเรื่องอนุรุท ตอนสมอุษา ซึ่งในโคลงเรื่องถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิพระเจ้าหลวง พระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรี

สุเรนทร์ กล่าวว่าแสดงตอน “สมอุษาทรงเสาวภาค” มหรสพในงานถวายพระเพลิงสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกยังมีจัดดำเนินเรื่องตามตำนานเทียนกัตอน “บุตรนำขุนหม่อมปิ้งเจ้าโอยศวรรย์”

เมื่อมีงิ้วของชาวจีนแล้ว ชาวมอญที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารก็จัดแสดงมอญรำ ตามประเพณีของมอญที่จัดแสดงในงานศพ แล้วก็ยังมีแสดงหุ่น ซึ่งมีทั้งหุ่นจีน หุ่นลาว หุ่นทวาย หุ่นมอญ หุ่นพม่า

ยังมีมหรสพอีกชนิดหนึ่งซึ่งกล่าวถึงในโคลงเรื่องนี้ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ทรงพรรณนาไว้เป็นโคลงสี่สุภาพว่า

“...ตลุมตึงทั้ง กลอนโทน
รำสัดขัดสะเอวโยน อ่อนแปล้
คนกรับรับชัยโยน เสียงเย็น ไปนา
ร้องเรื่องรุดเสนแก่ ห่อขยุ้มมาไปรย”

ละครที่มีโทนตีประกอบจังหวะและมีการรำขัด โดยแสดงเรื่องพระรถ-เมรี หรือรุดเสนนี้ ผู้เขียนสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นละครชาตรี เพราะละครชาตรีของภาคใต้เข้ามาเผยแพร่ที่ภาคกลางเป็นครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

นอกจากงานออกพระเมรุครั้งนั้นจะมีมหรสพสมโภช เช่น โชน หนังใหญ่ ละครใน ละครชาตรี มอญรำ จั้ว ระเบง โมงคลุ้ม และหุ่นของชาติต่างๆ แล้ว ยังมีเพลงพื้นบ้านอีกด้วย เพลงพื้นบ้านที่จัดมาร้องเล่นกันในงานนี้คือ เพลงเทพทอง ซึ่งตามตำนานกล่าวว่า เพลงเทพทองเป็นเพลงเก่ามีมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัย ในวงการเพลงไทยเดิมมีเพลงเทพทองร้องในละครด้วย และเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า เพลงสุโขทัย ซึ่งเป็น

เหตุผลที่ทำให้หน้าเชื่อถือว่เพลงเทพทองเป็นเพลงร้องในสมัยสุโขทัยจริง ๆ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ทรงบรรยายถึงการเ่ล่นเพลงเทพทองเป็นโคลงสี่สุภาพว่า

“เทพทองสองฝ่ายได้้ ตอบกัน
หญิงบ่อาจชายสรร แศกเย้ย
ฝ่ายหญิงหยาบคำหยัน ตอบต่อ
พื้นแต่อายอ้อแอ้ย ประพ่นคนหัว”

จากโคลงบาทที่ ๒ ที่ว่า “หญิงบ่อาจชายสรร แศกเย้ย” และบาทที่ ๓ ว่า “ฝ่ายหญิงหยาบคำหยัน ตอบต่อ” นั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ทรงพระนิพนธ์ไว้เป็นความจริง ทำให้ผู้เขียนยิ่งซาบซึ้งในบทพระนิพนธ์เรื่องนี้มากขึ้น พร้อมทั้งนิยมชมชื่นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ที่ทรงพรรณนาได้ถูกต้องตรงกับความจริง แสดงว่าพระองค์จะต้องทอดพระเนตรการแสดงสมโภชครั้งนั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกชนิด จึงทรงนำมาบันทึกได้อย่างถูกต้อง อย่างเช่นที่ทรงพระนิพนธ์ว่า เพลงเทพทองร้องหยาบคายทั้งหญิงและชายนั้นเป็นความจริง เพราะตำนานเพลงเทพทองที่เล่ากันสืบมาว่า เพลงเทพทองเป็นเพลงที่ต้องร้องกันอย่างหยาบคาย เพื่อให้ผีเกลียดจะได้ไม่มารังควานพ่อเพลงแม่เพลง และคงจะเป็นเพราะผีเกลียดเพลงเทพทองที่ร้องกันอย่างหยาบคายนี้เอง จึงมิได้กระทำย่ำยี่พ่อเพลงแม่เพลงเทพทองทำให้เพลงเทพทองมีผู้ร้องสืบมาจากสมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันนี้

การละเล่นอีกหลายอย่างที่มีได้พบอยู่ในมหรสพ เช่น มวย กระบี่ กระบอง ไต่ลวดรำแพน สิงโตล้อแก้ว นอนหอก นอนดาบ และญวนหก ก็มี

ในงานออกพระเมรุพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก และการละเล่นทุกอย่างที่เอ่ยถึงนี้ล้วนแต่เป็นการละเล่นที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๑ ทั้งสิ้น

นับตั้งแต่งานถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ซึ่งมีพระศพสมโภชอย่างยิ่งใหญ่ในครั้งนั้นแล้ว สืบต่อมาเมื่อเวลาถึงงานออกพระเมรุก็จะมีพระศพสมโภชทุกครั้ง จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีกระแสพระราชดำริเกี่ยวกับการออกพระเมรุไว้ในพระราชหัตถเลขาฉบับหนึ่งความว่า

“แต่ก่อนมา ถ้าพระเจ้าแผ่นดินสวรรคตลง ก็ต้องปลุกพระเมรุใหญ่ซึ่งคนไม่เคยเห็นแล้วจะนึกเอาไม่ถูกว่าโตใหญ่เพียงใด เปลืองทั้งแรงคนและเปลืองทั้งพระราชทรัพย์ ถ้าจะทำได้เวลานี้ดูไม่สมกับการที่เปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง ไม่เป็นเกียรติยศยืนยาวไปได้เท่าใด ไม่เป็นประโยชน์แก่คนทั้งปวง กลับเป็นความเดือดร้อน ถ้าเป็นการศพท่านผู้มีพระคุณ หรือผู้มีบรรดาศักดิ์ใหญ่อันสมควรจะได้รับเกียรติยศ ฉันทก็ไม่อาจจะลดทอน ด้วยเกรงว่าคนจะเข้าใจว่า เพราะผู้นั้นประพฤติไม่ดีอย่างหนึ่งอย่างใด จึงไม่ทำการศพให้สมเกียรติยศซึ่งควรจะได้ แต่เมื่อถึงตัวฉันเองแล้ว เห็นว่า ไม่มีข้อขัดขวางอันใดเป็นข้อคำที่จะพูดได้ถนัด จึงขอให้ยกเลิกงานพระเมรุใหญ่นั้นเสีย ปลุกแต่ที่เผาพอสมควรในท้องสนามหลวง แล้วแต่จะเห็นสมควรกันต่อไป”

จากกระแสพระราชดำริเกี่ยวกับการออกพระเมรุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานไว้ในพระราชหัตถเลขาฉบับดังกล่าวนี้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต เสนาบดีสภาจึงได้ประชุมตกลงกันเมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ โดยมีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นประธาน และได้มีประกาศพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ดังข้อความต่อไปนี้

“ประกาศเรื่องการพระเมรุ

พระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังเสด็จดำรงพระชนม์อยู่โดยสวัสดิภาพ ได้พระราชทานกระแสพระราชดำริดำรัสสั่งถึงการพระเมรุพระบรมศพของพระองค์ไว้ในพระราชหัตถเลขาฉบับ ๑ ว่า.....

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปรารภถึงการพระเมรุที่จะทำถวายพระเพลิงพระบรมศพสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระบรมชนกนาถ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้เรียกกราบทูลเกล้าฯ ถวายพระเมรุพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลก่อนๆ ซึ่งใช้เป็นแบบแผนสืบต่อมา มาทอดพระเนตรก็ได้ความว่าต้องกะเกณฑ์ราษฎรนับด้วยหมื่นให้ไปเที่ยวเลือกคัสดัดลากไม้ซุงเสามาส่ง ตั้งแต่ไม้ขนาดยาวเส้น ๑ ลงมา เป็นไม้หลายร้อยหลายพันต้น และยังเกณฑ์แรงเกณฑ์สิ่งของเครื่องใช้อย่างอื่นๆ มาทำพระเมรุและเครื่องห่อหุ้มเป็นอันมาก พระเมรุที่ทำนั้นเมื่อสิ้น

งานพระบรมศพแล้วก็รื้อทิ้งเสียเปล่า มีสิ่งของน้อยนักที่จะเป็นประโยชน์อย่างอื่นต่อไปได้ จึงทรงพระราชดำริเห็นว่ากระแสพระราชดำริและพระราชประสงค์ของสมเด็จพระบรมชนกนาถ ที่พระราชทานไว้นั้นเป็นการชอบประกอบด้วยพระกรุณาแก่คนทั้งหลาย ทรงมุ่งหมายแต่ในสิ่งซึ่งจะเป็นถาวรประโยชน์ และให้เป็นความสุขสำราญแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน เป็นใหญ่ยิ่งกว่านิยมในคติที่ถือกันมาว่าเป็นพระเกียรติยศอันหาสาระประโยชน์มิได้ ควรที่คนทั้งหลายจะคิดเห็นพระเดชพระคุณในข้อนี้เป็นข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเคารพต่อพระราชประสงค์แห่งสมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งพระองค์ดำริเห็นว่าชอบและสมควรอย่างยิ่งดังกล่าวมาแล้วจึงได้ทรงพระราชดำริในที่ประชุมเสนาบดีว่าการพระเมรุที่จะถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระบรมชนกนาถดังนี้ คือ

จะโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมจัดแต่งพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และทั่วไปในบริเวณนั้นแทนพระเมรุที่ประดิษฐานพระบรมศพ เมื่อขึ้นเดือนมีนาคมจะได้เชิญพระบรมศพเสด็จจากมุขตะวันตก มาประดิษฐานเหนือพระเบญจาทองคำ ท่ามกลางพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและพระราชทานพระบรมราชาอนุญาตแก่พระบรมวงศานุวงศ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ตลอดจนอาณาประชาราษฎร ให้มีโอกาสเข้ามาบำเพ็ญการกุศลสนองพระเดชพระคุณได้ตามความประสงค์ทั่วหน้า และที่ท้องสนามหลวงนั้น จะได้ปลุกพระเมรุมาศเป็นที่ถวายพระเพลิง

มีพระที่นั่งทรงธรรม ที่พักพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และบรรดาผู้มีตำแหน่งในงานนั้น แต่ไม่มีมหรสพเครื่องสันทนาการ เช่น โขนละคร ดอกไม้เพลิง เป็นต้น อย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อถึงการเดือนมีนาคม ร.ศ.๑๒๙ นี้จะได้เชิญพระบรมศพแห่จากพระบรมมหาราชวังไปยังพระเมรุมาศ พระสงฆ์เจริญศราทธพดแล้ว จะได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพในเย็นวันนั้น รุ่งขึ้นแห่พระบรมอัฐิกลับคืนเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง ประดิษฐานไว้ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่อไปจนสิ้นสัตมวารสมัยแล้ว จึงจะได้เชิญพระบรมอัฐิไปประทับ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

เพราะว่างานพระเมรุครั้งนี้ จะเป็นการแปลกกับแบบแผนงานพระเมรุพระบรมศพซึ่งได้เคยทำมาแต่ก่อน ผู้ใดไม่ทราบความจริงจะเข้าใจผิดไปต่างๆ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเหตุแห่งการที่เปลี่ยนแปลงนี้ให้ทราบทั่วกัน ส่วนรายการโดยละเอียดและกำหนดวันงานนั้น เจ้ากระทรวงจะได้มีบัตรหมายตามกระบวนราชการต่อไปภายหลัง

ประกาศมา ณ วันที่ ๖ เดือนธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙

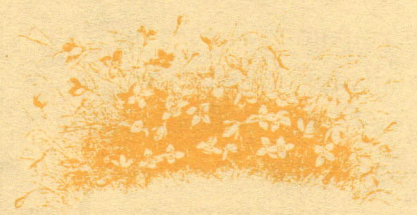
จากประกาศฉบับนี้ มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า “แต่ไม่มีมหรสพเครื่องสันทนาการ เช่น โขนละคร ดอกไม้เพลิง เป็นต้น อย่างหนึ่งอย่างใด” ด้วยเหตุนี้ในการออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงไม่มีมหรสพสมโภช

กาลเวลาผ่านไปจนถึงปัจจุบัน

เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีสวรรคต ณ วันอังคารที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘ กำหนดการออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพในวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๙ เพื่อเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีการมีมหรสพในงานออกพระเมรุเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มาจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทางราชการจึงมีนโยบายจะกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตให้มีพระบรมราชโองการจัดแสดงมหรสพในงานออกพระเมรุสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการได้รับผิดชอบงานการแสดงสมโภชได้เตรียมการจัดมหรสพไว้หลายชนิด เช่น โขน หนังใหญ่ ละครนอก และหุ่นกระบอก โดยกำหนดการแสดงดังนี้

การแสดงหนังใหญ่และการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ การแสดงชุดนี้จะมีทั้งภาคค่ำและภาคดึก การแสดงภาคค่ำเริ่มต้นด้วย

หนังใหญ่เบิกหน้าพระ (พากย์สามตระ) ตามประเพณีการแสดงหนังใหญ่ตั้งแต่สมัยโบราณ ต่อจากนั้นจะแสดงหนังใหญ่ชุดจับลิ้งหัวค้ำ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าลิ้งขาวลิ้งดำ การแสดงหนังใหญ่ชุดจับลิ้งหัวค้ำ เป็นการแสดงเบิกโรงหนังใหญ่ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏหลักฐานจากหนังสือบุญโผนวาทคำฉันท์ของพระมหานาควัดท่าทราย ซึ่งนักปราชญ์สันนิษฐานว่าคงจะแต่งขึ้นในราว พ.ศ.๒๒๙๔ - พ.ศ.๒๓๐๑ ในระยะเวลา ๗ ปี ตอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศหนังสือบุญโผนวาทคำฉันท์กล่าวถึงมหรสพที่แสดงสมโภชพระพุทธรูปในตอนกลางคืนว่ามีหนังใหญ่รวมอยู่ด้วย

และการแสดงหนังใหญ่ในครั้งนั้นก็มีการแสดงเบิกโรงชุดจับลิ้งหัวค้ำ ซึ่งพระมหานาควัดท่าทรายบรรยายไว้ว่า

“ครั้นสุริยเสด็จอัมรินทร์

เสียวลับเมรุลง

ชรอุมชระอำมพร

บัดหนึ่งตั้งโศกาวธ

สองพระทรงศร

ฉลิกฉลิมเจิมจ้อง

เทียนติดปลายศรสอง

พากย์เพี้ยเสี่ยงกลอง

ก็ทุ้มตระโพนทำท่าย

สามตระอภิวันท์บรรยาย

ชูเชิดพระนารายณ์

นรินทร์เริ่มอนุวัน

บัดพาลาสองสองชั้น

ปล่อยาวนรพัน-

ธนาภิเษกเตยจวร

ถวายโคบุตรบมิให้มรณ์

ปละปล่อยาวนร

นิวาสสถานเนาตง”

พิจารณาจากข้อความในกาพย์ฉบั๊ง ที่พระมหานาควัดท่าทรายแต่งตามที่ยกมาอ้างถึงนี้ จะเห็นได้ว่าการแสดงหนังใหญ่ในครั้งนั้นมีการพากย์สามตระ และการแสดงเบิกโรงชุดจับลิ้งหัวค้ำ เหมือนกับการแสดงหนังใหญ่ที่จะจัดแสดงในงานออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทุกประการ

การแสดงโขนจะดำเนินต่อจากหนังใหญ่ชุดจับลิ้งหัวค้ำ การแสดงโขน

เริ่มตั้งแต่พระฤๅษีโลโกฏนาคณะพระฤๅษีทั้ง ๔ องค์ ขึ้นเฝ้าพระอิศวรบนวิมานเขาไกรลาสทูลขอให้พระนารายณ์อวตารลงไปปราบพวกมารร้าย พระอิศวรทรงมีเทวานุญาตให้พระนารายณ์อวตารลงไปเกิดเป็นพระราม พร้อมด้วยคทา จักร สังข์ และบัลลังก์นาค ไปเกิดเป็นอนูชาสามองค์ และพระลักษมีไปเกิดเป็นพระมเหสีของพระราม บรรดาเทพเจ้าทั้งน้อยใหญ่ต่างร่วมใจกันทูลรับอาสาแบ่งภาคจุดไปเกิดเป็นพลวานรสำหรับเป็นทหารของพระราม เพื่อไปรบกับฝ่ายยักษ์ ต่อจากนั้นการแสดงโขนจะดำเนินเรื่องไปกล่าวถึงฝ่ายกรุงลงกา ทศกัณฐ์ให้พิเภกทำนายฝัน พิเภกทำนายตามความเป็นจริงว่า ทศกัณฐ์จะแพ้พระราม ทำให้ทศกัณฐ์โกรธ ขับไล่พิเภกออกจากกรุงลงกา พิเภกจึงไปสวามิภักดิ์อยู่กับพระรามหลังจากที่ขับพิเภกไปแล้ว ทศกัณฐ์ก็ทราบข่าวว่าพระรามยกกองทัพวานรมาตั้งพลับพลาอยู่ที่เชิงเขาเหมตรัน ทศกัณฐ์จึงตรัสใช้ให้นางเบญกายแปลงเป็นนางสีดาทำตายลอยไปติดอยู่ที่ท่าสรองของพระราม พระรามเสด็จมาสรองนำพบนางสีดาตายก็เสียพระทัย ฝ่ายหนุมานทราบทูลว่ามีใช้นางสีดา แต่เป็นยักษ์แปลงกายมาจึงทูลรับอาสาสร้างนางสีดาเผาไฟ นางเบญกายแปลงไม่สามารถทนความร้อนได้จึงกลายเป็นร่างเดิมเหาะขึ้นสู่ท้องฟ้าหนุมานเหาะตามไปจับตัวได้ การแสดงโขนดำเนินมาถึงตอนนี้ก็คงจะเป็นเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ได้เวลาถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตามประเพณีจะหยุดพักการแสดงโขนเพื่อถวายสักการะพระบรมศพ ต่อจากนั้นจึงจะแสดงโขนต่อ

ไป ซึ่งนับเป็นการแสดงภาคศึก ไปจนจบการแสดงในเวลาประมาณ ๐๖.๐๐ น. ของวันรุ่งขึ้น การแสดงโขนในภาคศึกจะสลับกับการแสดงหนังใหญ่บ้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เริ่มการแสดงภาคศึกด้วยโขนดำเนินเรื่องเป็นชุดเป็นตอนติดต่อกันไปนับจาก

- ทศกัณฐ์ใช้ให้อินทรชิตออกรบ อินทรชิตถูกศรพระลักษมณ์ต้องหนีกลับเข้ากรุงลงกา ได้ตีมน้ำมนของนางมณโฑผู้เป็นมารดา ลูกศรจึงหลุดออก

- อินทรชิตรบอาสาทศกัณฐ์ไปทำพิธีบูชาพรหมศาสตร์ ทศกัณฐ์ใช้ให้มังกรกัณฐ์ออกรบ มังกรกัณฐ์ถูกพระรามฆ่าตาย แสงอาทิตย์ผู้เป็นน้องออกรบก็ถูกพระรามฆ่าตายอีก

- อินทรชิตแปลงเป็นพระอินทร์ แผลงศรพรหมศาสตร์สังหารพระลักษมณ์และไพร่พลวานร จนกระทั่งถึงพระรามแก้ไขให้พ้น

- ทศกัณฐ์เชิญมุลพลัมผู้เป็นสหายกับท้าวสหัสเดชะผู้เป็นพี่ชายของมุลพลัมมาช่วยรบ เรียกการแสดงโขนชุดนี้ว่าศึกสามทัพ เมื่อมุลพลัมและสหัสเดชะตายแล้ว จึงเริ่มการแสดงหนังใหญ่

- การแสดงหนังใหญ่จะแสดงชุดศึกวิรุญจำบัง การแสดงหนังใหญ่ชุดศึกวิรุญจำบัง จะมีการแสดงโขนสลับบ้าง เรียกว่า หนังติดตัวโขน ซึ่งเป็นการแสดงที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ต่อจากนั้นจึงจะกลับมาแสดงโขนเต็มรูปแบบต่อไป

- เริ่มตั้งแต่ทศกัณฐ์ยกกองทัพออกรบกับพระราม แผลงศรเป็นนาค พระรามแผลงศรเป็นครุฑมาจับนาคแล้ว

แผลงศรพรหมศาสตร์ไปถูกทศกัณฐ์ล้มลง ทศกัณฐ์ร้ายเวทให้ศรหลุดแล้วเจรจาขอหย่าทัพ ยกกลับเข้ากรุงลงกา

- ทศกัณฐ์เชิญท้าวมาลีราชมาว่าความ จนถึงท้าวมาลีราชตัดสินใจให้ทศกัณฐ์ส่งนางสีดาคืนพระราม ทศกัณฐ์ไม่ยอมส่ง ท้าวมาลีราชโกรธจึงสาปทศกัณฐ์แล้วกลับไป การแสดงโขนและหนังใหญ่ก็จบลงเพียงนี้

การแสดงละครนอก เรื่องสังข์ทอง ดำเนินเรื่องตั้งแต่

- พระสังข์หนีนางพันธุรัต นางพันธุรัตติดตามไปจนตาย

- เจ็ดธิดาท้าวสามนต์เลือกคู่ จนถึงนางรจนานุกชบไลไปอยู่ปลายนา

- ท้าวสามนต์ให้ทกเขยและเจ้าเงาะหาปลา

- พระอินทร์แปลงลงมาทำดีคลี

- นางมณฑาลงกระท่อม พระสังข์ถอดเงาะ

- พระสังข์เลี้ยงเมือง ถึงสลักขึ้นพัก

การแสดงหุ่นกระบอก เรื่องพระอภัยมณี ดำเนินเรื่องตั้งแต่

- นางผีเสื้อสมุทรลักพาพระอภัยมณี

- กำเนิดสินสมุทร

- พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร

- ฤๅษีเกาะแก้วพิสดารช่วยพระอภัยมณี

- พระอภัยมณีโดยสารเรือท้าวสิลราช นางผีเสื้อสมุทรตามไปทำลายเรือ พระอภัยมณี

เป่าปี่สังหารนางผีเสื้อสมุทร

- กำเนิดสุดสาคร สุดสาครจับม้ามังกร

- สุตสาครออกติดตามหาบิดาพบซีเปลือย ซีเปลือยลงงผลึกตกกลงไปในเหว
- ฤาษีตามไปช่วย สุตสาครปราบซีเปลือย

การแสดงมหรสพที่กรมศิลปากรจัดเตรียมไว้สำหรับจัดแสดงในงานออกพระเมรุ ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งมีโซน หนึ่งใหญ่ สะครนอก และหุ่นกระบอก ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณเวลาที่ทีมงานออกพระเมรุก็จะมีโซน หนึ่งใหญ่ และละคร แสดงอยู่เป็นประจำ แต่ในงานออกพระเมรุครั้งนี้ จะมีหุ่นกระบอกเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง จึงทำให้กล่าวได้ว่า เป็นการแสดงหุ่นกระบอกครั้งแรกในงานออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหุ่นกระบอกเพิ่งเกิดมีและเผยแพร่ในกรุงเทพฯเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดังตำนานเรื่องหุ่นกระบอก ซึ่งปรากฏอยู่ในพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่ทรงมีถึง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ว่า

“เมื่อ พ.ศ.๒๔๓๕ ปีที่หม่อมฉันเข้าว่าการกระทรวงมหาดไทย ถึงเดือนตุลาคม หม่อมฉันขึ้นไปตรวจหัวเมืองเหนือ ครั้นนั้นลูกชายกลางอิทธิดำรง (น้องรองจุลดิศ) อายุได้สัก ๕ ขวบ ติดหม่อมฉันจึงตามไปด้วย หม่อมราชวงศ์เกาะ (เป็นทหารมหาดเล็กอยู่ก่อนท่านคงทรงรู้จัก) รับอาสาไปเป็นพี่เลี้ยงเมื่อไปถึงเมื่ออุดรดิศ สามเณรณชัยเวลานั้นเป็นพระยาสุโขทัยให้หุ่นกระบอกมาเล่นให้ดู ได้เห็นเป็นครั้งแรก แก่เล่าให้ฟังว่าหุ่นกระบอกนั้นเกิดขึ้นที่เมืองสุโขทัย ด้วยคนชี้ยาคนหนึ่งชื่อเหง่ง ซึ่งเที่ยวอาศัยอยู่ตามวัด เห็นหุ่นจีนไหหลำจึงเอามาคิดทำหุ่นไทย และคิดกระบวนร้องตามรอยหุ่นไหหลำ มีคนชอบจึงเลยเที่ยวเล่นหากิน ลูกชายกลางของหม่อมฉันได้เห็นหุ่นชอบเป็นกำลังสามเณรณชัยจึงได้ไปขอเขามาให้เอดัวหนึ่ง แต่เวลาเดินทางหม่อมฉันให้เขาทำวอป่าให้เอดัวหนึ่งมา ก็เล่นเชิดหุ่นกับคุณเกาะเรื่อยมาตลอดทาง แต่เมื่อ

กลับถึงกรุงเทพฯ ได้สักหน่อยหนึ่งชายกลางป่วยสิ้นชีพ คุณเกาะเกิดความคิดที่จะเล่นหุ่นยืมเงินหม่อมฉันได้ลงทุนทำก็เกิดมีหุ่นกระบอกขึ้นในกรุงเทพฯ ราว พ.ศ.๒๔๓๖ แต่แรกมักเรียกกันว่า “หุ่นคุณเกาะ” ด้วยประการฉะนี้”

ที่กล่าวว่าการจัดแสดงหุ่นกระบอกในงานออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นการแสดงหุ่นกระบอกครั้งแรกนั้น เป็นเพราะว่าในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้มีประกาศให้งดมหรสพในงานออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งถึงสมัยนี้ เมื่อจะจัดงานออกพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทางราชการประสงค์จะจัดงานถวายให้สมพระเกียรติยศ จึงได้จัดเตรียมมหรสพไว้เพื่อแสดงเหมือนในสมัยโบราณ และได้เพิ่มการแสดงหุ่นกระบอกเข้ามาในงานออกพระเมรุครั้งนี้ด้วย

พระบรมโกศสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง